

145

ณัฐวุฒินิพนธ์

โดย

ณัฐวุฒิ สุธงษิสงคราม อ.บ.
ราชบัณฑิตในประเภทประวัติศาสตร์

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ท่านหม่อม อุปรมัย ป.ม.

อดีต ส.ส. จังหวัดนครศรีธรรมราชหลายสมัย

อดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎร

และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ณ เมรุวัดชะเมา อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๖

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961129205

ณัฐวุฒินิพนธ์

โดย

ณัฐวุฒิ สุธงษิสงครวราชบัณฑิตกษณัฐสภา
ราชบัณฑิตในประเภทประวัติศาสตร์

วันที่ 28 11/28/ 37

เลขทะเบียน 0144

เลขหมู่ ๑๑

พ 36๑๓ 2526

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ท่านน้อย อูปรมัย ป.ม.

อดีต ส.ส. จังหวัดนครศรีธรรมราชหลายสมัย

อดีตรองอธิบดีกรมศึกษาธิการ

และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ณ เมรุวัดชะเมา อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๖

ครูห้อม อูปรัมย์

ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราชของเรา
ได้อุปตมาในโลกันเมื่อ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๕๔
และจากเราไปแล้ว ในวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖

(๑)

“ณัฐวชิรมินิพนธ์” เป็นหนังสือรวบรวมบทความสารคดีทาง
การเมือง การปกครองทางวัฒนธรรม วรรณคดี ชีวิตประวัติ
และประวัติศาสตร์โบราณคดีบางเรื่องในจำนวนมากเรื่องด้วยกัน
ซึ่งข้าพเจ้าได้เขียนลงพิมพ์ในหนังสือวารสารต่าง ๆ ทั้งได้ทำเชิง-
อรรถหรือ “บทลิตขิต” บอกไว้ท้ายเรื่องหรือต้นเรื่องนั้นแล้ว
ในการพิมพ์ครั้งนี้ได้พิมพ์ตามต้นฉบับที่ได้พิมพ์ในวารสารนั้น ๆ
โดยมิได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงแต่ประการใด ขอท่านผู้อ่านได้โปรด
คำนึงถึงกาลเวลาที่เขียนนี้ด้วยเพราะบางเรื่องเขียนเมื่อปีกลายนี้
บางเรื่องเขียนเมื่อ ๒๐ ปี ๓๐ ปีเศษมาแล้วสันบ้างยาวบ้าง

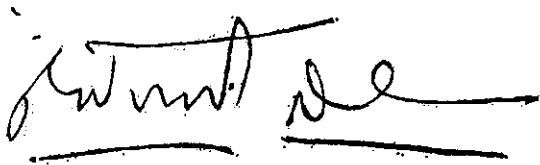
หวังว่าหนังสือเล่มนี้คงจะมีประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านบ้างตาม
สมควรแก่อรรถยัย ส่วนความขาดตกบกพร่องในการทำหนังสือนี้
ซึ่งย่อมมีอยู่เป็นธรรมดาและทั้งพิมพ์ขึ้นในเวลาจำกัดด้วยข้าพเจ้า
จึงขอรับผิดชอบผู้เดียว และขออภัยต่อท่านผู้อ่านไว้ในโอกาสนี้ด้วย
โดยสุจริตใจ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณคุณชวน ปราชญ์อักษร ผู้มีน้ำใจดี
และได้เสียสละทุนทรัพย์ในการพิมพ์ไว้ในโอกาสนี้ด้วยความจริงใจ
เพราะมิฉะนั้นแล้วหนังสือเล่มนี้คงไม่มีอุบัติขึ้นเป็นแน่

ขออำนาจกุศลผลบุญอันเกิดจากเหตุที่ท่านน้อม อุปรมัย
ผู้แทนราษฎรของเรา ได้บำเพ็ญคุณงามความดีไว้ในโลกนี้

(ค)

ประกอบกับอำนาจคุณศุลกากรที่ญาติมิตรบุตรหลานผู้อยู่ภายหลัง
ได้นำเพ็ญคุณศุลกากรไปให้แก่ท่านผู้ล่วงลับไปสู่ปรโลกแล้วนั้น
ขอได้โปรดกตบั้นกาลให้ท่านน้อม อูปรมย์ รัฐบาลของเราจง
ประสบความสำเร็จในดวงสวรรค์ชั้นการเมืองไน้น
ตลอดกาลนิรันดรเทอญ.

(นายณัฐวุฒิ สกฐิสงคราม)

๑๒ ซอยอินทามระ ๓๗ แยกหนึ่ง

ถนนสุทธิสาร เขตห้วยขวาง

กรุงเทพมหานคร

๑ กันยายน ๒๕๒๖

สารบัญ

เรื่อง

รัฐธรรมนูญ

เรื่อง	หน้า
คำนำของผู้เรียบเรียง ... .. (ก)-(ข)	
๑. ยุคทองแห่งระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราช	๑
๒. นักการเมือง	๒๕
๓. สถาปนาการเมือง ๑๒ ข้อ	๔๒
๔. ตกลงร่างฎีกา	๖๑
๕. กำเนิดโรงทานกรุงรัตนโกสินทร์	๘๐
๖. เสด็จพระราชดำเนินทรงดับเพลิง	๘๕
๗. ความเป็นอนิจจังของสังคมไทย	๑๐๓
๘. มื้อที่ยกในรัฐสภานับสำคัญที่สุด	๑๐๕
๘. เจ้าพระยาบดินทรเดชา ^{รัฐสภา} (สิงห์ สิงหเสนี) แม่ทัพเอกของไทย	๑๑๗
๑๐. วัฒนธรรมบักซ์ใต้เดินทางเข้ากรุง ฯ	๑๒๗
๑๑. ลูกสะตอและลูกพะเนียง ของดีแห่งบักซ์ใต้	๑๓๐

ณัฐวดีนิพนธ์

เรื่องที่ ๑.

ยุคทองแห่งระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช

โดย

ณัฐวดี สุทธิสงคราม

อดีต ส.ส. พระนคร*

ท่านผู้จัดทำหนังสืออนุสรณ์นี้ ขอให้อ่าน
เจ้าเขยนบทความเฉลิมพระเกียรติในพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เนื่องในวาระ
ดิถีบรรจบครบรอบ ๕๐ ปี นับแต่พระองค์เสด็จสวรรคต
เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๔๕๓ ข้าพเจ้าเองมีความยินดี
พร้อมด้วยไตรทวารที่จะสนองคำร้องขอของท่านผู้จัดทำ
หนังสือดังกล่าวมา ด้วยเหตุว่า ข้าพเจ้าเองได้สักระ
บูชาพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ตลอดเวลา การกระทำ

* เวลานั้นกำลังรื้อรัฐธรรมนูญสมัยจอมพลสฤษดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี

อันใดที่เป็นารแสดงถึงการเสี่ยสละ เพื่อการสักการะ
 บษาพระองค์ ข้าพเจ้าได้พยายามทุกวิถีทางที่จะเสี่ยสละ
 เพื่อพระองค์ เพื่อดวงพระวิญญาณอันบริสุทธิ์ผุดผ่อง
 ของพระองค์ตลอดเวลามา

๑	งามองค์ไทยธิเบตร์เจ้า	จอมสยาม ยิงนา
	งามพระบัญชางาม	เลิศแท้
	งามบุญคุณบุญราม	เรื่องก่อน
	งามเกียรติกำจรแล้	ศัพท์ขรื่องสรรเสริญ
๑	เปรมกมลทวยราชภู์ท่ง	กรุงสยาม
	นฤทุกข์ห่างไกลความ	เคียดร้อน
	ทั่วทั้งนคมคาม	เขตต์เนื่อง นั้นแฮ
	เกรียงพระเกียรติเกริกสะท้อน	ทั่วทั้งธรณี ฯ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสวยราชสมบัติอยู่
 เป็นเวลา ๔๒ ปี นับเป็นรัชกาลที่ยั่งยืนนานที่สุดในพงศาวดาร
 ไทยนับแต่ครั้งกรุงสุโขทัย ผ่านกรุงศรีอยุธยา ตลอดจนกระทั่ง
 ถึงกรุงรัตนโกสินทร์นี้ เท่าที่ผ่านมาแล้ว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้าง ความ
 เจริญให้แก่ประเทศไทยในเวลา ๔๒ ปีนั้น ปรากฏว่า ความ
 เจริญในรัชกาล ๔๒ ปี เท่ากับความเจริญที่ได้สร้างประเทศกัน

มาเป็นเวลา ๖๐๐ ปีเศษมาก่อน พระองค์คริสต์ไว้เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๔๕๑ ซึ่งพระองค์ได้เสวยราชสมบัติมาครบ ๕๐ ปีว่า “ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปใน ๕๐ ปีนี้ เหมือนอย่างจะยิ่งกว่า ๕๐๐ ปีที่จะได้ฟังเปลี่ยนแปลงมาในพระราชพงศาวดารก็ไม่เท่า” พระองค์คริสต์ไว้คนหนึ่งว่า “การที่เราได้อยู่ในราชสมบัตินานถึง ๕๐ ปี อันประกอบด้วยเหตุการณ์เป็นอันมากนี้ นับว่าเป็นความดีโดยสถานหนึ่ง ซึ่งได้ดำเนินความคิดในการเปลี่ยนแปลงการปกครองและการบำรุงแผ่นดินอันเป็นที่รักของเราโดยบรรพตถานอันหนึ่งอันเดียวให้ดำเนินไปโดยลำดับไม่มีเวลาที่จะถดถอยหลัง หรือจะชงก้อยู่ด้วยความเปลี่ยนแปลงผลัดประการใด จนถึงได้เห็นผลในเวลานี้ อันท่านทั้งหลายได้คิดเห็นว่าประเทศเราได้เปลี่ยนแปลงขึ้นสู่ความดีปรากฏชัดเช่นที่กล่าวมานั้นเป็นพยานสำคัญซึ่งให้เกิดความโสมนัสปราโมชเป็นอันมาก”

ความเจริญรุ่งเรืองอันมีขึ้นในสยามประเทศในรัชกาลที่ ๕ นั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปทั้งไทยและชาวต่างประเทศ ว่า พระองค์ได้ทรงสร้างความสำเร็จรุ่งเรืองให้แก่บ้านเมืองไทยสืบต่อจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างมวกมายเหลือที่จะพรรณนาได้ครบถ้วน

๑ พระญาณยลยั้งลำ	เลอหลาย แล้วแย
เฉกเช่นชาคกขยาย	ยั้ง
มโหสถสืบเชอสาย	สัมพุทธ
ใช้แบบเบญญานี้	ต่อด้วยคัสกร ฯ

พระองค์ทรงสามารถสร้างความเจริญภายในประเทศในค้ำ
 ต่าง ๆ ด้วยพระปรีชาญาณอันสุขุมคัมภีรภาพ และทรงสามารถ
 นำสยามรัฐนาวาเหล็กลัดเกาะแก่งและมรสุมแห่งการเมืองทั้งภายใน
 ภายนอกประเทศมาได้โดยปลอดภัยทุกประการ ด้วยความยาก
 ลำบากอย่างยิ่ง

เวลานี้กาลได้ล่วงเลยรัชกาลที่ ๕ มาถึง ๕๐ ปี แล้วความ
 เปลี่ยนแปลงของประเทศไทยในค้ำต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงปรวน
 แปรมาเป็นอย่างมาก แต่เพื่อให้ท่านผู้อ่านแลไปข้างหลังในอดีต
 ว่า รัฐประศาสนโยบายในรัชกาลที่ ๕ นั้น เป็นอย่างไร พระองค์
 จึงได้ทรงสามารถในการปกครองและสร้างความเจริญสุขสมบูรณ์
 ให้แก่บ้านเมืองไทยมากมายยิ่งนัก ณ บัดนี้ จะขอบรรยายโดยย่อ
 และเฉพาะบางเรื่องเพียง ๓ ประการเท่านั้น ดังต่อไปนี้:—

๑. การทหาร—พลเรือน

๑ ไพรินทร์กำเริบร่ำ	ราว
กลับพิณาศเขี้ยวขลุ่ย	แหลกแล้ว
ใครคิดประทุษรุมิ	แต่กลับ แกล่นนา
ถอยพยศเกลื่อนเกล้า	แพกแพ้เดชา ฯ

ในรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ได้ทรงสร้างกำลังทางทหารบก ทหารเรือ (เว้นทหารอากาศ ยังไม่มีในสมัยนั้น) ให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างมากมาย ทรงจ้างนายทหารต่างประเทศมาฝึกหัดทหารไทย จนกำลังกองทัพไทยมีความเจริญเข้มแข็งเป็นกำลังของบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี

ในการปกครองทหารนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทรงถือหลักการตั้งปรากฏอยู่ในพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๓๕ ว่า “ทหารย่อมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับที่จะป้องกันรักษาพระราชอาณาเขต และเป็นเหตุที่จะให้อำนาจบ้านเมืองกว้างขวางมั่นคงยั่งยืน ทหารไม่เป็นแต่สำหรับที่จะต่อสู้ในเวลาที่เกิดการศึกสงครามอย่างเดียว ย่อมเป็นประกันห้ามการศึกษาสงครามมิให้เกิดมิได้ภัย เพราะฉะนั้น จึงต้องกล่าวว่า การที่มีทหารประจำรักษาราชอาณาเขต อันพรักพร้อม ไปด้วย

เครื่องศาสตราอาวุธ และความกล้าหาญนั้น เป็นเครื่องป้องกัน การที่จะเกิดสงครามได้ เหตุฉะนั้น กองทหารทั้งปวงจึงเป็นผู้มีความชอบอยู่เนื่องนิตย์ เพราะเป็นผู้ที่ทำให้มีความสงบเรียบร้อย แก่บ้านเมืองเรา จึงได้ตั้งใจที่จะศึกษาจัดการอุทิศหนุนให้กองทหารทั้งปวงมีความเจริญพร้อมพร้อมมั่นคงยั่งยืนอยู่เสมอ”

เคยมีปัญหาทางการทหาร ตกเตียงกันมาแต่ในรัชกาล ที่ ๕ ตลอดมาจนทุกวันนี้ว่า ทหารนั้นควรจะมีมากหรือน้อยดี ฝ่ายข้างที่เห็นว่าควรมีน้อย อ้างเหตุผลประกอบว่า เป็นการ เปลืองเงินของแผ่นดิน เปลืองเวลาทำมาหากินประกอบโภคกิจ ของคน แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ตรัสไว้เมื่อวันที่ ๕ มกราคม ๒๔๔๓ ว่า “แต่เขามักกล่าวว่า การที่มีทหารมากก็ไม่ เป็นประโยชน์อันใด อันที่ได้กล่าวถึงนั้นก็เป็นการช่วยความคิดสั้น ธรรมดาที่จะปกป้องรักษาพระนครก็ต้องอาศัยกำลัง เราหวังใจว่า กองทัพบกสยามคงจะมีความเจริญดียิ่งขึ้นไปสู่ทางอันสูง และเรา มีความชอบใจในผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ (จอมพล สมเด็จ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช) และเสนาธิการทหารบก (จอมพล กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช) และท่านทั้งหลายอัน ได้มีหน้าที่รักษาการในกรมทหารบกทั่วไปด้วย”

ในส่วนกติธรรมของทหารนั้น พระองค์ก็ทรงกำชับให้มีระเบียบวินัยของทหาร เพื่อกระทำการอันเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองฝ่ายเดียวมิได้แลเหลือวประโยชน์ส่วนตัวบุคคลแต่ประการใด ให้เป็นการเสื่อมเสียเกียรติของทหาร พระองค์เคยตรัสไว้เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๔๖ ว่า “แท้จริงทุกประเทศทั่วโลก แต่โบราณมาย่อมยกย่องว่าทหารเป็นจำพวกที่มีเกียรติยศสูงเกียรติยศใหญ่ จนคำว่า ขัตติยฤๅกระษัตริย์ ซึ่งเป็นคำหมายชาติของคนพวกหนึ่งซึ่งเป็นทหารได้ใช้เป็นคำเรียกพระเจ้าแผ่นดินทั่วไปว่า พระมหากษัตริย์ ถือท่านผู้เป็นทหารใหญ่เช่นนี้ ถือว่าเป็นคำยกย่องอย่างสูง ซึ่งจะพึงยกย่องได้ ซึ่งทหารเป็นผู้แปลกจากโจรก็เพราะเป็นผู้มีความสัตย์ ถือมั่นในธรรมของทหาร คือใช้สัตตราอาวุธในการที่ตั้งใจไว้ เช่น รักษาชาติ ศาสนาและบ้านเมือง เป็นต้น มีความกล้าหาญ ไม่คิดแก่ความยาก ไม่คิดแก่ชีวิต ในการที่จะรักษารธรรม และประเพณีของทหาร เช่นนี้” เป็นอาทิ

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทหารเกิดทะเลาะกับราษฎร พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงกำชับมิให้ทหารรังแกชาวบ้าน ทหารกระทำผิดกฎหมายบ้านเมืองให้ได้รับโทษหนักว่าคนธรรมดา ข้าพเจ้าขอแนะนำพระราชหัตถ์เลขาถึงเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงว่า

ด้วยเรื่องทหารวังราวผ้าม่วงของอำแดงเผือกมาเป็นตัวอย่างว่า
พระองค์ทรงพระราชดำริเช่นไร ในเมื่อทหารกระทำความผิดต่อ
กฎหมายบ้านเมือง ดังนี้ :-

ร. ที่ $\frac{๒๐๗}{๔๗}$

พระที่นั่งจักรกริมหาปราสาท

ณ วัน ๔ ๖ ๗ ค่ำ

ปีระกาศัปทศก ๑๒๔๗

ถึง เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง

ด้วยจดหมายส่งหนังสือต่างๆ เรื่องอ้ายพู่ทหารวังราวผ้าม่วง
อำแดงเผือกมานั้น ได้ทราบแล้ว

ซึ่งทหารเป็นผู้ร้ายเองดังนี้ เป็นการทำให้คนทั้งปวงไม่มี
ความวางใจทหาร ที่ชำระเอาตัวได้จริงดังนี้เป็นการดีแล้ว แต่
หาได้ความชัดไม่ว่า อ้ายพู่วังราวนั้น เป็นเวลาอยู่ยามฤกษ์นอกยาม
แต่งตั้งเป็นทหารฤกษ์ไม่ได้แต่งตั้ง ถ้าพิจารณาควรจะถามถึงข้อนี้ด้วย

ซึ่งว่าโทษมานั้นก็ชอบแล้ว โทษอย่างนี้จำคุกสามปีมีโทษ
มาก อ้ายพู่เป็นทหารโทษมากกว่าคนปรกติ ต้องจำคุก ๓ ปี
ถ้าอ้ายพู่เป็นผู้รักษายามวังราวเองก็เป็นความผิดของอ้ายพู่มากขึ้น

ถ้าผู้รักษายาม เมื่อผู้ถูกขังร่ำร้องให้จับไม่จับเพราะเห็นว่า เป็นพวกเดียวกันก็มีความผิดควรจะต้องว่ากล่าวเสีย อย่าให้เข้ากัน ในการประพฤติกว้างนี้ จะได้เป็นอย่างต่อไปการที่จะให้รู้ว่า ใครอยู่ยามในตำบลนั้นเวลานั้นก็คงจะรู้ได้โดยง่ายตามธรรมเนียม ทหารที่นายบังคับกันเป็นชั้น ๆ ลงมา ไม่เหมือนกะเกณฑ์กัน อย่างอื่น ๆ

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

เมื่อได้กล่าวถึงทหารแล้ว ก็ควรจะได้กล่าวถึง “พลเรือน” เสียด้วย แม้ทหารจะมีความสำคัญที่บ้านเมืองคงกล่าวมาแล้ว แต่พลเรือนก็มีความสำคัญมากเหมือนกัน บางท่านกล่าวว่า มีความสำคัญไม่น้อยกว่าทหารเสียอีกเพราะบ้านเมืองจำเป็นจะต้องอาศัยกำลัง “พลเรือน” หลายด้านด้วยกัน พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทรงสรวุเมื่อวันศุกร์ เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีระกา ยังเป็น รัชกาล จ.ศ. ๑๒๔๖ พ.ศ. ๒๔๒๗ ตอนหนึ่ง ว่า :-

“ทหารนั้นเป็นการสำคัญที่จะได้ป้องกันรักษาบ้านเมือง ถ้าไม่มีทะเลาะวิวาทให้แข็งแรง ก็จะรักษายากยิ่ง เป็นการจำเป็นที่จะต้องจัดการทหารให้แข็งแรงขึ้น แต่มิใช่จะต้องการแต่ทหาร เดียวนี้ต้องการคนที่ใช้ราชการพลเรือน ให้เป็น

ผู้มีความรู้แต่เป็นผู้มีปัญญาใช้การได้จริงนั้นเป็นการอื่น อยากที่จะได้โดยเร็วมาก”

ทั้งบุคคลที่เป็นทหารและพลเรือน หากอยู่ใกล้ชิดพระองค์แล้ว จะต้องประพฤติดีทุกกันอย่าง ๆ ว่า ยิ่งอยู่ใกล้พระองค์ก็จะต้องประพฤติตัวให้ดีจริง มิฉะนั้นความเสื่อมเสียจะตกอยู่กับพระองค์ได้ ก็ผู้มีอำนาจนั้นบริวารของผู้มีอำนาจจะต้องเป็นคนที่ด้วย ผู้มีอำนาจจึงจะได้รับความสรรเสริญยั่งยืน พลอยได้รับผลดีจากกรรมดีของบริวารไปด้วย ตรงกันข้ามถ้าบริวารประพฤติชั่วเหลวไหล ทุจริต ผลกรรมชั่วของบริวารก็จะส่งผลชั่วไปถึงผู้มีอำนาจด้วย

เพราะฉะนั้น ผู้มีอำนาจที่ดีจึงได้พยายามระมัดระวังบริวารของตน ให้ประพฤติอยู่ในทำนองคลองธรรมเป็นอย่างดี บารมีของท่านผู้มีอำนาจนั้นก็ดำรงอยู่ได้ตลอดกาลนาน ด้วยทรงตระหนักถึงหลักการอันนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง จึงได้ทรงสวไม้มือเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๐ ทรงปรากฏในพระราชดำรัสตอบข้าราชการในพระองค์ ว่า—

“เรามีความยินดีที่ได้ฟังถ้อยคำ ซึ่งท่านทั้งหลายได้มอบฉันทให้เจ้าพระยานรรัตนราชมานิตกล่าวแทนในทางซึ่งจะแสดง

ความรักใคร่แลความจงรักภักดีต่อตัวเรา เราจำได้อยู่ว่าท่าน
 ทั้งหลายเหล่านี้ ได้มีส่วนแล้วในการรับรองเราซึ่งเป็นการครึกกรื้น
 แลเป็นที่ยินดีตลอดทั้งเดือนมาแล้ว โดยมากเกือบจะทั่วกัน ก็การ
 รับรองพิเศษส่วนหนึ่งซึ่งท่านทั้งหลาย ได้พร้อมใจกันทำให้เราอีก
 ในบัดนี้ เป็นความปรารถนาซึ่งจะแสดงหน้าใจอันรู้สึกว่าเป็นผู้มี
 หน้าที่ใกล้เคียง ฤ็มีความพอใจในการอันหนึ่งอันใดที่ตัวเราได้ทำ
 อันเป็นเหตุให้ท่านทั้งหลายคิดเห็นว่าได้เป็นคุณเฉพาะแก่ตัว ถึง
 ว่าเรามีได้มีความจงใจที่จะเลือกว่า คนทั้งปวงมีส่วนซึ่งเราจะคิด
 เห็นเป็นพวกเป็นคณะที่ควรจะได้รับอุดหนุนแลป้องกันบ้าง ไม่
 ควรจะได้บ้าง ทั้งนี้เลยก็ แต่ความไม่ตรีแลปราณีบางอย่าง
 ย่อมมีอยู่ตามความเป็นจริง คือเป็นผู้ซึ่งได้มีความคุ้นเคยกันฉัน
 ประจักษ์ว่ามิตร ฤ็เป็นผู้ซึ่งได้รับราชการอยู่ในตำแหน่งภายใน
 โกลด์ซิดแต่ปางก่อน แลในบัดนี้อันควรกล่าวว่าเป็นคนอยู่ใน
 เรือนซึ่งย่อมจะเป็นผู้คุ้นเคยกัน ยิ่งกว่าผู้ซึ่งไม่ได้ตั้งอยู่ในตำแหน่ง
 ที่เช่นนั้นโดยธรรมดา แต่เราเชื่อว่าท่านทั้งหลายไม่ได้หวังต่อเหตุ
 นี้สำหรับไม่ประพฤติทางที่ดี อันควรที่ข้าราชการฤ็ผู้ที่ดำเนินใน
 กลองธรรมจะประพฤติ แต่ได้กลับถือว่า เป็นเพราะเหตุที่ท่าน
 ทั้งหลายได้ตั้งอยู่ในฐานพิเศษนี้ ยิ่งเป็นเหตุที่จะต้องชวนชวยต่อ
 ความประพฤติดีให้สมแก่เกียรติยศ ซึ่งได้ถือว่ามิใช่แก่ตัวแลตัว

ความรักใคร่ก่อตัวเรา เราขอให้ท่านทั้งหลายทราบว่า เรามีความพอใจเห็นชอบในความคิดของท่านทั้งหลายทั้งนี้ยิ่งนัก เพราะฉะนั้น การรับรองซึ่งท่านทั้งหลายได้ทำให้เราวันนี้ เราถือว่าเป็นการแสดงความปรารถนาอันดีของท่านทั้งหลายทั้งนี้เช่นกล่าวมานี้ ขอให้ท่านทั้งหลายได้รับความเห็นชอบในความคิดแลความประพฤติที่ท่านทำแล้ว แสดงความพอใจในการต้อนรับ อันเกิดขึ้นจากความภักดีมีธุระต่อ ซึ่งท่านทั้งหลายได้แสดงแก่ปางก่อนแล้วดังนี้ ขอให้เราหวังใจว่าท่านทั้งหลายคงจะมีสมานฉันท์อันเป็นกำลังเราจะพึงหวัง ความมุ่งหมายที่จะให้มีความรุ่งเรืองยิ่งขึ้นแห่งพระราชอาณาจักรของเรา อันเป็นที่ตั้งแห่งความสุขแลเกียรติยศของตัวเราในภายหน้า”

๒. การเศรษฐกิจ-การคลัง

๑	๒
๓	๔
๕	๖
๗	๘
๙	๑๐

เมืองไทยเราเป็นประเทศเล็ก มีอาณาเขตรไม่กว้างขวางนักแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทรงเห็นว่า “เราอ่อนเห็น

ปรากฏอยู่ด้วย ได้เห็นตัวอย่างประเทศอื่นในเวลาเมื่อเปิดตาแล้ว ว่าความกึกกัมซึ่งหมายความว่า แผ่นอาณาเขตรไ้กว้างขวาง เป็นอำนาจที่ยิ่งใหญ่นั้น เป็นการไม่จริง อำนาจใหญ่แลความสมบูรณ์ไม่ได้อยู่กับผู้ซึ่งมีอาณาเขตรกว้างขวาง อำนาจแลความสมบูรณ์ย่อมมีแก่ประเทศที่เจริญด้วยกสิกรรมและพาณิชย์การ เพราะเหตุฉะนั้นถึงว่าจะเป็นการที่ทำยากปานใด เราควรที่จะพยายามบำรุงกสิกรรมและพาณิชย์การให้เจริญขึ้น เพราะเป็นที่ตั้งแห่งความสมบูรณ์ ความสมบูรณ์เป็นที่ตั้งแห่งกำลัง กำลังย่อมเป็นที่ตั้งแห่งอำนาจ”

ลัทธิเศรษฐกิจที่ใช้ในรัชกาลที่ ๕ นั้น เราน่าจะเรียกว่า “ลัทธิไทยิยม” เพราะจะเปรียบเทียบเปรียบต่างกับลัทธิเศรษฐกิจสำนักใด ๆ ตามคำราลัทธิเศรษฐกิจในยุโรปนั้น ได้ยากที่สุด ลัทธิไทยิยมนี้คือรัฐบาลต้องเป็นผู้นำในการพาณิชย์และเกษตรกรรม พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงตรัสไว้ว่า “ในประเทศเรา รัฐบาลย่อมออกหน้าแนะนำราษฎรในกิจการทั้งปวงทุกอย่างมาแต่ไหนแต่ไร ขอให้กระทรวงเกษตรพยายามที่จะจัดการแนะนำชาวเราให้เข้าใจ และพยายามในการกสิกรรมแลพาณิชย์การยิ่งขึ้น อันจะเป็นที่ตั้งแห่งความสมบูรณ์แลเป็นที่ตั้งแห่งกำลังแลความมั่นคงของชาติ”

ในเรื่องนโยบายการพาณิชย์ในรัชกาลที่ ๕ นี้ ข้าพเจ้าได้
เคยเขียนมาแล้วในวันที่ระลึกพระปิยมหาราชเจ้า เมื่อวันที่ ๒๓
ตุลาคม ๒๕๐๒ จึงขอกล่าวเฉพาะที่เห็นสมควรเพิ่มเติม

สนธิสัญญาเกี่ยวกับการพาณิชย์ที่ไทยได้ทำไว้กับนานา
ประเทศนั้น เห็นกันว่าเป็นการไม่ยุติธรรมแก่เมืองไทย พระบาท
สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง เป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์แรกที่ทรง
พระราชดำริจะแก้ไขสนธิสัญญากับต่างประเทศให้เป็นการ
ยุติธรรมและเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองไทยของเรา ทรงเห็น
ความเสียเปรียบเป็นอย่างยิ่ง การแก้ไขสนธิสัญญากับนานา
ประเทศนั้นได้ดำเนินต่อมาทั้งในรัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ ซึ่ง
ได้มาแต่เจ้าบรมวงศ์เธอสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ
ที่ถวัลย์ราชูปถัมภ์ในสมัยประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ที่
กล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง เป็นพระมหากษัตริย์
พระองค์แรกที่ทรงพระราชดำริที่จะแก้ไขสนธิสัญญาตั้งกล่าวนั้น
ด้วยปรากฏหลักฐานอยู่ในพระราชหัตถเลขาถึงท่านเจ้าพระยาภา-
วณูรังษีมหาโกษาธิบดี และกรมหลวงพิชิตปรีชากร ซึ่งถ้าจะนำมา
กล่าว ณ ที่นี้ก็จะเป็นการยืดเยื้อเกินไป บางท่านคงคิดว่า ได้มี
การแก้ไขสนธิสัญญากันขึ้นภายหลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ แต่
ความจริงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทรงดำริมาแต่ใน
รัชกาลที่ ๕ นั้น การเปิดประตูค้าขายกับนานาประเทศในครั้ง

ฉะนั้น ทำให้เมืองไทยอุดมสมบูรณ์ด้วยสินค้าเป็นอันมาก ฐานะทางเศรษฐกิจและการคลังดีมาก ทำให้เราสามารถสร้างการคมนาคม มีทางรถไฟ เป็นขั้นขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นความก้าวหน้าแห่งความเจริญตามอารยะประเทศเช่นการไปรษณีย์โทรเลขก็ได้อุบัติขึ้นในรัชกาลที่ ๕ รวมความว่า ความเจริญมากหลายเยี่ยงอารยะประเทศได้มีขึ้นและเจริญขึ้นในรัชกาลที่ ๕ เหลือที่จะพรรณนาได้

๓. การศึกษาของพลเมือง

๑ คดีโลกปราชญ์ใหม่แจ้ง	กัจจา ไร่ฤๅ
คดีโลกแต่เดิมมา	กล่าวพร้อม
คดีธรรมพทธจริยา	นุวัตโลก ถือเอ๋ย
เจนเหตุที่ยถนข้อง	ขัณฑ์นฤมิต ฯ

หัวใจแห่งความเจริญคือการศึกษาของชาติ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมหาราชทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาของชาติ จึงได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นเป็นจำนวนมากเพื่อการศึกษาของประชาชน แต่พระองค์ทรงประสบอุปสรรคมากเวลานั้น เพราะคนไทยเราบางหมู่บางเหล่าไม่ชอบเป็นทหาร คนทั้งหลายกลัวว่าถ้าส่งลูกหลานเข้าโรงเรียนแล้ว ทางราชการบ้านเมืองก็จะเก็บเอาไปเป็นทหารเสียหมด จึงพากันซงกักันไม่ส่งบุตรหลาน

เข้าโรงเรียนตามพระราชประสงค์ พระองค์ได้มีพระราชดำรัส
 ทอบในการพระราชทานรางวัลนักเรียนที่โรงเรียนพระตำหนัก
 สอนกุหลาบ เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๔๓๒ ว่าดังนี้

“เรามีความเสียใจอยู่น้อยหนึ่ง ที่ได้เห็นรายงานกรม
 ศึกษาธิการ ทราบว่าโรงเรียนที่จัดตามพระอารามต่าง ๆ นักเรียน
 ลดถอยน้อยลง ไปด้วยความตื่นตกใจว่าจะเก็บมาเป็นทหารเป็น
 กันเหตู ความเข้าใจผิดเช่นนี้ไม่มีที่สิ้นสุดลงได้เป็นที่ให้เกิดความ
 รำคาญแลเสียเวลาที่คุณต้องมาตื่นตกใจเสียมิได้ร่ำเรียน แต่ที่
 จริงนั้นการเล่าเรียนศึกษากับการทหาร มิได้เกี่ยวข้องกัน
 อย่างหนึ่งอย่างใดเลย พระบรมวงษานุวงศ์แลข้าราชการผู้ซึ่ง
 ใกล้ชิดในราชการคงจะทราบชั้คอยู่ทั่วกันแล้วว่าความจริงเป็น
 อย่างไร แต่คนภายนอกซึ่งมิได้เกี่ยวข้องในราชการไม่ทราบเหตุ
 จึงคิดวิตกสงสัยไปต่าง ๆ ขอให้พระบรมวงษานุวงศ์แลข้าราชการ
 ทั้งปวง เห็นประโยชน์อันจะมีแก่คนทั่วหน้าโดยความกรุณา ช่วย
 ช้แจงข้อความนี้ให้คนภายนอกทราบ เมื่อได้ยิน ได้ฟังข้อสงสัย
 เกิดอบแกลงอันนี้ ให้สิ้นความวิตกสงสัยด้วย

แต่ส่วนการในโรงเรียนหลวง มีที่สวนกุหลาบเป็นต้น ทั้ง
 แบบอย่างวิชาที่จะฝึกหัดนักเรียนไม่ได้เสื่อมทรามลง มีแต่จะเป็น
 การมั่นคงถาวรแลเจริญยิ่งขึ้น การซึ่งนักเรียนมาได้หนังสือได้

ทรงนี้ ก็เป็นพยานให้เห็นว่าการมิได้ทรุคโตรมเสื่อมทรามลง
เป็นที่ให้เราเกิดความปีติยินดีมาก

อนึ่งทุกวันนี้ ตำแหน่งราชการทั้งปวงก็ต้องมีเสมียนรับ
เงินเดือน เกิดขึ้นหลายหมู่หลายกรมก็พากันร้องหาแก่นักเรียนซึ่ง
ได้สอบไล่วิชาความรู้ จะให้ไปรับราชการทุกหมู่ทุกกรม ตัวผู้
ทำการยังไม่พอกับการที่มี จนต้องแย่งชิงประมูลเงินเดือนกัน
เสมือนเวลานเป็นสิ่งที่หายาก เป็นสิ่งที่มีราคามาก มีผู้ต้องการ
โดยมาก สมควรแล้วที่นักเรียนทั้งปวงจะรีบเร่งร่ำเรียนให้รู้ จะ
ได้รับราชการในตำแหน่งทันเวลาที่ต้องการนี้ ให้เป็นประโยชน์
ในราชการ แลเป็นประโยชน์ส่วนตัวด้วย

อนึ่งถึงว่าเราที่เรียนรูวิชาหนังสือมาก ไม่เป็นการเที่ยงแท้
ว่าจะทำให้ผู้ที่รูนั้นเป็นคนดีอย่างเดียว ด้วยเหตุว่าความประพฤติ
พื้นเดิมของผู้นั้นเมื่อได้วิชาแล้ว แต่ชอบใจในทางประพฤติ
ชั่วก็จะพาไปให้ชั่ว ถ้าชอบใจในทางประพฤติดีก็จะพาให้ดีได้
เป็นความจริงอยู่ ก็แต่เกิดมาเป็นมนุษย์ เมื่อเรียนรู้แล้วย่อมจะ
อยากประพฤติการซึ่งตัวเห็นว่าเป็นความดีอยู่ด้วยกันทั่วหน้า ถึง
แม้ว่าทางประพฤติซึ่งผู้นั้นคิดเห็นว่าดี จะไม่เป็นที่สรรเสริญ
ไปได้ทั่วหน้าว่าดีจริงโดยรอบคอบ ก็คงยังมีความดีอยู่ในความ
ประพฤตินั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้ที่คิดเห็นว่าดีจึงอาจยืนยันว่า

เป็นความดีได้ เพราะฉะนั้นการเรียนรู้อันของคนทั้งปวง คงจะเป็นเหตุทำให้ตัวผู้เรียนรู้อัตโนมัติอย่างใดอย่างหนึ่งมากกว่าที่ทำให้ชั่วเสียไปเพราะเรียนรู้อันหลายสิบเท่า และคงจะมีส่วนที่ได้มาข้างดีมากกว่าผู้ไม่ได้เรียนรู้เป็นแน่แท้ไม่พึงสงสัยเลย เพราะฉะนั้นควรแล้วนักเรียนทั้งปวงจะร่ำเรียนวิชาความรู้แล้วเลือกหันข้อปฏิบัติแต่ที่ดีแท้ดียิ่งแล้วประพฤติตาม จะได้เจริญประโยชน์ความสุขแก่คนเป็นทางที่หากินโดยชอบธรรม เป็นที่ตั้งแห่งวงศ์ตระกูลของคนสืบไปภายหน้า

ขอขอบใจท่านพนักงานผู้จัดการเล่าเรียนที่จัดการให้มั่นคงถาวรและมีความเจริญยิ่งขึ้น กับทั้งผู้ซึ่งได้สอบไล่วิชาหนังสือให้การทั้งปวงได้สำเร็จสมประสงค์ทุกคนด้วย ขอให้นักเรียนทั้งปวงจงมีความเจริญเถิด”

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๓๓ พระองค์ได้มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับการศึกษาภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เมื่อวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๓ ว่า

“เมื่อได้เห็นและได้ฟังรายงาน ซึ่งผู้ตรวจได้สอบไล่วิชานักเรียน ก็เป็นเหตุให้บังเกิดความยินดี ว่าแบบอย่างวิธีซึ่งตั้งขึ้นเพื่อจะให้เป็นที่ทางเจริญแก่การเล่าเรียนนั้น มีแก่จะเรียบร้อยเป็นแบบอย่างให้เจริญความรู้แก่นักเรียนของเราได้โดยเร็วโดยดี

ชั้นทุกวันนี้ เมื่อว่าด้วยวิชาหนังสือไทยในนักเรียนของเราชั้นนี้ ก็ให้เห็นพยานเป็นอศักรรย์ ว่าเด็กซึ่งมีอายุน้อย เช่น หม่อมราชวงศ์จิตร (พระยาศรีวรวงศ์ ม.ร.ว. จิตร สัทกัน) เป็นต้น มีความรู้พอที่จะทักแก่งหนังสือได้ดีเกินกว่าเด็กชั้นอายุเท่านี้ ที่ได้เคยเห็นมาแต่ก่อน ควรจะนับเป็นผลแห่งที่ได้จัดทำบำรุง การเล่าเรียนว่า ได้สำเร็จตลอดแท้ในทางหนังสือไทยมีแต่เจริญ ยิ่งขึ้นไป

แต่ส่วนวิชาหนังสืออังกฤษนั้น ได้ทราบจากกรมอรรถ (มิสเตอร์ อาร์. แอล. มอรัตน์) ซึ่งเป็นผู้มาตรวจสอบว่า ความรู้ของนักเรียนซึ่งได้รับรางวัลยังเลวทรามนัก จะหาเพียงให้เสมอ เช่น ลูกชายโต (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) ซึ่ง ฟังได้เรียนเล็กน้อยก็ยังไม่ได้ เพราะเวลาที่เรียนนั้นไม่เสมอ และเป็น การตามใจผู้ซึ่งจะเรียน เมื่อนักเรียนรู้หนังสือไทยแล้ว ก็มักจะออกไปจากโรงเรียนเสีย ถึงว่าอายุน้อยก็ไม่รออยู่เรียน ต่อไปอีก บางคนรู้เพียงร้อยคำสองร้อยคำ บอกบิดามารดาว่ารู้ ภาษาอังกฤษพอใช้แล้ว บิดามารดาก็มาถอนออกไปเสีย การ ซึ่งนักเรียนอยากออกจากโรงเรียนไปในเวลานี้ก็เห็นอยู่ว่ามีเหตุที่ ชวนจะให้เป็นอย่างหนึ่ง เพราะแต่ก่อน ๆ การเล่าเรียนไม่มี เป็นหลักฐาน ผู้ที่รู้หนังสือจริง ๆ มีน้อย ราชการทุกวันนี้

ใช้หนังสือมาก เติมนในออฟฟิศต่าง ๆ ไม่พอใช้ เมื่อนักเรียนออกจากโรงเรียนไปแล้ว ก็มีแต่ผู้ที่คอยแย่งจ้างกันอยู่ เติมนที่จะรับบริการไม่พอแก่น้ำที่ เมื่อนักเรียนรู้หนังสือไทยแล้วก็มีที่หากินพอความปรารถนาเสียแล้ว จึงไม่รักเล่าเรียนต่อไป ฝ่ายบิฑามารดาเล่าก็อยากจะไ้ได้เห็นบุตรทำการงานและมียศศักดิ์เร็วทันใจ จึงไม่อดกลั้นที่จะให้ลูกอยู่ร่ำเรียนต่อไปอีก การซึ่งเป็นดังนี้ ก็เป็นเพราะเหตุที่ผู้รู้หนังสือยังน้อยแก่การที่จะต้องทำ ต่อไปภายหน้าคงจะต้องมีผู้อยากเรียนวิชาให้ศิยงขึ้นไปกว่าผู้ที่ได้ออกไปจากโรงเรียนเร็ว ๆ ไปรับบริการ จะเป็นผู้มีวิชาความรู้ดีกว่าพวกที่ออกไปก่อน ๆ นั้นด้วย

เราขอเตือนนักเรียนทั้งปวง ให้ครีตรองในการที่จะร่ำเรียนให้รอบคอบ วิชาหนังสือไทยนั้น เมื่อรู้ดีแล้วพอทำการได้จริงอยู่ แต่เมื่อไม่รู้หนังสืออังกฤษด้วยแล้ว จะรู้สึกคับแค้นใจเมื่อภายหลัง เพราะเหตุว่าสำหรับตำราวิชาการต่าง ๆ ซึ่งเขาลงพิมพ์ไว้เป็นภาษาต่างประเทศมีภาษาอังกฤษเป็นต้น มากมายหลายหมื่นหลายแสนฉบับ การที่จะร่ำเรียนให้รู้วิชาต่าง ๆ ในเวลานี้ต้องอาศัยอ่านภาษาอังกฤษ เพราะผู้ซึ่งจะสามารถแปลหนังสือสำหรับตำราวิชาการเหล่านั้น ลงเป็นภาษาไทยสำหรับที่จะให้ไทยเราเล่าเรียนนั้นมีน้อยตัวนัก เวลาก็ไม่พอ คนก็ไม่

พอที่จะแปลเป็นภาษาไทยได้ จำต้องเรียนจากภาษาอังกฤษ
 วิชาการอันใดซึ่งจะมีในหนังสือไทยนั้นน้อยนัก ว่าโดยที่สูกเพียง
 แต่ผู้อ่านหนังสือรักสนุกอย่างเดียว ถ้าได้อ่านหนังสืออังกฤษ
 แล้วก็ได้รู้สึกความสนุกเพลิดเพลินใจกว้างขวางซึ่นกว่าที่อ่าน
 หนังสือเรื่องไทย ๆ ที่มีอยู่มากนัก เพราะฉะนั้น การที่รู้หนังสือ
 อังกฤษเป็นลาภอันวิเศษของนักเรียน ซึ่งจะหาได้ในการเล่าเรียน
 ถึงแม้ว่าผู้ที่เล่าเรียนในเมืองเราจะเป็นผู้พูดภาษาไม่สู้ชัดเจน
 เรียงหนังสืออังกฤษไม่สู้คล่องแคล่วก็อย่าท้อใจ รู้ อ่านรู้แปลได้
 แล้วพอที่จะได้รับประโยชน์เป็นอันมาก จะทำให้ทางหากินฤ
 หาชื่อเสียงของนักเรียนผู้นั้นสะดวก ได้มีผลไพศาลดีกว่าที่รู้เพียง
 หนังสือไทยอย่างเดียวเป็นอันมาก

เพราะฉะนั้นเมื่อเราได้ทราบว่ นักเรียนไม่สู้มีผู้พอใจ
 เล่าเรียนในภาษาอังกฤษ และการศึกษาที่จัดแบบอย่างซึ่งจะนำให้
 นักเรียนได้เรียนภาษาอังกฤษมากขึ้นยังไม่เป็นการเรียบร้อย ก็มี
 ความเสียดายนัก บัดนี้จึงขอเตือนเจ้าพนักงานกรมศึกษาธิการ
 ให้คิดจัดการที่จะนำให้เด็กเล่าเรียนภาษาอังกฤษให้มากขึ้นกว่าแต่
 ก่อน และขอชักเตือนนักเรียนทั้งปวงให้อุสาหะเล่าเรียนภาษา
 อังกฤษให้มากขึ้น คงจะเป็นทั้งประโยชน์ตัวและประโยชน์ราช-
 การต่อไปภายหน้ามากเป็นแท้

บัดนี้เรามีความยินดีที่จะได้ให้รางวัลนักเรียนผู้ที่ได้สอบไล่วิชาหนังสือ และขอชมความอุสาหะทั้งปัญญาความทรงจำที่ได้เล่าเรียนนั้น และขอใจกรมศึกษาธิการและอาจารย์ทั้งปวงที่ได้จัดการแลส่งสอนวิชา ในโรงเรียนทั้งปวง ให้นักเรียนได้รับความรู้สมดังความมุ่งหมายของเราที่ยืนอยู่มิได้เสื่อมถอยด้วย”

การบรรยายถึงพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมหาราชนั้นเป็นงานหนักอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าได้กล่าวในหัวข้อ ๓ ประการดังบรรยายมานี้แต่โดยย่อพอเป็นเครื่องอนุสรณ์รำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณในพระองค์ตามสมควรแก่เวลาและหน้ากระดาษอันน้อยเท่าที่นึกได้ในขณะเขียน

พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมหาราชตรัสไว้ว่า “การที่เป็นเจ้าแผ่นดินไม่ใช่สำหรับมั่งมี ไม่ใช่สำหรับคุมเหงคนเล่นความใจชอบ ไม่ใช่เกลียดไว้แล้วจะได้แก้เผ็ด มิใช่เป็นผู้สำหรับจะกินสบายนอนสบาย ถ้าจะปรารถนาเช่นนั้นแล้วมี ๒ ทางคือ บวชทางหนึ่ง เป็นเศรษฐีทางหนึ่ง เป็นเจ้าแผ่นดินสำหรับแต่เป็นคนจน และเป็นคนที่อกกลั่นต่อสุขแลทุกข์ อกกลั่นต่อความรักและความชัง อันจะเกิดฉิวขึ้นมาในใจหรือมีผู้ย่องเป็นผู้ปราศจากความเกียจคร้าน ผลที่จะได้นั้นมีแต่ชื่อเสียงปรากฏเมื่อเวลาตายแล้วว่า เป็นผู้รักษาวงศ์ตระกูลไว้ได้ และ

เป็นผู้บ่งกันความทุกข์ของราษฎรซึ่งอยู่ในอำนาจความปกครอง
ต้องหมายใจในความสองซ้อนี้เป็นหลักมากกว่าคิดถึงการเรื่องอื่น
ถ้าผู้ซึ่งมิได้ทำใจได้เช่นนั้น ก็ไม่แลเห็นเลยว่าจะปกครองรักษา
แผ่นดินอยู่ได้”

ท่านหลอคนเนลสัน ได้กล่าวแก่คนอังกฤษว่าให้คนอังกฤษ
ทุกคนรำลึกถึงหน้าที่ของตนเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธ-
เจ้าหลวงมหาราชก็ได้ตรัสไว้เหมือนกันเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน
๒๔๕๓ ก่อนเสด็จสวรรคตเดือนเศษ อันเป็นปัจฉิมโอวาทว่า

“ความรู้สึกละและซื่อตรงต่อหน้าที่นี้ เป็นคุณวุฒิอันสำคัญ
ของคนทั้งปวง ไม่ว่าจะผู้ที่มีบันดาศักดิ์สูงต่ำเพียงใด หรือว่า
จะเป็นคนรับราชการฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือน หรือประกอบกร
อย่างใด ๆ ถ้าคนทั้งหลายมีความรู้สึกและซื่อตรงต่อหน้าที่ของ
ตน ๆ แล้ว ก็อาจให้เกิดความพร้อมเพรียงเป็นกำลังช่วยกัน
ประกอบกิจการทั้งปวงให้สำเร็จลุล่วงไป ได้ประโยชน์แก่ตนเอง
และเกิดประโยชน์แก่บ้านเมืองของตนได้ดังประสงค์ ขอให้ท่าน
ทั้งหลายจงถือคำตักเตือนของเรานี้เป็นบรรทัดทางที่จะปฏิบัติ
ราชการหรือกิจการในหน้าที่ของตนให้ทั่วกัน”

ด้วยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมหาราช ทรง
 ทศพิธราชธรรมอันมหาประเสริฐ และพระองค์ทรงมีน้ำพระราช
 หฤทัยอันเลิศล้ำ ทรงยึดมั่นใน “หน้าที่” ของพระมหากษัตริย์
 อย่างประเสริฐ ด้วยความสัจสุจริต ถึงเห็นประจักษ์แก่พสกนิกร
 โดยทั่วไป รัชกาล ๔๒ ปี ของพระองค์จึงเป็น “ยุคทองแห่ง
 ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช” ด้วยประการฉะนี้

---

* พิมพ์ครั้งแรกในหนังสือพิมพ์หอการค้าไทย ประจำเดือนตุลาคม ๒๕๐๑
 พิมพ์ครั้งที่ ๒ เป็น ต.ก.ศ. เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔, ๕๕๘, ๕๕๙, ๕๖๐, ๕๖๑
 ใน พ.ศ. ๒๕๒๖ นี้

เรื่อง ๒.
นักการเมือง

โดย
ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม

ส.ส. พระนคร*

ความสำคัญของนักการเมือง

ในระบอบประชาธิปไตย นักการเมืองมีความสำคัญมาก เพราะบ้านเมืองจะเสื่อมโทรมลงหรือจะเจริญรุ่งเรืองก็เพราะการกระทำของนักการเมืองเป็นประการสำคัญ บ้านเมืองใดมีนักการเมืองที่ดี บ้านเมืองนั้นก็ประสบความสำเร็จโรจน์ ตรงกันข้ามหากบ้านเมืองใดมีแต่ นักการเมืองที่ไม่ดี บ้านเมืองนั้นกมแต่จะเสื่อมโทรมลงสู่ความหายนะโดยไม่ต้องสงสัย เมื่อนักการเมืองมีความสำคัญยิ่งต่อชาติบ้านเมืองเช่นนี้ จึงม

---

* เป็น ส.ส. พระนครครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ อยู่ได้ ๖ เดือน ๒๐ วัน ถูกจอมพลสฤษดิ์กระทำการรัฐประหาร เมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๑ พ้นตำแหน่ง ส.ส. ไปคราวหนึ่ง

ความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่จะต้องสนใจและศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของการเมือง ทั้งนี้เพื่อจรรโลงระบอบประชาธิปไตยให้คงอยู่ด้วยความวัฒนาถาวรตลอดกาล-นिरันดร

ในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น ถือกันว่าอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศหรืออำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชน ฉะนั้นถ้าในประเทศใดอำนาจสูงสุด หรืออำนาจอธิปไตยมิได้มาจากปวงชนแล้วจะถือว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยไม่ได้โดยสมบูรณ์ เช่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๙๕ มีบทเฉพาะกาลตามมาตรา ๑๑๕ ให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภท มีจำนวนเท่ากัน คือ สมาชิกประเภทที่ ๑ ได้แก่ผู้ซึ่งราษฎรเลือกตั้งตามมาบทบัญญัติมาตรา ๔๕ และมาตรา ๔๖ และสมาชิกประเภทที่ ๒ ได้แก่ผู้ซึ่งพระมหากษัตริย์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งขึ้นไว้แล้วในวันที่ใช้บังคับรัฐธรรมนูญนี้ เช่นนี้แล้วจะถือว่าเป็นประชาธิปไตยโดยอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนอย่างสมบูรณ์นั้นไม่ได้ เพราะอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนเพียงครึ่งเดียว แต่อย่างไรก็ดี แม้เมืองไทยเรายังไม่เป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์เต็มที่ดังกล่าวก็ตาม แต่นักการเมือง

ของไทยก็ยังมีค่าสำคัญต่อประเทศชาติอย่างมากมาย ผลประโยชน์ของประชาชนทั้งชาติได้ฝากไว้แก่นักการเมือง

อนึ่ง นักการเมืองพึงรำลึกไว้ด้วยว่า ปวงชนนั้นได้แก่คนทุกคน ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลายประเภทด้วยกัน เช่น ประเภทข้าราชการ พ่อค้า กสิกร อุตสาหกรรม กรรมกร ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งนักการเมืองที่ดีจะต้องรำลึกถึงปวงชนทุกประเภทไม่ใช่คำนึงแต่ผลประโยชน์ของบุคคลแต่เพียงประเภทเดียวเท่านั้น หากนักการเมืองผู้มีอำนาจในบ้านเมืองใดเกิดคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติเพียงประชาชนประเภทเดียวและประเภทหนึ่งประเภทใด โดยเฉพาะแล้ว ก็จะเป็นเหตุให้เกิดแตกความสามัคคีในชาติได้ แม้นักการเมืองผู้มีอิทธิพลคนใดจะขอร้องวิงวอนให้ประชาชนมีความสามัคคีกันมากเพียงไรก็ย่อมไม่ประสบความสำเร็จ เพราะนักการเมืองผู้ทรงอิทธิพลมิได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของคนหลายประเภทร่วมกัน การวุ่นวาย การประหัดประหารซึ่งกันและกัน ตลอดจนทุรยุคเกิดขึ้นแก่บ้านเมืองนั้นส่วนมากเกิดจากการกระทำของนักการเมืองที่เห็นแก่ประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ ความสำคัญของนักการเมืองจึงมีมากมายเหลือที่จะนำมากล่าวให้หมดสิ้นได้ในบทความสั้น ๆ นี้

การเมืองคืออะไร ?

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องของนักการเมืองโดยเฉพาะ เห็นสมควรจะต้องทำความเข้าใจกันในเรื่องต้นเสียก่อนว่า การเมืองนั้นคืออะไร ? การเมืองหมายความว่าอะไร ? ในการตอบปัญหาข้อนี้ ข้าพเจ้าจะขอนำคำพูดของรัฐบาลบิสมาร์กมากล่าวไว้ บิสมาร์กกล่าวว่า "Politics is not an exact science" คือ แปลว่า "วิชาการเมืองไม่เป็นวิทยาศาสตร์ที่แน่นอน" ในทางไทยเราข้าพเจ้าขอแนะนำพระนิพนธ์ในพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ซึ่งพระองค์ทรงประทานพระอธิบายไว้ในเรื่อง "วิชาการเมือง" ตอนหนึ่งว่า "ถ้าว่าการเมืองนี้ย่อมใช้กันอยู่แพร่หลาย ย่อมมีความหมายกว้างขวาง แต่ต่างคนก็ต่างใช้โดยนัยต่าง ๆ กัน บางทีคนหนึ่งใช้โดยนัยหนึ่ง และอีกคนหนึ่งใช้โดยอีกนัยหนึ่ง บางทีผู้กล่าวใช้โดยนัยหนึ่ง และผู้ฟังเข้าใจโดยอีกนัยหนึ่ง จึงเป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจผิดขึ้นมิใช่น้อย เราจึงพิจารณาเห็นว่า ตามที่ใช้กันอยู่นั้น มีความหมายไปก็ต่าง การที่จะตีความว่า "การเมือง" หมายความว่าอะไรบางอย่างนั้น เราจะอาศัยปทานุกรมหาได้ไม่ ปทานุกรมมิได้แสดงไว้ ถ้าเราพินิจดูที่ "เมือง" เราก็จะเห็นความหมายแสดง

ไว้ แต่ศัพท์ว่า “การ” เราก็มองเห็นความหมายแสดงให้ ถ้าเราพลิกดูที่ “การเมือง” รวมกันเข้าเป็นคำเดียนั้น หาได้แสดงไว้ไม่ ทั้งนี้มิใช่เป็นการตีบทานุกรม เพราะว่าตามความเข้าใจของเรานั้น ปทานุกรมเป็นแต่เพียงสมุดเรียงลำดับคำแต่ง ซึ่งได้ค้นพบในตำรับตำราต่าง ๆ เสียมากกว่าที่จะมุ่งหาคำสามัญ ซึ่งใช้กันแพร่หลาย หรืออีกนัยหนึ่งปทานุกรมมิได้เป็นพจนานุกรม หรือสมุดเรียงลำดับและแสดงความหมายแห่งคำทั่วไปที่มหาชนต้องการในเวลา^{๕๕๕}คือ พจนานุกรม หรือสมุดแสดงความหมาย ซึ่งใช้กันอยู่ทั่วไปในเวลา^{๕๕๕} และเราเชื่อว่า กรรมการชำระปทานุกรมซึ่งกระทรวงธรรมการได้ตั้งขึ้นนั้น จะทำความพอใจให้แก่มหาชนในชั้น^{๕๕๕} ถ้าเช่นนั้นแล้วคำว่า “การเมือง” ก็จะต้องมีในพจนานุกรมเล่มใหม่ หรือเล่มที่ชำระใหม่นั้น ในระหว่าง^{๕๕๕}นี้เราก็ต้องค้นต้องกล่าหาความหมายเอาเอง ตามตัวอย่างซึ่งใช้กันอยู่ทุกวันนี้ คนโดยมากทราบแล้วว่า “การ” หมายความว่าอะไร แต่แม้ทราบเช่นนั้นแล้วก็ไม่ได้แปลว่า ทราบความหมายของคำว่า “การเมือง” นักคณิตศาสตร์คงฉงนสนเท่ห์ในชั้น^{๕๕๕} เพราะท่านอาจถามตนเองว่า ๒ บวกกับ ๒ ไม่เป็น ๔ หรือ ? แต่คำสองคำเอามาเรียงติดกันเข้า ไม่จำเป็นจะเป็นการบวกกันเข้า อาจเป็นการคูณก็ได้ หรือบวกแก่ส่วนหนึ่งกับส่วนนั้น บวกมุมนี้

กับมมหนักก็ได้ เพราะฉะนั้นผลลัพธ์ในเมื่อบอกกันแล้วจึงได้ผลลัพธ์หลายอย่าง” พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปฯ ทรงกล่าวว่า “ถ้าว่าการเมือง ก็เช่นเดียวกันใช้ได้หลายวิวิภาคแล้วแต่คำห้อมล้อม กิจการใดๆ ที่เกี่ยวกับบ้านเมืองก็สงเคราะห์เข้าในการเมืองทั้งนั้น โดยนัยทั่วไปนั้น อังกฤษใช้คำว่า Politics แต่เมื่อเกี่ยวกับวิธีดำเนินการเมืองแล้วอังกฤษใช้ว่า Polityc ไทยใช้ว่า รัฐประศาสนนโยบาย หรือรัฐาภิบาลนโยบาย หรือ นโยบาย คำว่า รัฐประศาสนนโยบายนั้น ในพระบรมโกษฐ์ (คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) ทรงคิดขึ้น ในชั้นต้นทรงแปล Political Science ว่ารัฐประศาสนศาสตร์ โดยทรงหมายจะให้ประศาสน์เป็น Government เพราะประศาสน์แปลว่า สั่ง รัฐประศาสน์ก็แปลว่าสั่งการเมือง แต่ Political Science นั้นศึกษาเรื่องตัว รัฐเองตัวว่าตั้งขึ้นอย่างไร ประกอบด้วยองค์อะไรบ้าง ฯลฯ ฉะนั้นเราจึงเห็นว่าแปล Political Science ว่ารัฐศาสตร์เหมาะกว่า ครั้นมาใช้รัฐประศาสนศาสตร์เข้าจริง คนไปเข้าใจว่า วิชาการปกครอง หรือที่อังกฤษเรียกว่า Administration หมาย Government ไม่ ที่มหาวิทยาลัยก็เข้าใจกันเช่นนั้น และวิชาที่สอนก็ไปทำนองการปกครอง หรือ Administration มากกว่า Political Science คง

จะเป็นภัยเหตุในรัชกาลปัจจุบันนี้ (รัชกาลที่ ๗-๘) จึงไม่ค่อยใช้รัฐประกาศนโยบาย แต่หากใช้รัฐสภาปาลนโยบาย ในประกาศตั้งอภิรัฐมนตรีสภาเป็นต้น คือ แปลตามศัพท์ว่า ทางอภิบาลรักษารัฐ ซึ่งสมกับหน้าที่ Government มากกว่า ประศาสน์หรือสั่งการซึ่งออกจะแคบไป และตรงกับกรปกครอง หรือ Administration มากกว่า เพราะฉะนั้นรัฐประกาศนโยบาย ก็ควรจะแปลว่า Administrative Policy และรัฐสภาปาลนโยบาย ควรจะแปลว่า governmental Policy แต่คำว่า Policy โดยทั่วไปนั้นยังขาดอยู่ อุปสรรคได้เกิดขึ้นเมื่อคราวประชุม สภาภาษาสยามประจำภูมิภาคตะวันออกไกล ในพระนครนี้ ปัญหาเกิดขึ้นว่าจะแปล Policy ของสภาภาษาว่าอะไรดี หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ จึงได้กราบทูลเสนอคำว่า “นโยบาย” แต่ทูลกระหม่อมอุปนายผู้อำนวยการ ๆ ทรง รับรอง จึงได้ใช้กันมาแพร่หลาย” อีกตอนหนึ่ง พลตรี พระเจ้า วรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงกล่าวถึงการเมือง ว่า “การเมืองนี้เมื่อหมายถึงวิถีจัดการบ้านเมือง กล่าวคือระเบียบ การเมือง (Political System) หรือระบอบการเมือง (Political regime) แล้วอังกฤษใช้ว่า Policy ซึ่งแต่ก่อนในพระบรมโกษฐ์ เคยทรงใช้คำว่า นิติธรรม แต่มาบัดนี้ คำว่า นิติ ได้เอาไป

ใช้แคบลงไป ให้หมายถึงกฎหมายแล้ว เราก็จะต้องหาคำอื่น เช่น “รัฐธรรมนูญ” ใช้แทน ครั้นเมื่อใช้เป็นคุณศัพท์เข้า อังกฤษ ใช้แยกออกไปเป็น ๒ คำ คือ Politic กับ Political” ทรง ประทานพระอธิบายว่า “Political นั้น หมายความว่าเกี่ยวกับการเมือง โดยเชิงความเป็นจริงเท่านั้น ไม่มีความหมายนิยมใช้ ดีหรือเลวอย่างไร แต่ Politic นั้น มีความหมายติค้ายหรือ ความหมายโดยนัยเกินขึ้นด้วย กล่าวคือหมายความว่า ทำนอง การเมือง ที่ความออกไปได้ ๒ ทาง ทางดีก็แปลว่า กาลัญญู รู้จักกาละเทศะ เข้าคนให้ถูกท่า พุทให้ถูกทำนอง อย่างเช่น นาย ก. พุทจาเป็นนักการเมือง เป็นต้น ทั้งนี้การพุดการเมือง ของเราจนบัดนี้มักใช้พุดในการเจรจากับต่างประเทศว่า เจรจา การเมืองซึ่งต้องระมัดระวังอย่างที่สุด และจะต้องพุดให้สุภาพ และแม้ในการภายในเมืองก็ต้องพุดอย่างระมัดระวัง ทั้งในสมัย ราชารูปไทยสิทธิขาด และสมัยเสรีภาพก็เช่นเดียวกัน ฉะนั้น ในขณะนี้ ถ้าเรากล่าวว่า นาย ก. พุทเป็นนักการเมือง เรา หมายความว่าไปข้างดีมากกว่าข้างร้าย แต่ต่อไปก็อาจจะเปลี่ยนแปลง ไปได้ เช่น ในยุโรปบัดนี้ถ้าท่านกล่าวว่า นาย ก. พุทเหมือน นักการเมือง (like a politician) แล้ว มิได้หมายข้างดีเลย ย่อมหมายความว่า พุทรุนแรง ก้าวร้าว ก่อนข้างหยาบ ฯลฯ

ฉะนั้นแม้คำว่า Politic ก็หมายถึงข้างเลวได้ คือ หมายความว่า เล่ห์เหลี่ยม เล่ห์กล เหมือนกับในการเมือง เราใช้โดยนัยนี้เหมือนกัน อย่างเช่นนาย ข. การเมืองจกั หรือ นาย ข. นักการเมือง นักการเมืองมักพูดอะไรต้องระวังตั้งนี้ ในภาษาอังกฤษนั้น Politic ใช้โดยนัยที่ดีมากกว่าที่ร้าย” อนึ่ง “สิ่งซึ่งผิดศีลธรรมนั้นจะไม่ถูกต้องตามวิถีทางการเมือง Nothing is politically right which is morally wrong” นี้เป็นคำกล่าวของนายโอคอนเนลล์ ซึ่งเป็นคำพูดที่น่าคิดเหมือนกัน”

ในระบบประชาธิปไตย ในเมืองไทยเราเท่าที่ทราบกันโดยทั่วๆ ไปพอจะจำกัดความเรื่อง “การเมือง” ลงได้ว่าการเมืองคือกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับบ้านเมืองนับเป็นการเมืองทั้งนั้น และจะจำกัดลงให้ตายตัวแน่นอนว่าการเมืองคืออย่างนั้นอย่างนี้ก็ไม่ได้ ส่วนนักการเมืองคือบุคคลประเภทใดนั้น ในเมืองไทยเราพอจะกล่าวได้ว่านักการเมืองนั้นคือรัฐมนตรีในคณะรัฐบาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรวมตลอดจนเลขาธิการรัฐมนตรีด้วย

อนึ่ง ตามพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนของไทยเราได้แบ่งข้าราชการออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ ข้าราชการประจำ กับ ข้าราชการการเมือง

ข้าราชการประจำได้แก่ข้าราชการชั้นจัตวา ทรี โท เอก และพิเศษ ซึ่งรับราชการเป็นประจำในกระทรวงทบวงกรมหรือองค์การต่างๆ การแต่งตั้งถอดถอนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน ส่วนข้าราชการการเมืองนั้นได้แก่เลขาธิการรัฐมนตรีหรือบุคคลใดๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำราชการทางการเมืองโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายการแต่งตั้งถอดถอนหรือพ้นตำแหน่งไปตามวิถิต่างของทางการเมือง

นักการเมืองและรัฐบุรุษ

นักการเมืองนั้นในภาษาอังกฤษใช้กันว่า "Politician" แอริสโตเติลกล่าวว่า "A politician is an animal who can sit on a fence and yet keep both ears to the ground" ซึ่งแปลว่า "นักการเมืองเป็นสัตว์เมืองที่นั่งอยู่บนรั้วและเงี่ยหูทั้งสองฟังเหตุการณ์ที่พันกันไว้" คำว่า "นั่งบนรั้ว" นั้นหมายความว่า "ตั้งตัวเป็นกลาง" มีบุคคลที่อยู่ในประเภทนักการเมือง หรือคล้ายคลึงกับนักการเมืองซึ่งเราเรียกกันอีกต่างหากแตกต่างกันไปกับนักการเมืองว่านักปกครอง และรัฐบุรุษเป็นต้น นายเยมส์ฟรีแมน กล่าวไว้อย่างน่าฟังว่า "A politician thinks of the next election; a statesman of the next generation" ซึ่งแปลความ

ว่า “นักการเมืองนึกถึงแต่การเลือกตั้งคราวหน้า แต่รัฐบุรุษ
ก็คิดถึงชนรุ่นหลัง”

นักปกครองนั้นได้แก่ข้าราชการที่ทำหน้าที่ในทางการ
ปกครองในกระทรวงมหาดไทย เช่นผู้ว่าราชการจังหวัด
นายอำเภอ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

รัฐบุรุษ

ส่วนคำว่า “รัฐบุรุษ” นั้น ในภาษาอังกฤษใช้ว่า
“Statesman” ในเมืองไทยเรามีท่านปรีดี พนมยงค์ คนเดียว
ที่ได้ชื่อว่า “รัฐบุรุษอาวุโส” เป็นทางราชการ แต่ทั้งนี้มิได้
หมายความว่าคนอื่น ๆ ไม่ได้รับความยกย่องเป็นรัฐบุรุษอีก

ตามความเข้าใจโดยทั่วไปนักการเมืองกับรัฐบุรุษ นั้น
เข้าใจว่าเหมือนกัน เพราะนักการเมืองนั้นได้รับยกย่องว่าเป็น
รัฐบุรุษมีมากมายหลายท่าน แต่นักปราชญ์ทางการเมืองเขาแยก
ความหมายของนักการเมืองกับรัฐบุรุษออกจากกันว่าไม่เหมือน-
กัน โดยอาศัยคุณสมบัติหลายประการ การที่จะวินิจฉัยว่าบุคคล
ใดเป็นนักการเมืองหรือเป็นรัฐบุรุษนั้น ก็โดยพิจารณาอาศัย
คุณสมบัติของนักการเมืองและของรัฐบุรุษเป็นหลักเกณฑ์

ท่าน “๕๕๕” ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักการเมือง กับ
 รัฐบุรุษ ไว้อย่างน่าฟังข้าพเจ้าขอเชิญมาประทับใจ ณ ที่นี้ เพราะ
 จะหาคำของท่านผู้ใดที่กล่าวถึงคุณสมบัติของนักการเมือง กับ
 รัฐบุรุษ ได้ดีซัดแจ่มเท่าท่าน “๕๕๕” ในเมืองไทยนั้นยังไม่มี
 ท่าน ๕๕๕ กล่าวไว้ถึงข้อต่อไปนี้

“อันนักการเมือง กับ รัฐบุรุษนั้นต่างกันมากที่เกี่ยว
 ต่างกันทั้งความรู้ทั้งสติปัญญาและทั้งอุปนิสัยใจคอ

“เหตุใดนักการเมืองจึงเป็นรัฐบุรุษได้ แต่รัฐบุรุษ เป็น
 นักการเมืองไม่ได้ ข้อนี้ข้อเดียวก็ทำให้เห็นว่านักการเมือง กับ
 รัฐบุรุษนั้น ผิดกันไกลเสียแล้ว

“คุณสมบัติของรัฐบุรุษอันจะเป็น ไกรเตเรียน ให้ท่าน
 ตันนิษฐานว่า ไกรเป็นรัฐบุรุษไกรเป็นแก่นักการเมือง นั้นมี
 กว่า ๆ กัน

“รัฐบุรุษต้องมี:

(๑) สติปัญญาอย่างยอดเยี่ยม ไม่ใช่มีความฉลาดอย่าง
 ยอดเยี่ยม ดังที่เราเข้าใจกันโดยมาก เพราะความฉลาดเป็นเรื่อง
 พิสูจน์ความไม่มีสติปัญญา (กบฏความเรื่อง “ปัญญา Versus

ฉลาด” ของท่าน ๕๕๕ ในเศรษฐกิจปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ ซึ่งมีว่า คำว่าปัญญา ขำพเจ้าหมายความว่า มีความคิด มีความรู้ มีความสุขุม เห็นการณ์ไกล แต่ฉลาดขำพเจ้าให้หมายความว่าไหวพริบ ตลบแคลง ลุกไม้ ความกลิ้งรักษาทัวร์อค ความรู้รอบตัว ฉะนั้นปัญญาเกินถึงศีลธรรม แต่ฉลาดไม่กินความถึงศีลธรรม ปัญญาขำพเจ้าให้ใช้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Intelligence แต่ฉลาดตรงกับ Cunning หรือ Clever ทั้งปัญญาและฉลาดเป็น คุณสมบัติ ฯลฯ)* (๑)

(๒) เห็นการณ์ไกล ไกลกว่าคนธรรมดา ถึงกับทำนาย เหตุการณ์ล่วงหน้าได้

(๓) วินิจฉัยอะไรๆ รวดเร็ว (โดยใช้อินทิววิชันเท่านั้น)

(๔) มีศีลธรรมประจำตน (จนทำให้บุคคลอื่น ๆ ภาวได้ว่า จะบ่่าเพ็ญอะไร อย่างไรจะเว้นไม่ทำอะไร)

(๕) ไม่ใช้กลโลบาย หรือ เล่ห์กระเท่ห์ (ตรงข้ามกับ มาเคียวเวสต์) (ศัพท์ฉลาดกว่าปราศจากลูกไม้)

(๖) ใช้สัจจะเป็นมรรค (ไม่โกหกพกลม หรือล่อลวง ผู้ใดให้หลงเชื่อ)

* (๑) โปรดอ่านความละเอียดเรื่อง “ปัญญา Versus ฉลาด” ในหนังสือ พิมพ์เศรษฐกิจ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ วันที่ ๒๐ มกราคม ๒๔๕๐

(๗) มีอุคมคติซึ่งเขารักยิ่งกว่าชีวิต

(๘) ไม่มีพรรคมีพวก (แต่เอาคนทั้งหมดคเป็นพรรค
เป็นพวกของตน)

(๙) สามัญทั้งอัถภาพ และการบำเพ็ญ (กิด, พุด, ทำ)

(๑๐) ถือประโยชน์รวมเป็นใหญ่ แม้ประโยชน์ตนจะ
เสียไป

(๑๑) มีสมรรถภาพเป็นพิเศษในการสร้างองคัพพ

(๑๒) กล้าหาญชาญชัย (สู้ตายในอุคมคติของเขา) ฯลฯ

แต่นักการเมืองมีคุณสมบัติ

(๑) พริบไหวปฏิภาณ

(๒) ฉลาดหลักแหลม

(๓) เอกในการโน้มน้ำใจคน

(๔) เต็มไปด้วยกลโบายเล่ห์กระเท่ห์

(๕) เลิศในทางล่อทางชน

(๖) สุรุษสุร่ายในศีลธรรม (ถ้าได้เป็นเอาทุกวิถีทาง
แม้จะผิดศีลธรรม)

(๗) เล่นพวก

(๘) สุกเอาเผากิน เพราะเห็นการณ์ไม่ไกล

- (๘) ทายเหตุการณ์ล่วงหน้าไม่ได้
- (๑๐) เป็นผู้ฉวยโอกาส (Opportunist)
- (๑๑) ไม่มีอุกมคติ นอกจากประโยชน์ตนและบริวาร
- (๑๒) ใช้กลอุบายเป็นมรรคของการบำเพ็ญทุก ๆ อย่าง
- (๑๓) ขี้ฉ้อฉล
- (๑๔) มีความขลาดเป็นเจ้าเรือน (กลัวผู้หนึ่งผู้หนึ่ง กลัวสิ่งหนึ่งสิ่งหนึ่ง)
- (๑๕) มี inferiority complex (เพราะรู้สึกตนว่าอ่อนสู้ผู้อื่นบางคนไม่ได้) ฯลฯ”

เมื่อทราบคุณสมบัติของนักการเมืองกับรัฐบุรุษ
เช่นนี้แล้ว ท่านผู้อ่านคงไม่พิศวงว่าเหตุไฉนนักการเมืองจึง
คลั่งคลายกลับ กลายเป็นนักกวนเมือง เป็นนักกินเมืองไปได้

ท่าน ๕๕๕ ได้อธิบายต่อไปว่า “ในเศรษฐจิตวิทยา
นั้น จิตใจของวิญญูชนคลั่งคลายเป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นที่ ๑ (ตาม
ภาษาเศรษฐจิตว่า) Crowd mind แปลเป็นภาษาธรรมทว่า ใจฝูง
ชั้นที่สอง Club mind แปลเป็นภาษาธรรมทว่า ใจสโมสร ชั้น
ที่สาม Community mind ภาษาธรรมทว่า ใจประชาคม ใจฝูง

คือใจที่ไม่มีระเบียบ มีการปฏิบัติอนุโลมตามอารมณ์ (emotion) เท่านั้น

ใจโมทร เป็นใจที่มีระเบียบขึ้นหน่อย แต่มีการปฏิบัติอนุโลมตามความใคร่ และความรู้สึกนึกคิดเท่านั้น

ใจประชาคม เป็นใจที่สูงมีระเบียบเรียบร้อย มีการปฏิบัติตามเหตุผลและสมเหตุผล มีอุตมคติเป็นเจ้าเรือน

รัฐบุรุษย่อมมีใจเป็นประชาคม แต่นักการเมืองมีใจเป็นใจโมทรเท่านั้น ยังจำเป็นต้องอบรมขึ้นเป็นใจประชาคมต่อไป ถ้าไม่บรรลุ เขาก็เป็นนักการเมืองอยู่ หาเป็นรัฐบุรุษได้ไม่”

เท่าที่กล่าวมานี้เป็นคุณสมบัติของนักการเมืองแตกต่างกับคุณสมบัติของรัฐบุรุษ ตามความคิดเห็นของ ๕๕๕ แต่โดยเหตุที่บทความนี้มุ่งแต่จะบรรยายถึงเรื่องของนักการเมืองเท่านั้นจึงจำเป็นจะต้องกล่าวถึงความสำคัญของนักการเมืองต่อไป

ความจริงเรื่องของการเมืองนั้นโดยเฉพาะในเมืองไทยแล้ว เป็นเรื่องคอขาดบาดตาย ไม่ใช่เรื่องสนุกสนานเพลิดเพลินเจริญใจอย่างที่บางท่านเข้าใจกัน ภายหลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นต้นมาจนกระทั่งบัดนี้นักโทษการเมืองได้ถูกประหารชีวิตไปแล้วไม่น้อยกว่า ๑๘ คน ที่ถูกจำคุกนับตั้งแต่สามัญชนตลอดจน

ถึงเจ้านายผู้สูงศักดิ์ ก็มีหลายคนหลายพระองค์ ที่เสียชีวิตไปก็มี
 มากถึงขั้นเป็นต้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องของการเมืองเป็นเรื่อง
 คอขาดบาดตาย แม้นักการเมืองที่มีชีวิตอยู่เวลานี้ก็มีการไปเพราะ
 เรื่องของการเมืองก็มี ด้วยเหตุนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่นักการเมือง
 จะต้องสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยให้บังเกิดขึ้นในแผ่นดิน
 โดยสมบูรณ์ เพราะระบอบประชาธิปไตยระบอบเดียวเท่านั้นที่
 สามารถจะทำให้เกิดคำว่า “การเมืองเป็นเรื่องคอขาดบาดตาย”
 คลายเสื่อมถอยลดน้อยความสำคัญลง หากระบอบประชาธิปไตย
 ได้เจริญงอกงามอย่างเต็มที่ เมืองไทยเรานี้ก็ย่อมจะประสบ-
 ความสุขสันติร่มเย็นโดยทั่วไป ตลอดกาลนาน*

* จากหนังสือพิมพ์รัฐสภาสารฉบับกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ซึ่งเคย
 พิมพ์ในประชาธิปไตยชุมนุม พ.ศ. ๒๕๐๐ มาก่อน

เรื่องที่ ๓.

สุภาษิตการเมือง ๑๒ ข้อ

โดย

ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม

ส.ส. พระนคร*

เมื่อท่านผู้อ่านท่านได้ทราบถึงความสำคัญของการเมือง การเมืองคืออะไร ตลอดจนประเภทของการเมือง นักการปกครองและรัฐบุรุษ ดังได้บรรยายมาในบทความเรื่อง “นักการเมือง” ในฉบับก่อนแล้ว ในฉบับนี้จะได้ศึกษากันถึงเรื่องภาษิตการเมือง ซึ่งได้ประมวลไว้ต่อไป

๑. “มนุษย์เป็นสัตว์เมือง (Man is a political animal.)”

บางแห่งว่า “Man is by nature a civic animal. ตามธรรมชาติมนุษย์นั้นเป็นเพียงสัตว์เมือง”

---

* เป็น ส.ส. พระนครครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ลูกรัฐประหารเมื่อ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๐ ดังได้กล่าวมาแล้วในเรื่องก่อน ๆ

สุภษิตินแอริสตอเติล (Aristotle) ปรมาจารย์ใน
รัฐศาสตร์ (Political Science) เป็นผู้ตั้งขึ้น หมายความว่า
มนุษย์ย่อมรวมกันอยู่เป็นชุมชนชน ตั้งแต่ตั้งเดิมมา และถ้าหาก
ไม่ต้องอยู่เป็นหมู่เป็นคณะแล้วย่อมดำรงชีวิตอยู่ไม่ได้ ตั้งแต่มนุษย์
เกิดมาเป็นมนุษย์ก็รวมกันอยู่เป็นหมู่คณะ จะหายุกโศกม้วยโภก
มนุษย์เคยอยู่โดดเดี่ยวนั้นไม่ได้เลย

พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์-
ประพันธ์ ทรงกล่าวไว้ในเรื่องวิชาการเมืองว่า “สรุปความตาม
คำของแอริสตอเติลว่า ถ้าใครไม่เป็นสัตว์เมืองแล้วคนนั้นมิใช่
มนุษย์ หากเป็นสัตว์เดรัจฉานหรือเทวดา เมื่อมนุษย์มีสภาพรวม
กันอยู่เป็นหมู่เป็นคณะแล้ว ก็ย่อมต้องถือประโยชน์ของหมู่ของ
คณะเป็นใหญ่ หาใช่ประโยชน์ส่วนตัว ประโยชน์ของปัจเจกชน
หรือแต่ละคน (Individual) ย่อมสู้ประโยชน์แห่งรัฐ (State)
ไม่ได้”

ทุกวันนี้มีผู้เชื่อตามความเห็นของแอริสตอเติล ดังกล่าว
มาเป็นจำนวนมาก แต่ทัศนะของคนเราย่อมแตกต่างกัน บางคน
เช่นแลมบี ก็เห็นว่ามนุษย์เป็นเพียงสัตว์การพนัน (Man is a
gambling animal.) เท่านั้นเป็นต้น

๒. "Ad consilium ne accessis antequan voceris."

เป็นสภานิติละติน แปลความว่า "อย่าด่วนไปเข้าสู่สภา จนกว่าจะมีผู้เรียกร้องให้เข้าสู่สภา" พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ แห่งบรมราชวงศ์จักรี ได้ทรงถอดความในภาษิตละตินบทนี้เป็นโคลงวิษุมาลีไว้ในหนังสือคุณศัพท์ว่า :-

๑	อย่าด่วนไปเข้าสู่	สภา
	จนกว่าจะมีผู้	เรียกร้อง
	ภาษิตละตินว่า	คชอบ กลนอ
	ผู้ฉลาดควรต้อง	ไตร่ตรอง
	พระบาทสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า	ได้พระราชทาน
	พระบรมราชาธิบายไว้ด้วยโคลงบทต่อมาว่า :-	

๑	สู้รเกินกว่าต้อง	การไป
	ไม่ระวังจะถูก	ว่าเลือก
	ถูกว่าจะขัดใจ	จงตรึ ก่อนแย
	ผู้ฉลาดต้องรู้เลือก	เหมาะกาล
๑	งานใดใครรับมอบ	ไปทำ
	เขาก็คงมุ่งดี	ที่สุด
	เมื่อใดจะต้องจำ	เป็นปรีก-ษาฤา
	เขาก็คงรับรด	ปรีกษา

๑	แต่ ^๑ ว่า ^๒ แม่ ^๓ ตัว ^๔ นออก	ความ ^๕ เห็น
	เขา ^๖ อาจ ^๗ จะมี ^๘ ทาง	โกรธ ^๙ ได้
	เพราะ ^{๑๐} อาจ ^{๑๑} จะ ^{๑๒} เห็น ^{๑๓} เป็น	อยาก ^{๑๔} แย่ง
	ความ ^{๑๕} ชอบ ^{๑๖} ของ ^{๑๗} เขา ^{๑๘} ไซ้ ^{๑๙}	จึง ^{๒๐} เคือง
๑	เครื่อง ^{๒๑} ทำ ^{๒๒} ให้ ^{๒๓} ซัด ^{๒๔} จิต ^{๒๕}	คิด ^{๒๖} แหมง
	คือ ^{๒๗} พูด ^{๒๘} ไม่ ^{๒๙} รู้ ^{๓๐} จัก	กาล ^{๓๑} ละ
	พูด ^{๓๒} ไป ^{๓๓} หาก ^{๓๔} ถูก ^{๓๕} แย่ง	เสีย ^{๓๖} เที่ยว ^{๓๗} พ้อ ^{๓๘} เอย
	อีก ^{๓๙} เพื่อน ^{๔๐} เกิด ^{๔๑} มานะ	ไม่ ^{๔๒} ยอม
๑	อด ^{๔๓} ออม ^{๔๔} ไว้ ^{๔๕} กว่า ^{๔๖} จะ	รับ ^{๔๗} เชิญ
	ให้ ^{๔๘} แสดง ^{๔๙} ความ ^{๕๐} เห็น	นั้น ^{๕๑} แล
	จะ ^{๕๒} ได้ ^{๕๓} รับ ^{๕๔} สรร ^{๕๕} เสริญ	และ ^{๕๖} ชอบ ^{๕๗} ใจ ^{๕๘} แส
	ผูก ^{๕๙} จิต ^{๖๐} ดี ^{๖๑} เพื่อน ^{๖๒} ได้ ^{๖๓} แท้	แน่น ^{๖๔} อน
๑	ฉะ ^{๖๕} ฉนั้น ^{๖๖} ก่อน ^{๖๗} สหาย ^{๖๘} เข็	อย่า ^{๖๙} ค่ว ^{๗๐} น ณะ ^{๗๑} เลย
	คร ^{๗๒} นเมื่อ ^{๗๓} เขา ^{๗๔} ขอ ^{๗๕} ความ	คำ ^{๗๖} ริ
	จง ^{๗๗} กล่าว ^{๗๘} แต่ ^{๗๙} พอ ^{๘๐} ควร	ที่ ^{๘๑} รอบ ^{๘๒} ฐ ^{๘๓} จริง
	ประ ^{๘๔} พฤ ^{๘๕} ติ ^{๘๖} เช่น ^{๘๗} นี้ ^{๘๘} ส ^{๘๙}	ถูก ^{๙๐} กลอง

นอกจากคติธรรม ตามพระบรมราชาธิบาย ใน
พระบาทสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าตั้งได้กล่าวมาแล้ว สุภาษิตบท
นี้ยังเป็นคติสอนใจสำหรับคนที่จะเข้ามาเพิ่มชีวิตทางการเมือง คือ

ถ้าจะเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรก็ดี จะเป็นรัฐมนตรี
 นายกรัฐมนตรีก็ดี จะต้องเข้าไปด้วยคำเรียกร้องของประชาชนจะ
 ดีกว่า เพราะเป็นการปฏิบัติกร ตามความประสงค์ของราษฎร
 ทั่วไป เช่นผู้ที่เข้าสมัครรับเลือกตั้งด้วยคำเรียกร้องของราษฎรนั้น
 ย่อมสั่นเปลื้องน้อยกว่าการเข้าสมัครด้วย ไปเรียกร้องราษฎรให้
 เลือกตน แทนการที่ราษฎรจะเรียกร้องตนเข้าสู่สภา ตามสภานิติ
 การเมืองบทนี้ ฉะนั้นท่านที่จะเข้าสมัครผู้แทนราษฎรหากจะ
 คำนึงถึงสภานิติบทนี้ด้วยจะเป็นประโยชน์ไม่น้อยทีเดียว

๓. “การปฏิวัติ เป็นการต่อสู้ในระหว่างอดีตกับอนาคต

La revolution est un combat entre le passe et l'avenir.”

สุภชาติข้างบนนี้เป็นคำพูดของนักปราชญ์ฝรั่งเศส ชื่อ
 ชาโต บริยงก์ (Chateau briand) ด้วยเหตุที่การปฏิวัตินั้น
 ผู้กระทำย่อมมีความมุ่งหมายจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขล้มเลิกระบบเก่า
 เพราะฉะนั้นจึงได้มีการต่อสู้กัน ระหว่างระบบเก่ากับระบบใหม่
 ระบบเก่าคืออดีต ระบบใหม่ คือ อนาคต ในการต่อสู้กันนั้น
 หากระบบเก่ากลับชนะอีกก็เท่ากับถอยหลังเข้าคลอง ด้วยเหตุนี้
 การปฏิวัติจะเกิดผลประสบความสำเร็จอย่างจริงจังก็ต่อเมื่อระบบ
 ใหม่มีชัยชนะระบบเก่าอันเป็นอดีต ในการต่อสู้กันนั้นจะต้อง
 ชาติยเวลาเป็นประการสำคัญ

ในทางการเมืองของเมืองไทยเรา นักปราชญ์บางท่าน ถือเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างระบบเก่ากับระบบใหม่ แม้จะเป็นเวลาล่วงเลยจาก ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ จนเลย ๒๔ มิถุนายน ๒๕๐๑ เป็นเวลา ๒๖ ปีมาแล้ว ก็ยังนับว่าเป็นระยะเวลาแห่งการต่อสู้เหมือนกัน จากพฤติกรรมทางการเมืองที่อุบัติขึ้นในเมืองไทยตั้งแต่เริ่มมีการปฏิวัติเป็นต้นมา พอจะทำให้เราวางหลักได้ว่า ถ้าหากระบบใหม่เป็นที่พอใจชื่นชมเป็นประโยชน์อย่างเห็นประจักษ์ชัดแก่ปวงชนแล้ว ระบบใหม่ก็ย่อมมีชัยชนะระบบเก่า แต่ถ้าระบบใหม่เต็มไปด้วยความเหลวแหลกไร้ประโยชน์ต่อราษฎรแล้ว ระบบเก่าก็อาจจะกลับคืนมา หรือมิฉะนั้นปวงชนอาจจะพยายามมุ่งหน้าไปสู่ระบบที่ใหม่กว่านี้ ก็อาจจะเป็นได้ ฉะนั้นทุกคนควรจะพยายามสร้างระบบใหม่ในปัจจุบันนี้ให้เป็นระบบที่อุดมไปด้วยคุณประโยชน์ ต่อปวงชนตลอดกาล ระบบใหม่ในปัจจุบันจึงจะประสบชัยชนะระบบเก่า หรือระบบใหม่กว่านี้ได้เป็นที่สุด

๔. “ผู้ที่ทำการปฏิวัติเพียงครึ่งเดียว นั้น ก็เท่ากับขุดหลุมฝังศพของตนเอง” (Ceux qui font la révolution à moitié ne font que se creuser un tombeau)

สุภชาติ^{๕๕} เป็นคำพูดของ ซาโต บริยงค์ นักปราชญ์
ฝรั่งเศส หมายความว่า การทำการปฏิวัตินั้น ถ้าจะทำก็ต้องทำ
ให้ตลอดถึงการปฏิวัติจิตใจของคนในชาติด้วย ถ้าไม่ทำก็อย่าทำ
เสียเลย การทำปฏิวัติเพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ นั้นเป็นอันตรายต่อตัว
ผู้ทำและยังเป็นอันตรายตลอดถึงบ้านเมือง และประชาชนอีกด้วย

หลวงวิจิตรวาทการ ได้อธิบายคำพูดของ ซาโต บริยงค์
ดังกล่าวมาข้างต้นไว้ในเรื่อง “มนุสสปฏิวัติ” ของท่านว่า

“ประวัติศาสตร์ได้พิสูจน์ความจริงข้อนี้มาหลายเรื่อง
ไฮลิเวลด์ ครอมเวลด์ เป็นคนสำคัญคนหนึ่ง และผลของ
การเปลี่ยนแปลงที่ครอมเวลด์ทำไว้นั้น มีหลายเรื่องที่ยังเป็น
ประโยชน์อย่างยิ่งแก่ประเทศอังกฤษในเวลา^{๕๖}นี้ เรื่องสำคัญคือ
อังกฤษมีอำนาจใหญ่หลวงที่สุดทางทะเลในปัจจุบัน ก็เพราะงาน
ที่ครอมเวลด์เริ่มทำไว้แต่ ๆ แต่ครอมเวลด์ทำการปฏิวัติเพียง
ครึ่งเดียว ไปล้มเสียครึ่งหนึ่ง ครอมเวลด์ต้องถูกกลับหาว่าเป็น
กบฏ ภายหลังที่ตัวตายไปแล้วศพของครอมเวลด์ที่ฝังไว้แล้ว ก็
ยังถูกขุดเอาขึ้นมาแขวนคอ เป็นเหตุการณ์อันแปลกประหลาด
ของโลก ที่คนตายแล้วต้องถูกประหารชีวิตให้ตายอีกครั้งหนึ่ง
พวกทำการปฏิวัติครั้งใหญ่ในประเทศฝรั่งเศสซึ่งภูมิใจยิ่งในความ
เป็นนักปฏิวัติของตน ถึงกับเรียกงานปฏิวัติของตนว่ามนุสสปฏิวัติ

(Révolution numaine) เรียกรัฐบาลของตัวและคณะที่สืบต่อมาว่า รัฐบาลปฏิวัติ (Government révolutionnaire) นั้น ก็ถึงงานปฏิวัติเสียครั้งหนึ่งเหมือนกัน จึงได้เกิดการผันผวนแปรปรวนแปรถึงกับวงศ์บรรอบกลับมาได้อำนาจใหม่ และรัฐบาลปฏิวัตินั้นก็ล้มลุกคลุกคลานมาตงกึ่งศตวรรษ” หลวงวิจิตรวาทการได้กล่าวต่อไปว่า “ทั้งนี้ยกมาให้เห็นแต่การปฏิวัติครั้งใหญ่ๆ และเท่าที่ควรจะนำมากล่าว รวมความว่างานปฏิวัตินั้น ถ้าจะทำต้องทำให้ตลอด ถ้าไม่ทำอย่าทำเลย การทำเพียงครึ่งๆ กลางๆ นั้นเป็นอันตรายทั้งที่ ซาโต บริยงค์ว่า อันตรายนั้นจะไม่มีแต่เฉพาะตัวผู้ทำ ยังอาจมีตลอดไปถึงบ้านเมืองและประชาชนส่วนรวมด้วย ตามเรื่องที่ข้าพเจ้า (หลวงวิจิตรวาทการ) ลองพิจารณาหลายเรื่อง มักจะได้ผลลัพธ์เหมือนกัน คือครั้งหนึ่งที่ไม่ได้ทำหรือลืมหืมทำเสียนั้น มักเป็นเรื่องของคน เป็นธรรมดาของนักปฏิวัติทุกคน และทุกคณะย่อมจะเริ่มงานปฏิวัติด้วยการเปลี่ยนระบอบการปกครอง ต่อมาก็ระบอบการเศรษฐกิจและอื่นๆ อันเป็นเครื่องจักรเกี่ยวกับงานของประเทศ ส่วนเรื่องคนแท้ๆ หรือมนุสสปฏิวัตินั้นมักไม่ค่อยได้ทำ....”

๕. “เมื่อคนขอทานตาย ดาวหางย่อมไม่บน There is no comet when the beggars die.”

เป็นวาตะของซีซาร์ จอมจักรพรรดิแห่งโรมัน ซึ่งเป็น
จอมทัพผู้ยิ่งใหญ่ในสมัยโรม

เมื่อสมัยเวลาที่ซีซาร์จะสิ้นชีวิตนั้น หมอคู้ทั้งหลายได้
ทำนายเหตุการณ์บ้านเมืองในเวลานั้นว่า บ้านเมืองจะเกิดจลาจล
เดือดร้อน และดาวหางจะปรากฏในท้องฟ้า และผู้ยิ่งใหญ่จะถึง
แก่ชีวิต ในที่สุด ดาวหางก็ปรากฏขึ้นในท้องฟ้าตรงตามคำทำนาย
ของพวกเขาหมอกุเหล่านั้น ประชาชนเกิดแตกตื่นวุ่นวายจะเกิด
จลาจลอลหม่าน ซีซาร์จึงได้กล่าวสุนทรพจน์ในที่มกลาง
ประชาชนเพื่อระงับเหตุการณ์ครั้งกระนั้น คำพูดตอนหนึ่ง
ซีซาร์กล่าวว่า ราษฎรทั้งหลายไม่ต้องวิตกถึงเรื่องดาวหาง เพราะ
ดาวหางขึ้นปรากฏในท้องฟ้านั้นมิได้หมายความว่าราษฎรจะได้รับ
ความเดือดร้อน ความจริงแล้วดาวหางนั้นเป็นนิมิตว่าผู้มีอำนาจ
ยิ่งใหญ่จะถึงแก่ความตายต่างหาก ไม่เกี่ยวด้วยเคราะห์ร้ายของ
ราษฎรเลย เป็นเรื่องของซีซาร์มากกว่า และในการกล่าว
สุนทรพจน์ครั้งนั้นมีคำพูดอยู่ประโยคหนึ่ง ซีซาร์ กล่าวว่า “เมื่อ
คนของท่านตาย ดาวหางย่อมไม่ขึ้น” ซึ่งหมายความว่า การที่
ดาวหางปรากฏขึ้นในท้องฟ้าเวลานั้น หมายความว่า ซีซาร์เอง
ต่างหากจะถึงแก่กรรม ในทางดาราศาสตร์เชื่อกันว่า ถ้าดาวหาง
ขึ้นจะเกิดเหตุร้ายหลายประการ เช่น เกิดโรคระบาด ไข้ยาก

หมากแพง จลาจล ฯลฯ และประการหนึ่งในหลายประการนั้น มีว่าเจ้าใหญ่นายโตหรือผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่จะตายรวมอยู่ด้วยประการหนึ่ง คติที่ว่าดาวหางขึ้นแล้วคนสำคัญหรือเจ้าใหญ่นายโตจะตายนั้น ถือกันทั่วโลกกว่าได้ มหากวีเชกสเปียร์ ของอังกฤษ จึงได้เขียนไว้เป็นคำโคลงว่า “When beggars die there are no comets seen. The heavens themselves blaze forth the death of princes.” ซึ่งแปลความว่า “เมื่อคนขอทานทั้งหลายตายนั้น ดาวหางจะไม่ปรากฏให้คนเราแลเห็นเลย”

ดาวหางนี้เรียกตามศัพท์บาลี หรือสันสกฤตว่า “ธุมเกตุ” เมื่อเกิดเหตุร้ายตอนจลาจลปลายสมัยกรุงธนบุรี และเมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจะสิ้นพระชนม์สวรรคตนั้นก็ปรากฏว่าดาวหางปรากฏในท้องฟ้าเหมือนกัน ทั้งคำโคลงสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกของพระขำนิโวหารตอนเกิดจลาจล สิ้นกรุงธนบุรี มีว่า :—

๐ ดวงจันทร์อาทิตย์ทั้ง	ดารา
มัวมืดเมฆมาปก	ปิดไว้
พิกลเกิดลามก	ธุมเกตุ
อุบัติกาบาดได้	ตกคว้างขวัญหาย

คำว่า “ธุมเกตุ” ในโคลงบทนี้ก็คือ “ดาวหาง” นั่นเอง
 ในพระราชพงศาวดารไทยปรากฏเรื่องดาวหางอยู่มาก เช่น
 ตอนสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จเป็นจอมโยธาไปตีเมืองนคร-
 ศรีธรรมราช เป็นต้น

๖. “โอ, ความสุจริตเจ้าเอ๊ย เจ้าก็แม้แต่คำพูดคำ
 เดียวเท่านั้น”

สุภาภิตข้างบนนี้เป็นคำพูดของ บรูตุส วีรบุรุษโรมัน
 ผู้ฆ่าซีซาร์ ได้กล่าวไว้เป็นเชิงน้อยอกน้อยใจในการกระทำของตน
 บรูตุส ผู้นี้ชื่อเต็มว่า “Marcus Junius Brutus” ผู้เป็นเพื่อนสนิท
 กับซีซาร์ บางแห่งว่าเป็นบุตรบุญธรรมของซีซาร์เสียด้วยซ้ำ บรูตุส
 ได้ใช้มีดแทงซีซาร์ตายในที่ประชุมรัฐสภา เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม
 ๔๔ ปีก่อนคริสตกาล (แต่บางฉบับว่าเป็นวันที่ ๑๗ พฤษภาคม
 เมื่อ ๔๕ ปีก่อน ค.ศ.) และในที่สุด บรูตุสเองก็ต้องฆ่าตัวตาย
 ในการพ่ายแพ้การรบในกาลต่อมา เมื่อก่อนจะตาย บรูตุส ได้
 กล่าวคำสุภาภิตนี้ บรูตุสเป็นรัฐบุรุษเป็นเจ้าเมืองคนหนึ่งของ
 ชาติโรมัน สมัยโบราณนั้น ท่านผู้นี้เกิดเมื่อ ๘๕-๘๒ ปีก่อน
 ค.ศ. กล่าวกันว่าท่านผู้นี้มีเจตจำนงจะตั้งสาธารณรัฐโรมันขึ้นใหม่
 จึงได้ฆ่ายุเลียส ซีซาร์เสีย แล้วตนเองก็ต้องตัวขึ้นเป็นผู้เผด็จการ

แห่งชาติโรมันสืบมาจนกระทั่งวายนม้ภัยการฆ่าตัวตายด้วย
ความพ่ายแพ้ปราชัยจึงได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

คำพูดของบรูตุส นี้หมายความว่าความสุจริตนั้นไม่มี
ความสำคัญอะไรเลย เป็นแต่คำพูดเพียงคำเดียวเท่านั้น คำกล่าว
ของบรูตุสนี้เป็นคำกล่าวแย้งสุภาษิตที่ว่า “Honesty is the best
policy. ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นนโยบายที่ดีที่สุด”

๗. “จงทำให้แตกร้าง แล้วปกครอง นี่เคยเป็นคติของ
ชาวโรมัน คติของเรา (ชาวอังกฤษ) ก็ต้องเป็นเช่นนั้นด้วย”

วาทะข้างต้นนี้เป็นคำพูดของลอร์ด เอลเฟินสโตน นัก-
ปกครองชาวอังกฤษ หมายความว่าผู้ปกครองควรจะพยายามทำ
ให้เกิดแตกร้างกันขึ้นระหว่างนิกายและพรรคพวกต่าง ๆ ซึ่งอยู่
ภายใต้การปกครอง ไม่ควรพยายามประนีประนอมปรองคอง
ระหว่างนิกาย และพรรคพวกนั้นๆเลย รัฐบาลอังกฤษใช้นโยบาย
“จงทำให้แตกร้างแล้วปกครอง” นี้เป็นนโยบายสำคัญในการ
ปกครองเมืองขึ้นของ อังกฤษซึ่งมีอยู่ทั่วโลก เช่นในการปกครอง
อินเดียก่อนเป็นเมืองขึ้นก่อนได้เอกราชนั้น ผู้ที่ได้รับอำนาจ
จากรัฐบาลอังกฤษมาปกครองอินเดียก็ถือคติโรมันที่ว่า “จงทำ
ให้แตกร้างแล้วปกครอง” นั้นมาใช้ในการ ปกครองอินเดีย
ด้วยเหมือนกัน ทั้งจะพบหลักการอันนี้จากคำพูดของคนสำคัญ

ของอังกฤษเอง เช่น พันโท ยอนโลก กล่าวว่า “ที่จริงรัฐอังกฤษจะไม่ทรงตัวได้ครบเท่าทุกวันนี้ ถ้าไม่ดำเนินนโยบายก่อการแตกร้าวขึ้นดังปรากฏอยู่ในการวิวาทบาดหมางระหว่างฮินดูกับอิสลาม ทั้งเป็นความจริงด้วยว่า การทะเลาะวิวาทบาดหมางระหว่างฮินดู กับ อิสลามได้เริ่มขึ้นแต่สมัยเมื่ออังกฤษเข้ามาปกครอง (อินเดีย)” ท่าน เซอร์ ยอน เบนาร์ต กล่าวว่า “รัฐบาลอังกฤษในอินเดีย เปรียบเสมือนชายมีเมีย ๒ คน ฮินดูกับ อิสลาม แต่อิสลามเป็นตัวโปรด” นโยบายทำให้แตกแยกกันแล้วปกครองนี้ นำความสำเร็จมาสู่รัฐบาลอังกฤษในอินเดียเป็นอย่างดี

ท่านผู้อ่านคงจะรำลึกถึงเหตุการณ์ในเมืองไทยสมัยรัชกาลที่ ๔ ที่ ๕ ได้ว่าสมัย เซอร์ ทอมัส ยอช นอกซ์ มาเป็นกงสุลเยเนอรัลอังกฤษประจำราชสำนักไทย ท่านเซอร์ทอมัส ยอช นอกซ์ ถือนโยบายทางการทูต ให้คนไทยชั้นนำในเวลานั้นแตกแยกกันเหมือนกับท่านกงสุลอังกฤษเป็นคนเขี่ยกลางอยู่ตลอดเวลาที่ตนดำรงตำแหน่งทางการทูตอยู่ ผลที่เกิดขึ้นแก่เมืองไทยในเวลานั้นก็คือความแตกร้าว ได้บังเกิดขึ้นระหว่างวังหลวงกับวังหน้า ในรัชกาลที่ ๔ วังหน้านั้นคือ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว วังหลวงนั้นคือ พระบาทสมเด็จพระ

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่อาศัยที่วังหลวงทรงพระขันติธรรม
 อย่างมหาประเสริฐ จึงทรงระงับเหตุการณ์ร้ายแรงไว้ได้ ครั้น
 มาถึงรัชกาลที่ ๕ วังหน้ากับวังหลวงเกิดแตกร้างกันอีกต่างก็ตั้ง
 ปีนจะยิงกันอยู่แล้ว วังหน้าคือกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ได้
 เสด็จเข้าทรงพำนักภายใต้ร่มธงอังกฤษ กับพวก เซอร์ ทอมัส
 ยอช นอกซ์ ณ สถานกงสุลอังกฤษในกรุงเทพฯ เวลานั้น แต่อาศัย
 ที่วังหลวงคือ พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงมหาราช ทรง
 พระปรีชาสามารถอย่างเลิศจึงสามารถระงับเหตุการณ์รุนแรงไว้
 ได้เช่นเดียวกัน สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริ-
 ยาลงกรณ์ได้ทรงบันทึกเหตุการณ์ตอนวังหน้า เสด็จไปอยู่ในสถาน
 กงสุลอังกฤษครั้งนั้นไว้ในหนังสือเรื่อง “บัญชีน้ำฝน” ว่า :-

๑ เดือนอ้ายแรมเก้าค่ำ	วันศุกร์
โทท่านที่สองทุกข์	ละทิ้ง
ไปอยู่ระคนคลุก	อังกฤษ
คำข่าวกล่าวว่พรัง	เล่าอ้างเรือไฟ

ในโคลงพระนิพนธ์ข้างบนนี้ “โทท่านที่สอง” นั้น
 คือกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ในรัชกาลที่ ๕ เหตุร้ายที่เกิด
 ครั้งนั้นถึงกับ ผู้สำเร็จราชการอังกฤษที่สิงคโปร์ ได้ส่งเรือรบ

เข้ามากรุงเทพฯ เพื่อคุ้มกันบุคคลและผลประโยชน์ของอังกฤษ
 กังข้อความในโคลงพระนิพนธ์ที่ว่า “เล่าอั้งเรือไฟ” ในที่สุด
 เหตุการณ์ร้ายครั้งนั้นก็สูญสิ้นลง สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรม
 พระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ได้ทรงพระราชนิพนธ์โคลงไว้ตอน
 เหตุการณ์ร้ายในแผ่นดินผ่านพ้นไปว่า :-

๐ เดือนสามแรมห้าค่ำ	คืนสถาน
ขวนครชั้นบาน	สร้างเศร้
แปดค่ำพะเดียงกาล	บิณฑบาต วังนา
เจียบสงบจบมูลเค้า	เสร็จสิ้นมลทินหมอง

๘. “ประชาธิปไตยคือการปกครองของประชาชนโดย
 ประชาชน และเพื่อประชาชน Democracy is the govern-
 ment of the people, by the people, for the people.”

เป็นคำพูดของประธานาธิบดี อับบราฮัมลินคอล์น
 เป็นคำขวัญอันยิ่งใหญ่ของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
 อับบราฮัม ลินคอล์น เป็นผู้สื่อนามในการให้เสรีภาพ (The great
 emancipator) คำกล่าวของท่านประธานาธิบดี ผู้ยิ่งใหญ่ของ
 อเมริกาผู้นี้ไม่จำเป็นต้องอธิบายความเพราะพูดชัดเจนอยู่แล้ว

๙. “ประชาธิปไตยนั้นมีได้หมายความว่า ฉันดีเท่า
กับท่าน แต่มีความหมายถึงว่าท่านดีเท่ากับฉัน Democracy
means not I am as good as you are, but you are as
good as I am.”

คำพูดนี้เป็นคำพูดของนายธโอดอร์ ปากเกอร์ ซึ่ง
เป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่ง ความในคติพจน์ ดังกล่าวมานั้นชัดเจน
อยู่แล้ว โดยไม่ต้องอธิบายเช่นเดียวกัน

๑๐. “เสียงมหาชนคือเสียงพระเจ้า”

เป็นสุภาษิตตะวันตก หมายความว่าเมื่อรัฐบาลใดก็
ตามได้ดำเนินนโยบายเป็นไปในทำนองฝ่าฝืนขึ้นชั้กเสียงมหาชน
หรือเสียงสวรรค์แล้ว ก็เป็นอันว่า อายุกาลแห่งรัฐบาลนั้นได้ถึง
ที่สุดแล้ว เพราะเสียงมหาชนเป็นเสียงพระเจ้าหรือเสียงสวรรค์
ที่จะบันดาลให้รัฐบาลนั้นมีอันเป็นไปเสื่อมตามมติมหาชน แม้
ราชวงศ์ผู้ทรงอำนาจยิ่งใหญ่ทั้งหลายที่ต้องล้มละลายหายไปจากโลก
หรือพลัดตกจากราชบัลลังก์ ก็เพราะเหตุที่เนื่องมาจากการขัดขึ้น
หรือไม่ยอมฟังเสียงมหาชนนั่นเองเป็นประการสำคัญ ท่านสวามี
สัตยานันทปุรี ได้กล่าวขยายความไว้ในหนังสือเรื่องมหาत्मคานธี
ผู้ปฏิวัติอินเดียว่า “รัฐบาลใดก็ตามที่ แม้ถึงจะทรงอำนาจอัน
ยิ่งใหญ่สักเพียงไรก็ตาม ถ้าขาดจากความนิยมชมชอบของมหาชน

แล้วไซ้ร้ ก็หาสามารถทรงตัวอยู่ได้ไม่ มีวันใดก็วันหนึ่งจะต้อง
ล้มละลาย ไปอย่างยับเยินเป็นแน่แท้ เพราะมหาชนย่อมทรง
อำนาจอันยิ่งใหญ่เหนืออำนาจรัฐบาลหรืออำนาจแสนยานุภาพอีก
มหาชนสำนักตัวและอำนาจของตน ได้เมื่อใดเมื่อนั้นแหละถึงวาระ
ชั้นสุดท้าย ฉะนั้นรัฐบาลจึงพยายามทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้มหาชน
สำนักตัวได้ อันสามารถกระทำเช่น ได้โดยวิธี ๒ ประการ
ประการหนึ่งให้ความร่วมมือแก่มหาชน มหาชนจะไม่เอาใจใส่
ในการบ้านเมือง หรือจะเอาใจใส่แต่จะเป็นไปในทางใช้อำนาจ
ของตนเป็นหลักทรงรัฐบาล ประการที่ ๒ สร้างกฎหมายเป็น
เครื่องผูกมัด และศักดิ์สิทธิมหาชนไม่ให้กระดุกกระดิกตัวได้”

๑๑. “๑ คำนำการขบถแท้ ทุกที่ เทียวเนอ
เป็นเหตุก่อการก๊อ เริ่มทง
ยับยิบฉิบหายมี มาเนอง กันนา
ยากจะหยุดดุดจกลิ่ง ท่อนไม้ลงเขา

๑ บางขบถปลดครากรัง รัฐบาล ลงแฮ
เปลียนจัดเป็นรัฐผลาญ โภคค้วน
เพ่งเล็งเร่งเร็วทยาน ขยอกเหยื่อ
หอมหมคแต่ขบถอ้วน อ้มท้องครองสถาน”

สองโคลงสุภาษิตการเมืองนี้ เป็นพระนิพนธ์ของท่าน
น.ม.ส. คือ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรง
พระนิพนธ์ไว้หนังสือเรื่อง “สามกรุง”

สุภาษิตบทนี้ ชี้ให้เห็นภัยอันตรายอันร้ายแรง ซึ่งบังเกิด
แก่ชาติบ้านเมืองเนื่องจากการรัฐประหาร เมื่อภายหลังรัฐ-
ประหาร ผู้กระทำรัฐประหารมีชัยชนะย่อมจะจัดตั้งรัฐบาล
ปกครองท่านเรียกรัฐบาลอย่างนั้นว่า “เป็นรัฐบาลผลาญโภคภัณฑ์”
คือ เป็นรัฐบาลผลาญทรัพย์สินสมบัติเศรษฐกิจของชาติบ้านเมือง
ทำให้ประชาชนประสบวิฤตฤกกาลแร้นแค้นทางการเงิน การทำ
มาหาเลี้ยงชีพ ฯลฯ

๑๒. “วัวตายควายตาย แผลงวันตอม แต่แผลงวัน
ตาย สัตว์อนใดเล่าจะตอม”

เป็นสุภาษิตชาวบักซ์ใต้ชอบพูดกัน หมายความว่า
เมื่อเจ้าหน้าที่หรือผู้มีอำนาจบังคับบัญชารักษากฎหมายของบ้าน
เมืองกระทำผิดเสียเองแล้วก็ยอมไม่มีใครจะจับผิดได้ เช่นตำรวจ
จรรยาบรรณผิดกฎหมายเสียเองแล้ว ใครเล่าจะจับตำรวจจรรยา
บรรณนั้น รัฐบาลซึ่งมีหน้าที่รักษาตัวบทกฎหมาย แต่ถ้าได้กระทำ
ผิดเสียเองเช่นนี้ ใครเล่าจะมาจับรัฐบาลได้ สุภาษิตบทนี้ ม.ร.ว.
คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ประพันธ์ขึ้นเป็นคำโคลงอันไพเราะว่าดังนี้

๑ บรรดาสัตว์อนันต์ หากตาย ลงเสีย
 เร็วแม่ลงวันหมาย มุ่งล้อม
 แม่ลงวันผิวช้ำพลาย ลงหมอบ
 แม่ลงวันฤจักษ์ค้อม จู่เข้ามาตอม*

---

* เรืองนัคจากหนังสือพิมพ์รัฐสภาสาร พ.ศ. ๒๕๐๑ ซึ่งเคยลงพิมพ์
 ในประชาธิปไตยชุมนุม พ.ศ. ๒๕๐๑ มาก่อน

เรื่อง ๔.

ตีกลองร้องฎีกา

(ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

โดย

ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม

คำว่า “ตีกลองร้องฎีกา” แม้เป็นคำธรรมคาสาสามัญ
แต่มีเบื้องหลัง, ประวัติกและความเป็นมาอย่างยืดยาว.

การตีกลองร้องฎีกานั้นเป็นวิธิตวายฎีกาคือพระเจ้าแผ่นดิน
เป็นราชประเพณีของไทยมีมาแต่โบราณ การตวยฎีกาในสมัย
ก่อนนั้นหมายความว่าอนุญาตให้บรรคาราชฎีกามีความทุกข์ร้อน
ยื่นเรื่องราวตวยฎีกาคือพระเจ้าแผ่นดินได้ท้วงท้วงเสมอกันหมค
ตามทีกล่าวมานี้เป็นเรื่องราวและเป็นราชประเพณีในสมัยก่อน.

เท่าที่เรามาสามารถจะค้นคว้าหาหลักฐานได้ เมื่อยุคกรุง-
สุโขทัยเป็นราชธานีของสยามหรือประเทศไทยเรานี้ ในศิลาจารึก
พ่อขุนรามคำแหงมหาราชมีความตอนหนึ่งเกี่ยวกับวิธิตวาย
ฎีกาคือพระเจ้าแผ่นดิน ความในศิลาจารึกมีว่าดังนี้ :-

“ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หัน ไพร่ฟ้าหน้า
 ปก กลางบ้านกลางเมือง มีความเจ็บท้องข้องใจ มักจ๊กกล่าว
 เถิงเจ้าเถิงชนบ่ไว้ ไปลั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้หัน พ่อขุน
 รามคำแหง เจ้าเมืองไคยไยเรียก เมื่อถามสอบความแก่นัน
 ด้วยข้อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยจึงชม”

จากข้อความในศิลาจารึกข้างบนนี้ เหตุที่จะ “ไปลั่นกระดิ่ง
 อันท่านแขวนไว้” นั่นก็คือ “มีความเจ็บท้องข้องใจ” และหาก
 จะแยกเหตุข้อใหญ่ใจความในการที่จะถวายฎีกาต่อพระเจ้าแผ่นดิน
 ในยุคกรุงสุโขทัยนั้นก็จะได้ ๒ ประการ คือ เนื่องจากราชฎ
 เเจ็บใช้ได้บ่วยประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง คือ ‘ข้องใจ’ นี้
 เข้าใจว่า หมายถึงราชฎ ไม่เข้าใจหรือสงสัยเรื่องการปฏิบัติต่อ
 พระราชกำหนดกฎหมายและอำนาจหน้าที่ของข้าราชการสมันั้น
 หรือข้อบังคับต่าง ๆ สำหรับบ้านเมืองสมันั้น รวมตลอดถึงการ
 ที่ราชฎถูกผู้มีอำนาจกตขี้ข่มเหงต่าง ๆ นานา การถวายฎีกานี้ก็
 เพื่อจะให้พระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงอำนาจสูงสุดได้ทรงทราบความจริง
 และทราบถึงการกตขี้ข่มเหงอันไม่ชอบธรรมของผู้มีอำนาจใน
 ราชการบ้านเมือง นับเป็นสิทธิของราชฎผู้อยู่ใต้การปกครอง
 ประการหนึ่ง ซึ่งมีมาแต่โบราณกาล และเป็นหน้าที่ของพระมหากษัตริย์
 ผู้ทรงมีอำนาจปกครองที่จะต้องรับรู้สิทธิของราชฎ

ดังกล่าวนั้น เพื่อได้ทราบเรื่องราวตามสัจธรรม เป็นการทำ
ความเข้าใจอันดีต่อกัน ระหว่างพระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงใช้อำนาจ
ปกครองและราษฎรผู้อยู่ภายใต้อำนาจปกครอง.

ต่อมาในยุคกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และตลอดจนถึงสมัย
รัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นี้ วิธีการถวายฎีกานั้นบรรดา
ผู้ที่มีความทุกข์ร้อนต้องการจะถวายฎีกาต่อพระเจ้าแผ่นดินจะต้อง
เข้าไปตีกลองที่ทิมดาบกรมวัง ให้พระเจ้าแผ่นดินทรงได้ยินเสียง
กลองก็โปรดเกล้าฯ ให้ราชบุรุษออกมารับฎีกา แทนที่จะต้องไป
ต้นกระดิ่งอย่างในสมัยกรุงสุโขทัย จึงได้เรียกกันเป็นคำธรรมดา
สามัญว่า 'ตีกลองร้องฎีกา' ดังกล่าวมาข้างต้นนี้ แต่ตามการ
ที่เป็นจริงไม่มีใครมีใครจะกล้าเข้าไปตีกลองร้องฎีกา ได้หากมีทุกข์
ร้อนจะถวายฎีกา ก็ถวายในเวลาเมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จไปยังที่
ไหน ๆ นอกพระบรมมหาราชวัง ครั้นมาถึงแผ่นดินพระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์
ไม่มีใครจะมีเวลาเสด็จไปไหน* ราษฎรที่ถูกผู้มีอำนาจกดขี่ข่มเหง
จะถวายฎีกาได้ก็ช่วยยาก.

* ปรากฏว่ารัชกาลที่ ๓ ไม่โปรดเสด็จออกนอกพระบรมมหาราชวัง นอกจาก
งานพระราชทานพระกฐิน และเสด็จไปอย่างไกลก็แค่จังหวัดสมุทรปราการ
เท่านั้น

ครั้นต่อมาถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นี้ ได้ทรงเปลี่ยนแปลงประเพณีเดิมในเรื่องถวายฎีกา โดยเสด็จออกรับฎีการาชฎีกายพระองค์เองทุกวันโกนเดือนละ ๔ ครั้ง และการตีกลองนั้นก็ยังมียู่ คือเมื่อเสด็จออกให้เจ้าพนักงานตีกลองวินิจฉัยเภาเพื่อเป็นสัญญาณให้ราชฎีกาทราบ และถวายฎีกาต่อพระองค์ได้ เพราะพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบถึงความเดือดร้อนของราษฎรเป็นอย่างดีในรัชกาลที่ ๓ ซึ่งพระองค์ทรงผนวชอยู่ตลอดรัชกาลนั้น.

เหตุที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งประเพณีเสด็จออกรับฎีกาทังกล่าวนี้ ก็เนื่องด้วยพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ทรงทราบพฤติการณ์ทั้งหลายมาก่อนเมื่อครั้งยังทรงผนวชอยู่ว่า ราษฎรมักจะถูกผู้มีอำนาจกดขี่ข่มเหงชุกชุม และผู้มีอำนาจมักจะถูกกัน มิให้ราษฎรเข้าถึงกลองเพื่อจะ "ตีกลองร้องฎีกา" ทั้งนี้เพราะกลัวพระเจ้าแผ่นดินจะทรงทราบถึงความกดขี่ข่มเหงต่อราษฎร โดยเหตุนี้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จผ่านพิภพ จึงทรงเอาพระราชหฤทัยใส่เรื่องประเพณีราษฎรถวายฎีกา ให้ราษฎรถวายฎีกาได้โดยสะดวกตลอดมาจนสิ้นรัชกาล แม้เมื่อจะเสด็จสวรรคตก็โปรดเกล้าฯ ตั้ง

ไว้ว่าให้พระเจ้าแผ่นดินใหม่ อย่าได้ทิ้งประเพณีรับฎีกาที่ราษฎรถวาย จึงได้มีการถวายฎีกาต่อพระเจ้าแผ่นดินกันตลอดมาจนกระทั่งทุกวันนี้ แต่ในบทความนี้จะกล่าวเฉพาะในรัชกาลที่ ๔ เท่านั้น เรื่องราวการถวายฎีกาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้มีมากมาย เป็นเรื่องราวในทางโบราณคดีว่าด้วยประวัติศาสตร์การปกครองของไทย ทั้งนี้เพราะเป็นที่ยอมรับกันในบรรดานักศึกษาว่าพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ทรงเป็นนักปราชญ์ นักปกครอง และนักนิติศาสตร์ ที่ทรงสามารถอย่างยอดเยี่ยมพระองค์หนึ่งของไทย ในแผ่นดินของพระองค์ได้มีหมายประกาศต่าง ๆ พอนำมาประกอบเรื่อง 'ตึกคลองร้องฎีกา' ได้มากกว่ารัชสมัยใด ๆ ในกาลก่อน.

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ พระองค์ทรงพระราชดำริว่า ผู้จะเข้ามาตึกคลองร้องถวายฎีกาได้ยากลำบาก เขาจะต้องเสียเงินค่าไขกุญแจ จึงโปรดให้เลิกตึกคลองเสีย ยกเอาคลองวินิจฉัยเถรีไปทำหอไว้ที่ริมบ่อมสิงขรซันต์ ถึงวันเดือน้ำก้ให้ขุนศาลไปเวียนเทียนสมโภชทุกคราว บ่าวร้องให้ราษฎรมาร้องถวายฎีกาที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ในวันขึ้น ๗ ค่ำบ้าง แรม ๗ ค่ำบ้าง แรม ๑๓ ค่ำบ้าง เสด็จออกทรงรับฎีกาของราษฎรเสมอ ถ้าเป็นการร้อนจะร้องฎีกาเมื่อใดก็ได้ ฎีกาครั้งนั้น

มาก คราวหนึ่งก็ถึง ๑๐ ฉบับ ๒๐ ฉบับ ผู้ที่มีบรรดาศักดิ์ก็
 รมั้ตระวังตัวกลัวเกรง ไม่อาจที่จะเบียดเบียนพห้่มแห่งราษฎรด้วย
 ทรงพระเมตตากรุณาแก่ราษฎร โปรดพระราชทานยกโทษเสีย
 ถึงเอาเท็จเข้ามากล่าวก็ไม่มีโทษ ครั้นจะเอาโทษก็กลัวจะเลื่องลือ
 ไปว่า เขามาร้องถวายฎีกาต้องถูกรับพระราชอาชญาจะพากันตื่น
 ไป แล้วก็พระราชทานจ่ายฎีกาไปให้ตำรวจบ้าง, ขุนนางบ้าง,
 ทูลการเค็มบ้างชำระ การก็ไปติดอยู่ที่นี่หรือสองปีจึงแล้วก็มิ
 ภายหลังมีปัญญาคนโกงเห็นว่า ความจะแพ้เขาก็เข้าไปร้องถวาย
 ฎีกาลากหนามจุกช่องไว้แต่พอให้ความยาว ไปถึงนั้นก็มิโดยมาก
 ด้วยพระราชกิจการมีมาก ส่งไปแล้วก็ไม่ได้ไต่ถามต่อไป ความ
 ใหม่ก็เกิดถมทับเข้ามามากทุก ๆ เดือน เพราะฉะนั้นความฎีกาใน
 แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีมากกว่ามากนัก
 โดยเหตุที่ถือกันมาแต่โบราณกาลว่าความฎีกานั้นเป็นพระราช-
 กรณียกิจสำคัญประการหนึ่งของบ้านเมืองจำเป็นที่พระมหากษัตริย์
 จะต้องทรงเอาพระทัยใส่สอดส่องสุขทุกข์และความยุติธรรมของ
 ราษฎรภายในขอบเขตที่ราชสิมามณฑลของพระองค์ ฉะนั้นพระ
 บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงออกประกาศว่าด้วยการ
 ถวายฎีกาหลายฉบับ ถึงต่อไปนี้ :-

ประกาศเรื่องกำหนดเวลาการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกามีมะโรง
อัฐศก พ.ศ. ๒๓๙๙ มีข้อความว่า :

“มีพระบรมราชโองการมานพระบัณฑูรสุรสิงหนาท
ให้ประกาศแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยและราษฎรทั้งปวงให้
รู้ทั่วกันว่า ใคร ๆ ผู้ใดในกรุง ฯ และหัวเมืองจะมีถ้อย
ความสิ่งหนึ่งสิ่งใด ถ้าในกรุง ฯ ให้มาร้องฟ้องยังโรงศาล
ตามกระทรวง ถ้าหัวเมืองก็ให้ไปฟ้องต่อเจ้าเมืองกรมการ
ถ้าเจ้าเมืองกรมการแกลังกชี่ฎาหน่วงเหนี่ยวไม่ชำระให้
แล้วโดยเร็วก็ให้มาฟ้องอุทธรณ์เจ้าเมืองกรมการต่อเจ้า
กระทรวงตามกรมที่หัวเมืองนั้นขึ้นอยู่กับ ถ้าเจ้ากระทรวงคัด
สินมิได้เป็นยุติธรรม หรือแกลังกชี่ฎาหน่วงเหนี่ยวไว้ให้เห็น
ช้ากว่ากำหนดก็ให้ทำเรื่องราวถวายฎีกาเถิด แต่ความใน
เรื่องราวฎีกานั้นอย่าให้อ้อมค้อมยืดยาวนัก และอย่าให้
หยาบคาย ให้นำไปตรง ๆ ตามความจริงของตัว ถ้าจะ
เขียนและเรียงความแต่ลำพังสติปัญญาของตัวมิได้ ก็ให้ไป
ขอเสมียนในกรมล้อมพระราชวัง ซึ่งเป็นศาลรับสั่งให้ช่วย
เรียบเรียงถ้อยคำและเขียนให้ เมื่อจะถวายนั้นจะให้ญาติ
และพวกพ้อง ซึ่งเป็นข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายในช่วยถวาย
ให้ในที่ใดที่หนึ่งก็ได้ ถ้าญาติและพวกพ้องซึ่งเป็นข้าราชการ-

การฝ้ายหน้าฝ้ายในไม่มี เมื่อถึงวัน ๗ คำ ๑๔ คำ เสด็จพระราชดำเนินออก ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ โปรดให้ตั้งกลองวินิจฉัยภริวาร้องเรียกคนร้องฎีกาเมื่อใดก็ให้นำเรื่องราวของตนมาทูลเกล้าฯ ถวายที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ถ้าถึงวันกำหนดพระราชกิจอื่น ๆ มีมาก จะมีได้เสด็จพระราชดำเนินออกไป ก็จะทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส เสด็จไปทรงคอยทรงรับฎีกาของราษฎรอยู่ที่ศาลาพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ให้ราษฎรผู้จะถวายฎีกา นำเรื่องราวของตนถวายแก่พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาสเทอญ”

หมายประกาศตีพิมพ์ ณ วันเดือนใดไม่ปรากฏ ทราบแต่ว่าเป็นปีเถาะสัปตศก พ.ศ. ๒๓๕๘ ข้อความในหมายประกาศว่าด้วยเรื่องถวายฎีกา ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงของเดิมบ้างดังนี้คือ :

“โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้หมายประกาศแก้ไขทุกขระของธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยและราษฎรผู้มีความทุกข์ร้อนจะถวายฎีกาทั้งปวงให้รู้ทั่วกันว่า แต่ก่อนได้มีหมายประกาศกำหนดวันเสด็จพระราชดำเนินออกพระที่นั่ง

* พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๔ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส ต้นราชสกุลวงศ์ “นภวงศ์ ณ อยุธยา” ทุกวันนี้

สุทโธสวรรย์ ทรงรับฎีกาของราษฎรเดือนหนึ่ง ๔ ครั้ง
 ครั้นนานมา มีราชการอย่างอื่น ๆ ขึ้น เมื่อถึงวันที่กำหนด
 ไว้ก็ไม่ได้เสด็จพระราชดำเนินออกไปบัง ซึ่งจะกำหนด
 เป็นแน่ตามหมายประกาศเดิมนั้นไม่ได้ การที่ราษฎรจะ
 คอยถวายฎีกาจึงกลาวันเนิ่นช้าไป จึงโปรดเกล้าฯ สั่งว่า
 ถ้าราษฎรมีทุกข์เดือดร้อนด้วยข้อคดีใด ๆ จะคอยถวาย
 ฎีกาเห็นจะเนิ่นช้าจะให้ญาติพี่น้องหรือพวกพ้องซึ่งเป็น
 ข้าทูลละอองธุลีพระบาทที่มีตำแหน่งเฝ้าให้เข้ามาถวายฎีกา
 แทนตัว ในที่เสด็จออกทรงประทับแห่งใด ๆ ใน
 พระบรมมหาราชวังเป็นเวลาว่างราชการก็ได้ ไม่ห้าม
 ความผิดแก่ผู้มาถวาย แต่จะให้ผู้รับฎีกาดวยนั้นเอาตัวเจ้า
 ของฎีกาไว้อย่าให้หลบหนีไปจะได้ส่งตัวให้ผู้ชำระโดยง่าย.

“อนึ่ง แต่เดิมได้มีกำหนดว่า ผู้ใดจะถวายฎีกา
 ให้ไปหากรมล้อมพระราชวังให้เขียนให้เนิ่น ด้วยพระราช-
 ประสงค์จะทรงอนุเคราะห์แก่ผู้ถวายฎีกา ให้ได้เรื่องราว
 ฎีกาโดยเร็ว ตั้งแต่สืบไป ผู้ที่จะถวายฎีกาจะให้กรมล้อม
 พระราชวังแต่งเขียนให้เหมือนอย่างแต่ก่อนก็ตาม หรือจะ
 ให้ผู้ใดแต่งเขียนให้ หรือจะแต่งเขียนเองก็ตาม แต่ให้เขียน
 ให้ถูกต้องตามอักษรที่ใช้ไม่ผิด อนึ่งอย่าสมคบนักเลงฝืน

ให้แต่งเขียนให้เป็นอันขาด ในเรื่องราวฎีกานั้นเล่าอย่าให้
วนเวียนเลอะเทอะ ให้ว่าโดยความสัตย์จริง อย่าให้เก็บ
เอาความเท็จเป็นสำนวนเติมใส่ในฎีกา แล้วอย่าให้มีคำ
หยาบช้าต่อพระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระ-
บาทผู้มีบรรดาศักดิ์ เมื่อจะกล่าวโทษผู้มีบรรดาศักดิ์ ก็
ให้เรียกตามชื่อในตำแหน่ง อย่าเติมขึ้นอย่าลดเสีย ผู้จะ
ถวายฎีกาจงทำให้ถูกต้องตามพระราชกำหนดซึ่งโปรด-
เกล้า ๆ ไว้.

“แลการซึ่งทรงรับฎีกาเป็นความเปลื้องทุกข์ของ
ราษฎรนี้ ทรงยินดีว่าได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันใหญ่
อยู่อย่างหนึ่งจึงโปรดเกล้า ๆ ว่า ถ้าผู้ใดมาทูลเกล้า ๆ
ถวายฎีกาจะพระราชทานเงินคนละสลึงเป็นบำเหน็จก่อน
เมื่อชำระได้ความจริง ผู้ถวายฎีกาชนะความตามเรื่องราว
ในฎีกาของผู้นั้นแล้วจะพระราชทานเงินเพิ่มให้อีกสิ่งหนึ่ง
เป็นรางวัล”

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
ประกาศว่าด้วยเรื่องลักษณะที่ใช้ถ้อยคำ และข้อห้ามข้อกำหนดใน
ฎีกาที่จะทูลเกล้า ๆ ถวาย ปราบกฎในหมายรับสั่งลงวันอาทิตย์
เดือน ๔ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีชวด ฉอศก พ.ศ. ๒๓๘๗ มีข้อความดังนี้ :

“พระเจ้าน้อยยาเธอ กรมหมื่นภูบาลบริรักษ์ รับ
พระบรมราชโองการใส่เกล้า ๆ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ
สั่งว่า ให้ทำหมายประกาศไปทุกหมู่ทุกกรมให้รู้จงทั่วกัน
ว่า ผู้ที่ร้องถวายฎีกา แม้นเขียนพระนามพระบรมวงศานุ-
วงศ์และชื่อข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ชื่อลูกขุน
และขุนศาลในพระบรมมหาราชวัง ในพระบวรราชวัง ไม่
ถูกอักษร อักษร ไม่ถูกไม้เอกไม้โททัณฑ์มาฏ บางทีก็
เป็นคนอวดฉลาดอวดรู้ อุกฤษย์ก็ย้ายเขียนหลายอย่างนั้นก็
หาถูกไม่.

อนึ่ง, ผู้จะทำเรื่องราวทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย
อย่าให้เขียนกระดาษอย่างม้วน ต้องคลี่ยืดยาวไปนัก ให้
ผู้ทำเรื่องราวถวายให้พับกระดาษตามค้วอย่างที่โปรดพระ-
ราชทานให้ ถึงจะเขียนทั้งสองน้ำก็ได้ น่าเคียวก็ได้จะไม่
เปลืองกระดาษหลายแผ่นค้ว เว้นไว้แต่หางว่าวที่เขาบอก
ให้เขียนยาวตามกระดาษม้วนก็ได้

อนึ่ง, ในเรื่องราวที่จะลงวันว่าปีใด ก็อย่าให้
เขียนว่าครั้น ณ วันค่างอยู่เปล่า ๆ ให้ว่าเอาตามจำได้ ถ้า
จะว่าเดือนก็ให้ว่าเดือน ๕ ฤๅเดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๘
เดือน ๙ เดือน ๑๐ เดือน ๑๑ เดือน ๑๒ ถ้าจะว่าปี

ชวต หรือบีณฺฑู ถ้าจะว่าสก ก็ให้ว่า เอกสก หรือโทสก
ตรีสก จัตวาศก แต่ที่จำได้ ถ้าจะประสงฆ์ฤดูด้วย ก็ให้
ว่าฤดูทำนา หรือฤดูเกี่ยวข้าว ฤกษ์เลิกนาแล้ว

อนึ่ง ถ้อยคำจะจตชื่อผู้หญิงนั้น ถ้าผู้หญิงที่ไม่มี
บันดาศักดิ์มีผัวแล้วอยู่กับผัวก็ดี เป็นหม้ายก็ดี จึงให้
เรียกว่าอำแดง ถ้ายังไม่มีผัวเรียกว่าอำแดงไม่ได้ ให้ออก
ชื่อเปล่า ๆ เกิด แสกรรยาขุนนาง ซึ่งเป็นเจ้าพระยา และ
พระยาพระหลวงซึ่งมีตำแหน่งรับนามบัตร ถ้าเป็นภรรยา
ต่อน่าให้เรียกท่าน่าชื่อแล้วว่าภรรยาผู้นั้น ๆ ถ้าภรรยา
น้อยให้ออกชื่อเปล่า ๆ แล้วอ้างว่าภรรยาผู้นั้น อย่าให้เรียก
ว่าอำแดง แต่ภรรยาของคนที่เป็นหลวงขุนหมื่นที่ไม่ได้รับ
ชื่อจากในหลวงเป็นแต่เจ้าขุนมูลนายตั้นนั้นให้เรียกอำแดง
แต่คนหลวง ไชลน สดิ่ง ช่างเย็บ ช่างย้อม เรียกว่าอำแดง
ไม่ได้ออกชื่อเปล่า ๆ แล้ววางสังกัต์เกิด และนางห้ามเจ้าต่าง
กรมเจ้ายังไม่ได้ตั้งกรมให้เรียกหม่อมข้างใน ในกรมนั้น ๆ
แต่ในพระบรมมหาราชวังและพระบวรราชวัง ให้เรียก
เจ้าจอม อย่าเรียกจอมเปล่า ๆ

อนึ่ง จะออกชื่อจำนวนนับสัตว์มีชีวิตนั้น ถ้า
เป็นคนข้างม้าก็ให้ว่าคน ๑ คน คน ๒ คน คน ๓ คน
ข้าง ๒ ข้าง ข้าง ๓ ข้าง ม้า ๓ ม้า ม้า ๒ ม้า แต่

สัตว์นอกนั้นให้ว่า ๒ ตัว ๓ ตัว ๔ ตัว ๕ ตัว เว้นไว้แต่
ที่ว่า ๘, ๑๘, ๒๘ นั้นให้ยกคำว่าตัวออกเสีย

อนึ่ง ของแบนๆ คึงใบไม้ใบลาน ว่าใบก็ได้
ห้ามแต่ของกลมๆ และของเมล็ดเล็กๆ ทั้งเม็ดเข้า, ถั่ว,
งา ว่าเม็ดก็ได้ ห้ามแต่โตเท่าผลสวาค์ขึ้นไป

อนึ่ง หญิงที่มีบุตรอยู่ในท้องให้ว่ามีครรภ์ อย่า
ว่ามีท้องลูกเป็นอันขาด ออกลูกให้ว่าคลอด แท้งลูกให้ว่า
วิบัติครรภ์

แต่สืบไปเมื่อนำ ถ้าผู้ใดทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย
กราบบังคมทูลพระกรุณา ถ้าไม่เข้าใจยังสงสัยประการใดก็
ให้ถามที่กรมพระอาลักษณ์

ให้กรมวังหมายประกาศ กรมมหาดไทย กลาโหม
พระสัสดีให้กรมพระสุรัสวดีหมายบอกจงทั่ว อย่าให้ขาด
ใ้ตามรับสั่ง”

ส่วนข้อห้ามและการใช้ตัวอักษรในการทำฎีกาทูลเกล้าฯ
ถวายนั้น มีปรากฏในหมายรับสั่งลงวันจันทร์เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ
ปีชวด ฉศก พ.ศ. ๒๓๔๗ ทรงประกาศห้ามไม่ให้ทำฎีกาด้วย
กระดาศม้วน และใช้ อักษรตามแบบอย่างที่ทรงกำหนดไว้
ดังมีข้อความว่า :

“ขุนมหาสิทธิโวหารรับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้ประกาศแก่ข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือน ฝ่ายหน้าฝ่ายในและราษฎรทั้งปวง บรรดาที่ต้องทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย อย่าให้เขียนกระดาษมันยาวๆ อย่าให้ต้องทรงกลสีลำบาก ให้เขียนใส่กระดาษตักเป็นท่อนแล้วติดเข้าเหมือนอย่างสมุดฝรั่งจะได้ทรงทอดพระเนตรง่าย ๆ ถ้าสงสัยไม่เข้าใจให้มาคุยอย่างในห้องอาลักษณ์

หนึ่ง เงินที่จะเขียนใส่ในฎีกานั้น ถ้ามีเงินกันมาเท่านั้น ใ้เอาไปใช้แล้วเท่านั้น ยังค้างอยู่เท่านั้น ข้างเจ้าหน้าที่เอามาส่งเท่านั้น ยังค้างอยู่เท่านั้น เจ้าหน้าที่กับลูกหนี้เดียวกัน ไม่ต้องกันฎาเรื่องราวอื่น ๆ ที่จะต้องเอาเงินว่าเป็นตัวความอย่างนั้นเขียนรายเงินใส่ด้วยก็ควร เงินที่ไม่ต้อง (ฉบับขาด)

อักษรที่จะใช้ให้ถูกต้องและพระนามเจ้าและชื่อขุนนางที่จะต้องออกพระนามออกชื่อนั้น ถ้าเขียนไม่ถูกต้องให้มาคุยแบบคุยอย่างในห้องอาลักษณ์อย่าเขียนให้ผิดอักษรและพระนามเจ้า และชื่อขุนนางเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายเป็นอันขาดทีเดียว

ให้กรมมหาดไทย กลาโหม กรมพระสถิตี หมาย
บอกให้รู้ จงทั่วกันทุกหมู่ทุกกรม อย่าให้ขาดได้ตาม
รับสั่ง”

ในส่วนที่เกี่ยวกับนักโทษจะทูลเกล้า ฯ ถวายฎีกานั้น มี
หมายประกาศไว้เป็นพิเศษเมื่อวันพุธ เดือน ๗ แรม ๑๒ ค่ำ ในปี
มะโรง สัมฤทธิศก ๒๔๑๑ ได้มีประกาศห้ามมิให้นักโทษร้อง
ถวายฎีกา ในเวลาเสด็จพระราชดำเนิน มูลเหตุและเหตุผลที่ทรง
ประกาศดังกล่าวนั้นก็มิปรากฏชัดอยู่ในประกาศว่าดังนี้ :

“มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้ประกาศทุกหมู่
ทุกกรม บรรดาที่มีคนโทษจำไว้กุมไว้ในที่นั้น ๆ ว่าวิสัยคน
โทษต้องจำด้วยเหตุอันควรก็ตีด้วยเหตุอันไม่ควรก็ตี ก็คง
คิดอ่านค้นแต่ที่จะออกจะหนี ผู้ที่จะสมัครติดโทษอยู่นั้นไม่
มี โดยเป็นอ้ายผู้ร้ายปล้นและย่องเบาวิ่งราว แล้วมันก็ยัง
อยากจะออกไปควบคุมพวกปล้นหรือย่องเบาวิ่งราวอีก
ตามการณัดของมัน จะว่าไปโยเล่าในคนโทษที่เบา ๆ กว่า
นั้น ที่สุดลงมาถึงคนไม่มีความผิด เป็นแต่ต้องเกาะครอง
เป็นจำนำแทนญาติญาติใครผู้ผิด ก็คนไพร่เหล่านั้นมีลัทธิ
สักคำอยู่ในหัวใจลบไม่หายว่า เจ้าชีวิตหุอยู่หน้าตาอยู่ไว้
อะไร ๆ ก็ไม่รู้ แต่เป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์สั่งการว่าอย่างไรก็ต้อง

เป็นอย่างว่านั้น เมืองไทยคงเจ้าชีวิต เป็นโมงไว้สำหรับ
 คบมือให้ไล่ล่อให้ไปข้างนั้นล่อให้ไปข้างนี้ เพราะฉะนั้นอาย
 ไพร่มีก็ถ้อยความต่าง ๆ ตามประสงค์ อยากร้อง
 แก่ในหลวงแห่งเดียวก็จะหลอกในหลวง แต่ให้หลงสั่ง
 การตามใจมัน เพราะสำคัญว่าสั่งแล้วไม่มีใครขัดได้ ถ้า
 จะตามใจอายไพร่ให้ร้องแก่ในหลวงแล้ว จะตั้งขุนนาง
 ชั้นใหญ่ชั้นรองชั้นสามไว้ทำไม ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ก็ได้
 ไปรดให้มีอำนาจสิทธิ์ขาดได้ในกรมนั้นไม่ใช่ฤๅ หนึ่งคน
 โทษก็ต้องกักต้อนขังสกรุดกรุงมากนัก ผู้มีบรรดาศักดิ์
 เป็นขุนนางจะไปเป็นผู้คุมเองได้ฤๅ ก็คงจะต้องอายไพร่
 ใจแข็งกล้าร้ายกาจ มีเมตตากุณาน้อยเป็นผู้คุมใหญ่ผู้คุม
 รอง เมื่อเป็นดังนี้ผู้คุมมันก็จะข่มเหงคนโทษผิด ๆ ถูก ๆ
 เป็นธรรมดา ถ้าเป็นขุนนางเป็นใหญ่ขึ้นมาเอาใจใส่น้อย
 ก็คงเป็นหนักเข้า ถ้าเอาใจใส่ให้มากก็คงจะค่อยเบาลง ถึง
 กระนั้น จะให้สมประสงค์อายคนโทษก็คงไม่ได้ตามใจของ
 มัน คอยหาช่องแต่ที่จะมาร้องแก่ในหลวง ทุกอย่างทุกสิ่ง
 ทั้งจริงทั้งเท็จ ก็ถ้าในหลวงจะเข้ารับแขกหามเอาธุระ
 คำร้องของอายคนโทษทุกทิศทุกทาง ทุกยุคทุกคราวและ
 ทิมแล้ว ในหลวงมีที่เสด็จไปทางไหนคนโทษในทิมใน

ผู้ต้องคดีต้องติดกักขัง จงจำอยู่มาไม่ได้ เขียนฎีกามาให้
 ร้องแทนก็ทรงรับ อนึ่งเจ้าขุนมูลนายญาติพี่น้องของผู้ต้อง
 คดีมีตัวเป็นข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายใน จะรับมาถวายเมื่อ
 เวลาหนึ่งเวลาใดก็ได้ ไม่ชอบพระราชหฤทัยแต่ที่ร้องสะกັค
 ขวางทางเสด็จนั้นทรงพระราชดำริเห็นว่า ไม่ควรไม่ชอบ
 พระราชหฤทัย เพราะเป็นอันถือคำร่าเก่าไป ว่าผู้จะได้
 พบเสด็จเพ็ดทูลยาก จะได้ช่ยร้องฎีกาแต่เมื่อเวลาเสด็จ
 พระราชดำเนินไปไหน ๆ หรือผู้ร้องพอใจจะเอายศว่าสะกັค
 เสด็จให้หยุดอยู่ได้ จึงพอใจร้องเมื่อเวลาเสด็จก็ผู้ร้องเมื่อ
 เวลาเสด็จพระราชดำเนินนั้น คดีก็ไม่โปรดให้ชำระสักเรื่อง
 หนึ่ง ก็ยังขึ้นร้องรำไปไม่ฟังคำประกาศ เมื่อเสด็จพระราช
 ดำเนินไปมีผู้ร้องทรงนั่งเสียดกระบวนเสด็จส่งไป ที่ทุกวัน
 เรียกว่าเลย ๆ นั้น ผู้ร้องก็ลุกขึ้นวิ่งตามกระบวนเสด็จร้อง
 เสียงดังตามมาข้างหลังว่า โปรดสัตว์ผู้ยากเจ้าข้า โปรดสัตว์
 ผู้ยากเจ้าข้า จนสุด ๆ เสียง เหมือนหนึ่งร้องว่า เจ้าชีวิต
 ไวย หยุดก่อนไวยเหมือนกัน งามบ้านงามเมืองอยู่แล้วฤ
 คนเกิดมาเป็นคนก็ควรจะต้องมีญาติพี่น้องพวกพ้อง
 เผ่าพันธุ์บุตรภรรยาเจ้าขุนมูลนาย ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งรู้จักมักคุ้น
 ควรจะเป็นที่พึ่งได้เป็นอย่างดี การซึ่งมาร้องฎีกา

แทนกัน ถ้าส่งตัวเจ้าของฎีกาได้แล้ว การก็ไม่เกี่ยวข้องอะไรกับผู้เอาฎีกามาเว้นแต่ผู้เจ้าของที่ว่าไปเอาฎีกามานั้นไม่รับว่าให้ร้อง แต่ผู้ถวายฎีกานั้นเกี่ยวข้องในความจริงนั้นด้วย ผู้ถวายฎีกาจึงต้องเป็นโทษด้วย ถ้าأيคนโทษซึ่งคิดขังอยู่จนหาผู้ประกันตัวมาให้ร้องฎีกาก็มีมาร้องฎีกาแทนก็ตี ไม่ได้แล้วก็ยอมจะเป็นที่รู้ว่า ผู้นั้นมีคดีอันทรุกโทรมทุกสิ่ง ไม่มีใครเขาเห็นด้วยเขาจึงไม่ช่วยเอาเป็นธุระ ก็จะปล่อยให้มันร้องเอง เมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนินไปใกล้คุกใกล้ทิม ก็จะเป็นอย่างให้คนโทษแตกตื่นเอิกเกริกอ้ออึงไป ตังแต่หนีสบไปเมื่อนำจะมีทางเสด็จพระราชดำเนินไปมาทิศใดทางใดในทางนั้น ถ้ามีทิมมีตระวางมีคุกที่ขังคนโทษอยู่ที่ทิศใดทิศใด ก็ให้กรมวังมีบัตรหมายไปให้เจ้าของมาระวังคนโทษในที่ขังของตัว ๆ อย่าให้ร้องแรกว่า้วยไป และอย่าให้หยอกวงไล่กระบวนเสด็จคนโทษทั้งปวงเมื่อผู้คุมข่มเหง เกินหรือทำอย่างไรผิด ๆ นึก ก็ให้ร้องต่อเจ้าขุนมูลนาย ในหมื่นนั้นกรมนั้น จนถึงผู้หลักผู้ใหญ่ในกรมนั้นเป็นที่สุด อย่าให้คอยร้องสะกัตกทางเสด็จเลย ถ้าจะร้องในหลวงก็ให้หาผู้นายหน้ามาร้องถวายเรื่องราวแทนในเวลาที่ไม่โปรดให้ร้อง อย่าให้กำเริบในเวลา

ที่เสด็จพระราชดำเนิน ถ้ากำเริบร้องในเวลาเสด็จพระราชดำเนินในทิมโคตะรางโต การที่ร้องก็จะไม่เอาเป็นคติ เจ้าทิมเจ้าของตะราง ผู้คุมใหญ่ผู้คุมรองจะต้องรับพระราชอาชญาเหมือน ให้ผู้หลักผู้ใหญ่ทุกหมวดทุกกรมเอาใจใส่ความทุกข์ของคนโทษ อย่าให้ผู้คุมทำเหลือเกินอย่างธรรมเนียมไป เมื่อคนโทษมาร้องอย่างไร ก็ให้ไต่ถามตัดสินให้ อย่าปล่อยให้คนโทษข้ามเกินเจ้าขุนมูลนาย เจ้าของทิมเจ้าของกระทรวงมาร้องเอิกเกริกแก้ในหลวงเมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนินได้”

สำหรับการลงนามในฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายนั้น ได้มีประกาศกำหนดว่า ให้ผู้ร้องฎีกาลงชื่อด้วยมือตนเอง ดังข้อความในประกาศรัชกาลที่ ๔ ลงวันพฤหัสบดี เดือน ๔ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีมะเมีย สัมฤทธิศก พ.ศ. ๒๔๐๑ ในรัชกาลที่ ๔ มีดังนี้ ;

“มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือน ในพระบรมมหาราชวังพระบวรราชวังให้ทราบจงทั่วกันด้วยเมื่อก่อนแต่ขึ้นไป คดีหลายเรื่องถูกขุนปลัดฯ ไปบ้าง มีผู้ร้องถวายฎีกามีรับสั่งให้เรียก

คำปรึกษา มาทรงทอศพระเนตร กรันทรงพระราชดำริห
 ตีเทียนแล้วลุกขุนบางนายออกตัวว่าไม่ทราบตัวบ่วยอยู่บ้าง
 มีกิจธุระไม่ได้มารับราชการบ้าง ลุกขุนผู้เรียงลักเอาข้อใส่
 ลงคอก จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งว่า ตั้งแต่นั้นไป
 ลุกขุนผู้ใดจะลงชื่อในคำปรึกษาพร้อมกันก็ตี จะลงในคำแย้ง
 ก็ตีในคดีเรื่องใด ๆ ให้ลงลายมือเขียนชื่อตัวเอง หรือถ้าให้
 คนอื่นเขียนก็ให้เขียนลงในกระดาษขาว แล้วประทับตรา
 ตามตำแหน่งของตัวทุกคน ในคดีทุกเรื่องตั้งแต่นั้นมา เมื่อ
 ขุนศาลตระลาการพิจารณาความเสร็จสิ้นสำนวนแล้ว ทำข้อ
 ความขึ้นเสนอลุกขุน ณ ศาลหลวง ๆ ปรึกษากันเรียงความ
 ผิด ความแดงแล้วเห็นความประการใดก็ลงชื่อเองบ้าง
 แล้วประทับตราตามตำแหน่งไว้เป็นสำคัญทุกเรื่อง ตาม
 พระราชโองการดำรัสสั่งนั้นมานานแล้ว เมื่อการผิดชอบ
 อย่างไม่ไปภายหน้าก็ให้เป็นที่ทู่มเถียงกันได้ แต่การอื่น ๆ
 นอกจากคดีความนั้นขัดข้องด้วยเหตุสิ่งใดทรงปรึกษาพระ
 ราชวงศานวงศ์ และท่านเสนาบดีข้าราชการ ก็กราบ
 บังคมทูลพระกรุณาตามเห็น เมื่อทรงเห็นชอบด้วยก็
 ไปรตเกล้า ๆ ดำรัสสั่งเจ้าพนักงานไปตามการ ถ้าไม่ทรง
 เห็นชอบด้วยก็ทรงตีเทียนหักท้วงบ้าง ผู้ฉันทักเขียนชื่อส่ง

เข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย จะจับเอาเหตุมาต่อว่าก็ไม่มีสลัก
สำคัญ เพราะฉะนั้น แค้นสืบไปภายหน้าจะทรงปฤกษา
ด้วยการบ้านเมืองและการทั้งปวง ฤ็พระราชวงศานวงศ์
ท่านเสนาบดีข้าราชการผู้ใดจะทำเรื่องราวจดหมายทางว่า
ว่าด้วยเหตุสิ่งใดปฤกษาพร้อมด้วยผู้ใดก็ให้ลงชื่อ ว่า
ข้าพระพุทธเจ้า (คนนั้น) ขอพระราชทานกราบบังคมทูล
พระกรุณาว่า (อย่างนั้น) จนสิ้นข้อความ ชื่อนั้นจะลงที่
ต้นหนังสือ หรือจะลงที่ท้ายวันท้ายศกก็ตาม แต่ให้เขียน
ด้วยลายมือตัวเองลงในสมุด หรือกระดาษ ไว้เป็นสำคัญ
จงทุกฉบับ ถ้าเป็นกระดาษจะประทับตราของผู้ที่มีชื่อลง
ในเรื่องราวจดหมายทางว่าก็ตามจึงจะเป็นที่เชื่อถือสำคัญ
มั่นคงแก่นั้น”

ต่อมาเมื่อประกาศว่าด้วยการลงนามในฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวาย
อีกฉบับหนึ่งกำหนดว่า ให้ผู้ถวายฎีกาลงชื่อหรือวานผู้ใดไว้จง
แทน ประกาศดังกล่าวนี้ลงวันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๔ ค่ำ
ปีมะเมีย สัมพุทธศก พ.ศ. ๒๔๐๑ ในรัชกาลที่ ๔ ความ
ละเอียดมีว่า :

“มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศ
แก่พระราชวงศานวงศ์ และข้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่

ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือนในพระบรมมหาราชวัง พระ-
 บวรราชวังให้ทราบจงทั่วกัน ด้วยเมื่อก่อนแต่ขึ้นไป กิติ
 หลายเรื่องลูกขุนปฤกษาคิด ๆ ไปบ้างมีรู้อรรถวาทีกา มี
 พระบรมราชโองการให้เรียกคำปฤกษามาทรงทอด-
 พระเนตร ครั้นบางทีทรงพระราชดำริคดีเย็นแล้ว ลูกขุน
 บางนายออกตัวว่า ไม่ทราบตัวบ่วยอยู่บ้าง มีกิจธุระไม่
 ได้มารับราชการบ้าง ลูกขุนผู้เรียงสักเอาชื่อใส่ลงคอก
 จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งว่าตั้งแต่กาลนั้นไปลูกขุน
 ผู้ใดจะลงชื่อในคำปฤกษาพร้อมกันกิติ จะลงในคำแย้งกิติ
 ในกิติเรื่องใด ๆ ให้ลงลายมือเขียนตัวเอง หรือถ้าให้คน
 อื่นเขียนก็ให้เขียนลงในกระดาษขาวแล้วประทับตราตาม
 ตำแหน่งของตัว แล้วจึงฉีกเข้ากับสมุด คำปฤกษาหรือ
 ลงชื่อ แล้วประทับตราตามตำแหน่งในใบสัจทับหลังสัจ
 และหลังฟ้องทุกนาย ในกิติทุกเรื่องบรรดาที่ตัวได้ปฤกษา
 ตั้งแต่ก่อนนั้นมาการใด ๆ ซึ่งลูกขุนได้ปฤกษานั้นเมื่อลูกขุนผู้
 ที่ประชุมปฤกษาในเรื่องนั้น ๆ เมื่อเห็นพร้อมกันเรียง
 ความลงแล้ว ก็ลงชื่อเองบ้าง ให้ผู้อื่นเขียนแทนบ้าง แล้ว
 ประทับตราตามตำแหน่งไว้เป็นสำคัญทุกเรื่องตาม
 พระราชโองการดำรัสสั่งนั้นมานานแล้ว ภายหลังราษฎร

ผู้ร้องถวายฎีกา จ้างเสมียนเขียนมาบ้าง มาให้การคดี
 ให้พนักงานเรียบเรียงที่กรมล้อมพระราชวังบ้าง เมื่อเรื่อง
 รวถวายแล้ว ครั้นได้ทรงทอดพระเนตรเรื่องราว บาง
 เรื่องทรงตัดสินให้ผู้ถวายฎีกาเสียเปรียบไปตามความในคำ
 ของผู้นั้นเองบ้าง โปรดให้มีกระตุ๊กตามข้างผู้ถวายฎีกา
 กลับให้การว่า ตัวไม่รู้หนังสือเขียนไม่ได้ เจ้าพนักงาน
 ฤๅผู้รับเขียนแต่งความผิดไป ไม่ต้องความจริงบ้าง เขียน
 เกิน ๆ ขาด ๆ บ้าง เป็นที่ทู่หมัดกันเนื่อง ๆ หลายเรื่อง
 เพราะฉะนั้นแต่สืบไป มีพระบรมราชโองการให้ประกาศ
 ทั่วไปทุกตำแหน่ง ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยผู้ใดจะทำเรื่อง
 รวทูลเกล้า ๆ ถวายว่าด้วยเหตุสิ่งใดก็ให้ลงชื่อเป็น
 ลายมือของตัวในทีกว่า ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อ) ทั้งนี้เป็น
 สำคัญจงทุกฉบับ ถ้าราษฎรจะทำเรื่องราวฎีกาทูลเกล้า ๆ
 ถวาย ใ้ช่วยไปให้เจ้าพนักงานกรมล้อมพระราชวังเรียง
 ความและเขียนเรื่องราวให้ เมื่อเรื่องราวแต่งเขียนแล้ว
 ให้ผู้แต่งอ่านให้เจ้าของเรื่องราวฟังแล้ว ให้เจ้าของเรื่อง
 รวรับไปวานให้ผู้อื่นอ่านให้ฟังหลายครั้งแล้วลงชื่อเป็น
 ลายมือของตัวเป็นสำคัญ ฤๅวานผู้อื่นที่ตัวเชื่อถือ ลงชื่อ
 หมายลายมือแทนในเรื่องรวานั้นจงทุกฉบับว่า ข้าพระ-

พุทธเจ้าชื่อนชอบใจแล้ว จึงนำมาถวายให้เป็นที่เชื่อฟังได้
 เดียงไม่ได้ อนึ่งบางทีทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้
 พระราชวงศานวงศ์ และท่านเสนาบดี และข้าทูลละออง-
 ธุลีพระบาทผู้ใหญ่ ๆ ปกษาคด้วยข้อราชการใด ๆ ฤาเรื่อง
 ราวซึ่งผู้ใหญ่ผู้น้อยเป็นอันมากจะเข้าชื่อกัน จะกราบบังคม
 ทูลพระกรุณาว่าด้วยเหตุสิ่งใด ๆ ก็ให้ลงชื่อด้วยลายมือ
 ของท่านผู้นั้น ๆ ฤาประทับตรามาเป็นสำคัญจงทุกครั้ง
 อย่าให้เป็นที่ทรงรังเกียจว่า ผู้นั้นเอาแต่ชื่อท่านบางองค์
 บางคนไม่ได้เห็น ไม่ได้ฟังคำปกษาคแต่งเรื่องราวนั้นเลย
 จงทำตามบังคับมานี้ให้ทั่วกัน”

เป็นกฎธรรมคาไม่ว่าในบ้านในเมืองใด เมื่อผู้ทรงอำนาจ
 ในบ้านเมืองให้โอกาสแก่ราษฎรที่สุจริตร้องทุกข์ได้ คนทุจริตร
 บางคนก็ต้องฉวยโอกาสร้องทุกข์เพื่อประโยชน์ส่วนตัวด้วยความ
 ทุจริตร ในเรื่องการถวายฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวายในแผ่นดินพระ-
 บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ก็เช่นเดียวกัน ปรากฏต่อมา
 ว่าได้มีเหตุประสพความขัดข้องบางประการ กล่าวคือ ผู้ร้องฎีกา
 นั้นหาได้ร้องทุกข์ตามความจริงไม่ จึงจำเป็นต้องมีการลงโทษ
 ผู้ทุจริตร เมื่อได้พิจารณาเป็นสัจย์ว่า ผู้ร้องถวายฎีกานั้นเอา
 ความเท็จมาทูลเกล้า ฯ ถวายและลงโทษเพื่อให้เช็ดหลาบและมีให้
 เป็นเยี่ยงอย่างแก่ประชาชนทั่วไป จึงได้มีประกาศเรื่องการลง

โทษผู้ทูลเกล้า ฯ ถวายฎีกาด้วยนำความเท็จจริงมากล่าวเมื่อ จ.ศ.
๑๒๑๕ พ.ศ. ๒๓๕๖ ดังต่อไปนี้ :

“ด้วยพระยาเพชรพิไชย รับพระบรมราชโอง-
การใส่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า มีหมาย
ประกาศมาแต่ก่อนว่าจะเสด็จออกทรงไปรยทาน ณ พระ
ที่นั่งสุทไธสวรรย์เดือนละ ๔ ครั้ง ด้วยทรงพระกรุณา
เมตตาแก่อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง ซึ่งมีทุกข์เดือดร้อน
ข้อความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็ให้ทำคำร้องฎีกามาทูลเกล้า ฯ ถวาย
ด้วยจะได้โปรดให้มีตุลาการชำระให้แล้วโดยเร็ว อาณา-
ประชาราษฎร์ทั้งปวงซึ่งมีทุกข์เดือดร้อน ด้วยข้อความก็ทำ
คำร้องฎีกาทูลเกล้า ฯ ถวาย ซึ่งผู้ร้องฎีกานั้นหาร้องฎีกา
โดยข้อความตามจริงไม่ จ้างบนหาผู้เจ้าสำนวนคนแต่ง
แนะนำเก็บเอาข้อความไม่จริงมาเพิ่มเติมคำร้องฎีกา ซึ่ง
มาทูลเกล้า ฯ ถวายพิจารณาเป็นสัจย์โปรดให้ลงพระราช
อาญาแล้ว โทษควรจะปล่อยก็โปรดเกล้า ฯ ให้ยกโทษ
ปล่อยไป โทษควรจะส่งไปจำไว้ ณ กุ ก ก็โปรดให้ไปจำ
ไว้ ณ กุ ก อย่าให้คุเยียงอย่างกันต่อไป”

ท่านผู้อ่านจะเห็นได้ว่า เรื่องทูลเกล้า ฯ ถวาย
ฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นมีความเป็นมาหลาย
ชั้นหลายเชิง สลับซับซ้อนตลอดมา

ในเรื่องทรงรับฎีกาของราษฎรนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถือเป็นพระราชกรณียกิจประการสำคัญของพระองค์ เมื่อทรงประสูติเกล้าเสด็จสวรรคตทรงตรัสประภาษฝากไว้กับพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท^๑ เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ที่สมุหพระกลาโหม^๒ เจ้าพระยาภูธราภัยที่สมุหนายก^๓ ว่า :

“ขอให้ทุกพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ ให้เอาเป็นพระธุระรับฎีกาของราษฎรอันมีทุกข์ร้อน ให้ร้องได้สะดวกเหมือนพระองค์ได้ทรงเป็นพระธุระรับฎีกามาแต่ก่อน”

ในตอนต้นรัชการที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ราชประเพณีเรื่องตีกลองร้องฎีกาก็มีอยู่ตลอดมาจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนแปลงแก้ไขระเบียบราชการปกครองแผ่นดินเป็นการใหญ่ทรงจัดตั้งศาลสถิตยุติธรรมขึ้น ราชประเพณี

-
๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๒ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท คั้นราชสกุลวงศ์ “สนิทวงศ์”
  ๒. คือมาเป็นสมเด็จพระยาบรมมหาราชวังศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุญนาค)
  ๓. เจ้าพระยาภูธราภัย (นุช บุญยรัตพันธุ์)

ที่ทรงเสด็จออกรับฎีกาของราษฎรก็เป็นอันถูกยกเลิกไป เรื่อง การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาในกาลต่อมาก็มีแต่ที่ปรากฏในกฎหมาย ลักษณะอาญามาตรา ๑๔ ว่า “ถ้าจะลงอาชญาประหารชีวิตแก่ ผู้ใด ท่านให้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาเสียก่อน ต่อได้ รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว จึงให้เอาตัวมันไป ประหารชีวิต ณ ตำบลและในเวลาที่เขาพนักงานผู้มีหน้าที่ในการ อันนั้นจะเห็นสมควร” ซึ่งบทกฎหมายมาตรากังกล่าวข้างบนนี้ได้ ถูกยกเลิกไปแล้วโดยพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๔๗๗ และใช้ประมวลวิธีพิจารณา ความอาญามาตรา ๒๔๗ และมาตรา ๒๔๘ แทน ซึ่งจะได้กล่าว ในโอกาสอันควรต่อไป และตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณา ความอาญา ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙) บัญญัติว่าคำตัดสิน ประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตให้กราบบังคมทูล ซึ่งได้ถูก ยกเลิกไปแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ก่อนประกาศใช้ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปัจจุบัน การยกเลิกวิธีการกราบ บังคมทูลมีปรากฏในพระราชบัญญัติแก้ไขวิธีพิจารณาความแพ่ง และอาญา พ.ศ. ๒๔๗๕ ว่า “บรรดาพระราชกำหนดกฎหมาย กฎข้อบังคับ และระเบียบการเรื่องนำความกราบบังคมทูลพระ- กรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตในเมื่อพระราชวงศ์

หรือข้าราชการชั้นสัญญาบัตรหรือบุคคลอื่นๆ ค้องหาในทางอรรถ
คดีนั้นให้ยกเลิกเสียทั้งสิ้น”

แม้ราชประเพณีทรงรับฎีกาที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายอย่าง
ที่เรียกกันตามธรรมเนียมว่า ‘ตีกลองร้องฎีกา’ ได้เลิกล้ม
ไปแล้ว แต่ก็คงปรากฏร่องรอยเป็นสัญญาลักษณ์อยู่บ้างในบัดนี้
โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับบัญญัติว่า :

“พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะ
พระราชทานอภัยโทษ”*

---

* หมายเหตุ : บทความนี้เคยลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกงานสโมสรสันนิบาต
ของเนติบัญญัติสภา เดือนมกราคม ๒๔๘๕ เมื่อ ๑๑ ปีมาแล้ว

เรื่องที่ ๕.

กำเนิดโรงงานกรุงรัตนโกสินทร์

โดย

ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม

คำว่า “โรงงาน” ที่ข้าพเจ้าจะเขียนต่อไปนี้ หมายถึง โรงงานแก่คนยากจน มีให้ทานอาหารแก่ยากจน เป็นอาทิ หรือถ้าไม่เรียกว่า โรงงาน ก็เรียกให้เพราะ หน่อยว่า “ศาลาให้ทาน” ก็ได้ แต่ตามหัวข้อเรื่องนี้ พึง ดูก็ใหญ่ เพราะเป็นกำเนิดโรงงานกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ข้าพเจ้าให้ชื่อดังนี้ เพราะเป็นเรื่องใหญ่ และเป็นเรื่อง ของคนใหญ่ด้วย ชื่อเรื่องก็ต้องใหญ่ด้วย

ท่านที่ให้กำเนิดโรงงานกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ข้าพเจ้าจะ เขียนดังต่อไปนี้ คือพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาล ที่ ๓ แต่ครั้งยังดำรงตำแหน่งพระยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์อยู่ในรัชกาลที่ ๒ ซึ่งเป็นสมเด็จพระบรมชนก-

นารดของพระองค์ พุคก็ง่าย ๆ กว่า โรงทานนั้นเกิดขึ้นใน
รัชกาลที่ ๒ กรุงรัตนโกสินทร์ แต่ผู้ทรงให้กำเนิดนั้นคือ
รัชกาลที่ ๓ ในกาลต่อมา

ข้าพเจ้าเป็นคนเกิดมาในรัชกาลที่ ๖ มาพูดถึงโรงทานใน
รัชกาลที่ ๒ ท่านบางท่านก็อาจไม่เชื่อ เพราะฉะนั้นก็จำเป็นที่
ข้าพเจ้าจะต้องพยายามเขียนด้วยหลักฐาน เพื่อให้ท่านเชื่อ หลัก
ฐานที่จะนำมากล่าว ณ ที่นี้ ก็คือ “จดหมายเหตุว่าด้วยคำพูดของ
คนเก่า ๆ ผู้จดหมายเหตุก็ไม่ทราบว่าเป็นใคร เพราะท่านไม่ได้
บอกนามผู้แต่งไว้ แต่ก็เห็นว่าเป็นจดหมายเหตุที่เชื่อถือได้จริง ๆ
ท่านได้กล่าวถึงคอนพระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นแจษฎาบดินทร์ คือ
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้กำเนิดโรงทาน ตอน
หนึ่งว่าดังนี้;—

“อนึ่ง พระองค์มีพระศันคานเลื่อมใสในพระรัตนไตรยิ่งนัก
นัก ทรงตั้งศาลาธรรมทานที่หน้าวัง นิมนต์พระสงฆ์แสดงธรรม
ให้สัปรุษย์ หญิงชายฟังทุกวันและทรงจ้างอาจารย์บอกพระปริยัติ
ธรรมแก่พระภิกษุสงฆ์สามเณรเป็นนิตย์ มีโรงเลี้ยงยากวรรณ-
นิพิก ผู้ที่ขัดสนก็ได้มาบริโภคทุกวันไม่ขาด จนเนื้อความทราบ
ถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รับสั่งว่า เขาเป็น
เจ้านายยังตั้งโรงทานเลี้ยงคนเฉยใจได้ มีความสุขทั่วไป เราเป็น

ถึงพระเจ้าแผ่นดิน กวจะตั้งโรงงาน สำหรับราษฎรไ้บริโภค อิมหนามีความสุขบ้าง จึงทรงพระกรุณาโปรดการสั่งให้ตั้ง โรงงานหลวงขึ้นโรงหนึ่ง ตั้งแต่นั้นมาจึงได้มีอยู่ตราบทุกวันนี้” คำว่า “ตราบทุกวันนี้” นั้น หมายถึงสมัยที่ท่านจกหมายเหตุถึง เรื่องนี้ แต่ไม่สามารถจะกันได้ว่า “ทุกวันนี้” นั้นคือ วันเดือน ปีใด ถ้าจะสันนิษฐานก็อาจกล่าวได้กว้าง ๆ ว่าคงแต่งในต้น รัชกาล ๕ ก็นานโซอยู่

ถ้าจะถามว่าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยัง ดำรงพระยศ เป็นเพียงพระเจ้าลูกยาเธอในรัชกาลที่ ๒ นั้น ท่าน ทรงร่ำรวยได้อย่างไร ตอบว่า ท่านมีสำเนาไปมาค้าขายกับเมือง จีนเป็นจำนวนมาก พระองค์ท่านจึงทรงเป็นเจ้านายที่ร่ำรวยพระ องค์หนึ่ง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเรียก พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “เจ้าสัว” เพราะทรง โปรดให้ทำการค้าขายกับต่างประเทศร่ำรวย

ในคำกลอนสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ของหมื่นพรหมสมพักตร์ (มี) กล่าวถึงเรื่อง “ใจบุญ” ของ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไว้ดังต่อไปนี้:-

“๑ ยิ่งพูนเพิ่มก็ยิ่งเต็มพระกุศล
บำเพ็ญผลมิได้ขาดในศาสนา

ไม้เสียมสูญพุนพระราชศรัทธา
 ตั้งมหาเวสสันดรไม้ร้อนรน
 โรงทานให้ไม้ขาดพระราชทรัพย์
 ออกจ่ายจับเจือจานหว่านกุศล
 ทำหว่านควาเข้าเย็นไม้เว้นคน
 ออกสับสนแซ่ซ้องมากองกิน
 วิเศษผลัดจัดของสำรองเลี้ยง
 ออกเรียบเรียงรายอยู่ไม่รู้สิ้น
 ไม่เลือกหน้าว่าใครไม่อาจินต์
 มาก่อนกินแล้วไปบอกใหม่มา
 ออกจอบแจแซ่เสียงเลี้ยงกันวัน
 ขลุ้มลุไม่วายทั้งชายชวา
 พวกฝ่ายผอมพิกุลคนขรา
 ขวนกันมากังคับเข้ารับประทาน”

อีกตอนหนึ่งมีว่า :-

“อันโรงทานปานต้นกล้วยพุดกษ
 ได้สมนีกคนโชสโมสร
 หมู่ยาจกตกยากวิบากจร
 ได้คับร้อนรนรวยด้วยโรงทาน”

การให้ทานแก่คนยากจนนั้นมีมาแต่โบราณ ทุกวันนี้เรามี
 ประชาสงเคราะห์ หรือสังคมสงเคราะห์ ด้วยวิธีการอื่น ๆ แต่
 ในสมัยก่อนนั้น ท่านมีสังคมสงเคราะห์ด้วยการตั้งโรงพยาบาล ประ
 การหนึ่ง ก็ได้บรรยายมานี้ เห็นว่าควรยกย่องเพียงเท่านั้น.

โรงแรมเปรสลิเด็นท์ หาดใหญ่ สงขลา

๒๖ มีนาคม ๒๕๑๓*

---

* จากหนังสือสันนิบาตสาร ฉบับวันเสาร์ที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๑๓ เขียนและ
 พิมพ์เผยแพร่คราวประชุมที่เทศบาลเมืองอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
 ระหว่างวันที่ ๒๕-๒๘ มีนาคม ๒๕๑๓

เรื่องที่ ๖.

เสด็จพระราชดำเนินทรงดับเพลิง

โดย

นายณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม

ทุกวันนี้การดับเพลิงเป็นหน้าที่ของกองดับเพลิง
กรมตำรวจ และอยู่ในหน้าที่นายกเทศมนตรีด้วย
ตลอดจนเป็นเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานอื่นๆ หลายฝ่าย
หลายพวกด้วยกัน ดังที่เราทราบกันดีอยู่แล้ว ข้าพเจ้า
จะไม่กล่าวโดยพิสดาร เพราะเวลาและหน้ากระดาษไม่
อำนวย แต่จะกล่าวถึงเรื่องทางโบราณคดีว่า แต่ก่อน
นี้ตั้งแต่โบราณมา เป็นหน้าที่พระเจ้าแผ่นดิน หรือเจ้านาย
ชั้นสูงศักดิ์ เสด็จออกดับเพลิงเวลาเกิดอัคคีภัย

เรื่องเพลิงไหม้ นั้นก็มีมาแต่โบราณคู่กับการสร้างบ้าน
สร้างเมือง เพราะเพลิงไหม้เป็นฝ่ายทำลาย คู่กับการสร้างสรรค์
อาจจะเกิดเพลิงไหม้โดยเกิดไฟขึ้นเอง เกิดขึ้นโดยเจตนาวางเพลิง

เกิดขึ้นจากความสะพร่าวบกพร่อง ปราศจากความระมัดระวังของ
 คนเราหรือเกิดขึ้นจากความประมาทเลินเล่อไม่ระมัดระวังเท่าที่
 ควร ฯลฯ เป็นอาทิ นอกจากนั้นไฟไหม้เกิดจากฟ้าผ่าก็มี ไม้ไผ่
 หรือไม้ต่อไม้เสียดสีกันเกิดไฟป่าก็มี ไม้ต่อไม้ หินต่อหินเกิด
 เสียดสีกระทบกันเกิดไฟฟ้าไฟเขากมี ไฟไหม้ไม่เลือกที่ ในป่า
 ในนาก็มีไฟไหม้ แม้ในปราสาทราชวัง ในวัดวาอารามก็มี
 ไฟไหม้เกิดขึ้นเสมอ เช่นในวัดระฆังโฆสิตาราม ในรัชกาลที่ ๓
 นั้น สร้างแล้วเกิดไฟไหม้ต้องสร้างอีก เรื่องไฟไหม้วัดระฆังนี้
 ไม่มีปรากฏในพงศาวดาร แต่มีปรากฏในคำกลอนสรรเสริญ
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งหมื่นพรหมสมพักตร์
 (มี) เป็นผู้แต่งมีว่า

๑๐ แต่วัดระฆังสร้างซ้ำทำสองครั้ง

ด้วยวัดบังเกิดเพลิงเร็นักหนา

ไหม้กุฎิแถบคลองของนานา

แล้วลามมาการเปรียญจนเลียนลง

พระประธานฉานชำระย้ายยับ

ด้วยข้อทับหักแตกแตกเป็นผง

พระสงฆ์เฒ่าต้นยืนไม้ตรง

เสียดสงจีวรสท่อนใจ

บ้างควาได้ไม้มั่งทงหนังสือ
 ออกวังฮือตามกันสนั่นไหว
 ทุกสิ่งของกองเหลวด้วยเปลวไฟ
 รับสั่งให้ไปดับระงับเพลิง
 ทงมนตรีสุริยวงศ์องค์น้อยใหญ่
 เสด็จไปไฟยังกำลังเพลิง
 ให้พราหมณ์ตะกร้อนน้ำเข้ารำเบ็ง
 เข้าตัดเชิงไฟมอดลงวอดวาย”

ถึงนี้เป็นต้น

คำกลอนตอนกล่าวถึงไฟไหม้วัดระฆังนโมคยาวิ ขอนำ
 มากล่าวพอเป็นตัวอย่างเพียงเท่านั้น

ตามคำกลอนข้างต้นนี้ ท่านผู้อ่านจะเห็นได้ว่า เมื่อไฟไหม้
 วัดระฆังในรัชกาลที่ ๓ นั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงอำนวยการดับเพลิงที่วัดระฆัง
 ราชประเพณีเรื่องพระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกดับเพลิงนี้มีมาแต่
 โบราณ กล่าวเฉพาะกรุงรัตนโกสินทร์นี้ ท่านจะเห็นได้จาก
 พงศาวดารว่า เมื่อเกิดเพลิงไหม้ใหญ่ ๆ พระเจ้าแผ่นดินต้องเสด็จ
 ออกดับเพลิงเสมอ นับตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕
 ตลอดมา

ที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้ว่า แม้ปราสาทราชวังไฟก็ไหม้ นั้น ขอยกตัวอย่างในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ ไฟไหม้หลังคาหอพระมณฑิยธรรม ต่อรุ่งขึ้นใน พ.ศ. ๒๓๓๒ ไฟไหม้พระมหาปราสาท ใน พ.ศ. ๒๓๔๓ เพลิงไหม้ตำเพ็ญ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๓๔๕ ไฟไหม้วัดพระศรีสรรเพชญ์ ทั้งนี้เป็นต้น

เมื่อเกิดเพลิงไหม้วัดพระศรีสรรเพชญ์ใน พ.ศ. ๒๓๔๕ นั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกกับสมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทก็ได้เสด็จไปทรงช่วยดับเพลิง ส่วนในรัชกาลหลัง ๆ มา ขอยกตัวอย่างในรัชกาลที่ ๓ เมื่อไฟไหม้วัดระฆังโฆสิตาราม พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงอำนวยการดับเพลิง ดังได้กล่าวถึงมาบ้างแล้วแต่ข้างต้น ในคำกลอนสรรเสริญพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ซึ่งหมื่นพรหมสมพัศกร (มี) แต่งกล่าวถึงพระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๓ เกี่ยวกับกรณีเกิดเพลิงไหม้ไว้ว่า;-

๑ ถ้าเกิดไฟไหม้บ้านชานเรือนราษฎร์
เรือนอำมาตย์สุริยวงศ์ในกรุงศรี
ระทศในพระทัยแทนแสนทวี
ก็กรูกร็พยุหะสละวัง

ขนทรงพระที่นั่งบลึงกออาสน์
 พร้อมอำมาตย์ชายขวาทงหน้าหลัง
 พวกรอกแห่แลทวนล้วนกำลัง
 แห่สะพรังคังคืบไปดับเพลิง
 กำลังไฟได้ลมระดมไหม้
 เสด็จไปลมสงัดไม้พัดเดิ่ง
 ไฟก็เผือดแสงไม่แรงเรือง
 ก็สบเชิงคว่าขอกะกร้อน้ำ
 เข้าดูซึกตักสาดอยู่ผาดฉ่ำ
 โยทกาแย่งยุบอุประถัมภ์
 พระเพลิงร้ายพระพายรอกระพือทำ
 ก็เห็นอำนาจองค์พระทรงบุญ
 ตั้งฝนท่าแก้วแผ้วระงับ
 มาเด็ดดับเพลิงร้ายให้หายหนุ
 เห็นถนัดอัศจรรย์อนันตะคุณ
 พระการุญรักษาราชภูริบาศักดิ์ ๙

๕ ทรงรัชกาลที่ ๓ นั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๔ เกิดเพลิงไหม้
 ใหญ่ในกำแพงพระนคร ถึงกับเจ้านายสิ้นพระชนม์หลายพระองค์
 นำสยอกสอยงยิ่งนัก ถึงปรากฏในพระราชพงศาวดารว่า ธรรมเนียมมา

ถึง ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เวลาบ่าย ๑ โมงเศษ
เกิดเพลิงไหม้ในกำแพงพระนคร ตั้งแต่หอกลองตลอกถึงสะพาน
ข้างบ้านหม้อ เพลิงกินทั้งสองฟากกลอง ไปถึงบ้านพระยา-
ศรีสหเทพ (เพ็ง ต้นสกุล ศรีเพ็ญ) แล้วกินเลียบคลองไปหยุด
เพียงสะพานมอญ เพราะที่นั่นเป็นที่ดาวพวนเป็นกระต้อม จึงร้อ
แย่งกักตงเสียได้ง่าย เพลิงนั้นไหม้วังเจ้าและบ้านขุนนางเป็นอัน
มาก คนตายด้วยไฟก็หลายคน กรมหมื่นสุนทรธิบดี (พระองค์
เจ้าชายกล้วยไม้ ต้นราชสกุลวงศ์ “กล้วยไม้ ณ ออยุธยา”) ก็สิ้น
พระชนม์ในไฟ พระชนม์ได้ ๓๘ พรรษา ๑๐ เดือน ๑๖ วัน
หม่อมเจ้าหนูกำบุตรของท่านกับอีก ๓ คน วิ่งหนีไฟออกมาตาม
ถนนเปลวไฟวูบเอาล้มลงตายทับกันอยู่ทั้ง ๔ คน แต่ที่วังกรมหมื่น
สุนทรธิบดีเจ้าแลฆ่าตาย ๘ คน ไฟไหม้ครั้งนั้นเป็นอัศจรรย์นัก
ลมพัดเปลวไฟวูบไปเหลือที่จะตักรอนแก้ไข แต่ชนของก็ไม่ใคร่
จะทันพระศพกรมหมื่นสุนทรธิบดี ศพหม่อมเจ้าหนูกำนั้นไปฝัง
ที่วัดสระเกศ

ขอเล่าเรื่องพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นสุนทรธิบดี
(พระองค์เจ้ากล้วยไม้) แทรกลงตรงนี้สักเล็กน้อย เพราะเป็น
เรื่องแปลกอัศจรรย์จริง ๆ กรมขุนสุนทรบิดีนั้นมีพระชนมายุ
ไล่เลี่ยกันกับพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และกรมขุน

สุนทรธิปัตย์ ทรงเกลียดชังออกหน้าออกตากับพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมาก แต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ พระองค์ยังทรงยกย่องพระเชษฐภคินีของกรมหมื่นสุนทรธิปัตย์ คือพระองค์เจ้าหญิงลำภู ทรงสถาปนาขึ้นเป็นกรมขุนกัลยาสุนทร ว่าการในพระราชวังยิ่งกว่าแบบอย่างที่เคยมีมาแต่ก่อน เมื่อกรมหมื่นสุนทรธิปัตย์ถูกไฟไหม้สิ้นพระชนม์แล้ว เหลือแต่เนื้อก้อนเดียว ยังโปรดให้เอามาเข้าเมรุกลางเมือง บรรดาพระโอรสกรมหมื่นสุนทรธิปัตย์ก็ได้เบียดหัวค้มากกว่าพระโอรสกรมอื่นเหมือนอย่างพระโอรสกรมหมื่นสุนทรวิภังค์ ซึ่งเป็นพระสหายอย่างยิ่งของพระองค์ท่าน ข้าพเจ้าอาจเขียนออกนอกเรื่องไป จึงขอวกกลับมากล่าวถึงเรื่องเสด็จกับเพลิงค่อไป

ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงซื้อเครื่องคืบเพลิงจากต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทย ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาถึงคณะทูตานุทูตที่ไปเจริญทางพระราชไมตรี ณ ประเทศในยุโรป หลายฉบับเหมือนกัน ในรัชกาลนี้ ปรากฏว่าพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จทรงอำนาจการคืบเพลิงบ้าง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จบ้างมิได้

ขาดตลอดมาจนถึงรัชกาลที่ ๕ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้เสด็จขับเพลิงเอาเมือกองขับเพลิงในบ้านเมือง เราได้ตั้งขึ้นเป็นหลักฐานมีประสิทธิภาพก็แล้ว แต่ถึงกระนั้นเมื่อเกิดเพลิงไหม้ขึ้นในชั้นหลัง ๆ นี้ ก็มักเห็นนายกรัฐมนตรีนครินทร์มหาชาติ อธิบดีกรมตำรวจ ไปอำนวยความสะดวกขับเพลิงอยู่เสมอ เท่าที่กล่าวมานี้ก็พอเป็นแนวทางให้เห็นวิวัฒนาการแห่งการขับเพลิงอันมีมาแต่โบราณ จนกระทั่งเทศบาลได้เข้ามามีบทบาทในการขับเพลิงอยู่ในปัจจุบัน เห็นสมควรยกย่องเรื่อง "เสด็จพระราชดำเนินทรงขับเพลิง" ลงเพียงเท่านี้

ห้อง ๒๒๐ โรงแรมเปรตส์เก็นท์

หาดใหญ่ สงขลา

๒๗ มีนาคม ๒๕๑๓*

* จากหนังสือสนธิบัตรสาร ลงวันอาทิตย์ วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๑๓ พิมพ์ที่
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาในคราวประชุมสนธิบัตรเทศบาล ระหว่าง
วันที่ ๒๕ ถึงวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๑๓

เรื่องที่ ๗.

ความเป็นอนิจจังของสังคมไทย*

โดย

นายณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม

ชมรม “สุริยะ-ทักษิณ” ได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนบทความสั้น ๆ ลงในหนังสือซึ่งชมรม “สุริยะ-ทักษิณ” ได้จัดพิมพ์ขึ้น ดังปรากฏอยู่ในมือของท่านผู้อ่าน ณ บัดนี้

ข้าพเจ้าก็คอยหลายครู่ว่าจะเขียนเรื่องอะไรดี ในที่สุดก็ตกลงเขียนเรื่อง “ความเป็นอนิจจังของสังคมไทย” คือความไม่เที่ยงแท้ของสังคมหรือความเปลี่ยนแปลงปรวนแปรของสังคมในบ้านเมืองของเรา คำว่าสังคมหมายถึงหมู่ชน อนิจจังหมายถึงความไม่เที่ยง ความปรวนแปรเปลี่ยนแปลงความไม่จีรังยั่งยืนของมนุษย์สัตว์และสิ่งทั้งหลายในโลก

---

* จากหนังสือสุริยะทักษิณ ครั้งที่ ๔ ณ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ชนบท ๑๘ ธันวาคม ๒๕๑๔

ความจริง เรื่องความเป็นอนิจจังของสังคมไทยนี้ ควรจะเป็นตำราเล่มใหญ่เพราะโบราณจารย์ตลอดถึงปราชญ์ปัจจุบัน ท่านว่า “โคโคในโลกล้วน อนิจจัง” ทั้งนี้ แค่มรม “สุริยะ-ทักษิณ” ได้กำหนดให้เขียนเพียง ๔ หน้ากระดาษเท่านั้น ข้าพเจ้าจึงได้จำกัดความที่จะเขียนโดยชี้แจงว่า ความเป็นอนิจจังของสังคมเท่าที่ข้าพเจ้าได้พบได้เห็น ได้ทราบมา ครั้นจำกัดความลงเช่นนี้ก็เกิดปัญหาขึ้นอีกว่าข้าพเจ้าผู้จะเขียนนี้มีอายุมาได้ ๕๓ ปี เกินครึ่งศตวรรษแล้วก็ได้เห็นได้พบได้ทราบความเป็นอนิจจังของสังคมมากจนเขียนได้เป็นเล่มใหญ่อีกเหมือนกัน ฉะนั้นจึงได้จำกัดวงการเขียนลงอีกให้แคบที่สุด โดยจำกัดว่าจะเขียนบางประการ ในหลายประการ และจะเขียนโดยย่อในเรื่องอันยืดยาวพอสมควร แก่หน้ากระดาษอันจำกัดตามที่เห็นสมควรเท่านั้น

ในชีวิตข้าพเจ้าที่ผ่านมา ข้าพเจ้าได้พบความเป็นอนิจจังของสังคมอันยิ่งใหญ่ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ คือการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยเราจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองที่เคยใช้มาเป็นเวลาหลายร้อยปี เมื่อเปลี่ยนมาเป็นระบอบรัฐธรรมนูญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ความเป็นอนิจจัง คือความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของรัฐธรรมณุนั้นก็ยังมีอีกสืบมาคือได้

มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญกันต่อมาอีกหลายฉบับ ซึ่งข้าพเจ้าของคกล่าว ณ ที่นี้ เพราะเข้าใจว่าท่านผู้อ่านคงทราบก็อยู่แล้ว

ในสังคมกรุงเทพ ฯ เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ผู้ให้เช่าบ้านต้องง้อผู้เช่า ข้าพเจ้าเคยเช่าบ้านเขาอยู่พอบอกว่าเดือนหน้าจะเลิกเช่า เจ้าของบ้านก็ลดค่าเช่าให้ทันที เพราะผู้ให้เช่าต้องง้อผู้เช่า อยากให้ผู้เช่า ๆ บ้านคนต่อไปอีก แต่ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ นับแต่ พ.ศ. ๒๔๘๘ เป็นต้นมา ผู้เช่าต้องง้อผู้ให้เช่า ผู้ให้เช่าพยายามที่จะเลิกเช่าจนกระทั่งต้องร้องถึงรัฐบาลหรือสภาผู้แทนราษฎรต้องตราพระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าในภาวะคับขัน ประกาศใช้อยู่เป็นเวลาหลายปี เพิ่งเลิกเสียเมื่อไม่นานมานี้เอง อันนี้เป็นความเป็นอนิจจังของสังคมประการหนึ่ง

เมื่อก่อนสงคราม ข้าพเจ้าซื้อเสื้อเชิ้ตขนพร้านแพรฟู้ยี่ ตัวละ ๕๐ สตางค์ แต่เดี๋ยวนี้ต้องซื้อถึงตัวละ ๕๐ บาทเป็นอย่างต่ำ นี่เป็นความเป็นอนิจจังของสังคมด้านเงินตราหมายความว่าค่าของเงินถูกลงมาก ๆ เป็นความเปลี่ยนแปลงที่ข้าพเจ้าได้พบได้เห็น และได้ทราบในชีวิตที่ข้าพเจ้าผ่านมา

เมื่อก่อนสงครามคราวที่แล้ว หากคนบ้านนอกหรือคนต่างจังหวัดมาสร้างบ้านในกรุงเทพ ฯ ยากมาก มีน้อยมาก แต่หลัง

สงครามตรึงกันข้าม คนบ้านนอกคนต่างจังหวัดมาสร้างบ้านอยู่ใน
 กรุงเทพฯ ๖ ล้านคน เป็นคนมาจากทุกภาคของประเทศไทย
 จนกระทั่งในกรุงเทพฯ ๖ เวลานั้นจะหาแกงชั่งเลขของภาคเหนือรับ
 ประทานไม่ยากนัก จะหาแกงเหลืองแกงไตปลาของบ่กษัได้รับ
 ประทานไม่ยากนัก ลูกพะเนียง ลูกสตอ มีจำหน่ายที่ตลาดนัด
 ท้องสนามหลวง ตลาดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือรับประทาน
 ก็ไม่ยาก มีร้านอาหารขายลาบกันหลายแห่งในกรุงเทพฯ ๖ นี้คือ
 ความเป็นอนิจจังของสังคมประการหนึ่ง

ข้าพเจ้าเดินทางจากบ้านนอกมากรุงเทพฯ ๖ พอลงจากรถ
 ไฟที่สถานีหัวลำโพงก็มาขึ้นรถลากแจ็กลากเสียงดังกบ ๖ กบ ๖
 ก่อนสงครามโลกในกรุงเทพฯ ๖ มีรถสามล้อคนถีบมีมากพอใช้มี
 รถรางหลายสายสะดวกมาก แต่ต่อมารถลากเลิกไป ต่อมารถสาม
 ล้อคนถีบเลิกไป รถรางก็เลิก เวลานั้นมีแต่รถแท็กซี่ใครจะรู้ว่า
 รถแท็กซี่จะครองกรุงเทพฯ อยู่ได้นานเท่าไร อาจจะเปลี่ยนแปลง
 ปรวนแปรไปเมื่อไหร่ก็ได้ ทั้งนี้ทั้งนั้น เพราะความเป็นอนิจจัง
 ของสังคมประการหนึ่ง

ทุกวันนี้โลกแคบเข้ามา เพราะการคมนาคมสะดวกรวดเร็ว
 ขึ้น แต่ก่อนการคมนาคมต้องอาศัยทางน้ำ อาศัยเรือ แต่ปัจจุบัน
 อาศัยเครื่องบิน มนุษย์ได้ขึ้นไปเหยียบเดินเล่นถึงโลกพระจันทร์

คนไทยไปเมืองนอกสะดวก คนเมืองนอกมาเมืองไทยสะดวก การสังคมติดต่อระหว่างชาติระหว่างประเทศสะดวก ข้าพเจ้าคิดว่าต่อไปข้างหน้าคนไทยจะแต่งงานกับคนต่างศาามากขึ้น เพิ่มขึ้นอย่างแน่นอนเพราะความรักไม่มีพรมแดน การสืบพันธุ์ไม่มีขอบเขตจำกัด ดังพระยามหานุภาพได้กล่าวไว้ในนิราศกวางตุ้งสมัยกรุงธนบุรีโน้นว่า :-

“ถึงต่างชาติกันก็ดีโลกย์จักร
ถันการคิดนี้จะเว้นแก่ใครไหน”

ต่อไปในเมืองไทยเรา คนไทยที่มีเชื้อชาติต่างศาจะมีมากขึ้นทั้งจำนวนและจำนวนประเภท กล่าวคือจะมีเชื้อชาติฝรั่งในยุโรปและอเมริกันมากขึ้น ส่วนคนไทยที่มีเชื้อชาติจีนนั้นก็มีมากอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องพูดถึง “เพราะชาติจีนชาติไทยไม่ใช่คนอื่นไกลพี่น้องกัน” จะพูดถึงและระมัดระวังถึงก็แต่เชื้อชาติฝรั่งเท่านั้น วัฒนธรรมประเพณีและจิตใจไทยเราจะสามารถกางกันไว้ได้หรือ? น้ำเชี่ยวไหลแรงกำแพงย่อมพัง นี่เป็นผลแห่งความเป็นอนิจจังของสังคมประการหนึ่งถ้าเราไม่ระมัดระวังให้ดี ๆ

ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเปลี่ยนแปลงปรวนแปรไปตามกฎความเป็นอนิจจังของทั่วสากลจักรวาล แต่ความเป็นอนิจจังนั้นอาจจะใช้เวลาเปลี่ยนแปลงกินเวลานานหรือเร็วก็แล้วแต่เหตุหรือขึ้นอยู่กับเหตุนั้นๆ หลายประการ ที่เป็นสิ่งเที่ยงแท้แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง

คือ “บุญ” กับ “บาป” เท่านั้น กล่าวคือ คนเรานั้นทำดีย่อมได้ดี
ทำชั่วย่อมได้ชั่ว บาปบุญเป็นของเที่ยงแท้

๑ ไตโตในโลกล้วน

อนิจจัง

คงแต่บาปบุญยัง

เที่ยงแท้

คือเงาติดตัวตรัง

ตรึงแน่น อยู่แล

คงแต่บาปบุญแล

ก่อเก็กรักษา

ท่านจะเชื่อหรือไม่ก็ตาม แต่ความจริงย่อมเป็นความ
จริงเสมอ ท่านปลูกแกขาวหรือจะได้กอกผลเป็นแกแดง? ไม่มี
ในโลก! ปลูกแกแดงย่อมได้กอกผลเป็นแกแดงเสมอ!

ขอให้ ชมรม “สุริยะ-ทักษิณ” จงประสบความสำเร็จ
ความเจริญความประสงค์ในทางที่คึกที่ควรนั้น เทอญ.

“เรือนเขียน” ๓๔/๑๑ ซอยอินทามระ ๘ ซ้าย

พญาไทย พระนคร

๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๔*

* เวลาเขียนบทความนี้กำลังเป็นเทศมนตรีนครกรุงเทพฯ และเป็น ส.ส. กรุงเทพ
มหานครอยู่มาจนถึงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ จอมพลถนอม กิตติขจร
ทำการปฏิวัติตนเอง จึงพ้นตำแหน่ง ส.ส. พระนคร แล้วต่อมาในเดือน
ธันวาคม ๒๕๑๔ นั้นเอง มีคำสั่งหัวหน้าคณะปฏิวัติส่งมอบตำแหน่งเทศ-
มนตรียก ซึ่งข้าพเจ้าต้องพ้นตำแหน่งเทศมนตรียกหลังจากเขียนบทความนี้
เพียงไม่กี่วัน, นับเป็นความเป็นอนิจจังของสังคมไทยโดยแท้เหมือนกัน

เรื่องที่ ๘.

ม็อบที่ยกในรัฐสภานั้นสำคัญที่สุด

โดย

ณัฐวุฒิ สุธงษ์สงคาม

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานคร เขต ๔*

คุณ ร.ต.อ. ยงยุทธ ศรีวิโรจน์ ประธานจัดงาน
ระโนดสังสรรค์ครั้งที่ ๑๔ ได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนบท
ความลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกสักเรื่องหนึ่งในฐานะที่
เป็นผู้แทนราษฎร ข้าพเจ้าจึงได้เขียนเรื่อง “ม็อบที่ยก
ในรัฐสภานั้นสำคัญที่สุด” ดังต่อไปนี้

คำว่า “ม็อบที่ยกในรัฐสภา” นี้ข้าพเจ้าหมายถึงมือของ
สมาชิกรัฐสภาคือมือของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับมือของสมา-

* ต่อมาในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๐๘ ข้าพเจ้าก็ถูกคณะปฏิรูปทำการรัฐประหาร
พ้นจากตำแหน่ง ส.ส. มาจนถึงทุกวันนี้ มาสมัครอีกครั้งหนึ่งก็ไม่ได้เป็น ส.ส.
เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๒ บทความเรื่องนี้เข้าใจว่าเป็นเรื่องสุด
ท้ายที่เขียนในขณะที่เป็น ส.ส.

ชikovitska ซึ่งเป็นแก่นแท้ในการชักจูง ทักษิณบัญญัติทาง
การเมืองตามสมัยนิยมในปัจจุบัน

ในการวินิจฉัยปัญหาทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย
นั้น โดยคตินิยมถือเอาเสียงข้างมากในสภาเป็นเครื่องวินิจฉัย
เสียงข้างมากก็คือ มือที่ยกสนับสนุนหรือคัดค้านมากน้อยนั่นเอง
ถ้ามีมือยกสนับสนุนมากข้างฝ่ายใด ฝ่ายนั้นก็เป็นฝ่ายชนะ มือ
ข้างน้อยก็ฝ่ายแพ้ไปตรมกติกากการเมือง ฉะนั้นมือที่ยกในรัฐสภา
จึงเป็นมือสำคัญยิ่งทางการเมือง เป็นมือที่จะนำชาติประเทศขึ้น
สู่ความเจริญรุ่งเรืองวัฒนาภักดิ์ได้ ถ้ามีอเนกชนโดยวินิจฉัยด้วย
คมเหตุผล ตรงกันข้ามมือที่ยกในรัฐสภานั้นอาจจะนำประเทศ
ไปสู่ความหายนะล่มจมก็ได้ หากเป็นมือที่ยกโดยไร้เหตุผล หรือ
ฝ่าฝืนชินชัคต่อมคิมหาชน มือที่ยกในรัฐสภานั้นอาจจะเกิดเหตุ
ร้าย หรืออาจจะเป็นมือเพชรฆาตก็ได้ มือที่ยกในรัฐสภาต่าง
ประเทศเป็นเหตุให้คนเสียทรัพย์สิน เสรีภาพ และเสียชีวิตมาแล้ว
เป็นจำนวนมาก ซึ่งท่านผู้อ่านอาจจะทราบได้จากประวัติศาสตร์
ต่างประเทศในยุโรปโดยเฉพาะอังกฤษ สมัยครอมเวลล์ และ
สหรัฐอเมริกาบางรัฐเป็นอาทิ

การเป็นนักการเมือง เราเข้าใจกันว่า คุณสมบัติอันเลิศ
ของนักการเมืองนั้น ก็คือการพูดเก่ง สามารถพูดให้คนเชื่อถือได้

ทั้งสภา หรือพูดให้ประชาชนเป็นจำนวนมากเชื่อถือและเห็นตาม
 ความที่พูดนั้นได้โดยสัมฤทธิ์ผลตามความปรารถนาต้องการของ
 นักการเมืองที่พูด ข้าพเจ้าไม่เถียง แต่ก็มีข้อแย้งว่า พูดง่าย
 กว่าทำ คนที่พูดเก่งนั้นอาจจะพูดให้คนฟังขึ้นสวรรค์ลงนรกก็ได้
 ในเวลาเพียงไม่กี่นาทีไม่กี่ชั่วโมง แต่การทำนั้นยาก ต้องทำอยู่
 เป็นแรมวัน แรมเดือน แรมปี กว่าจะทำสำเร็จผลตามที่
 พูด คนเรานั้นแล้วแต่ความถนัด บางคนถนัดพูด บางคนถนัด
 ทำ แต่บางคนถนัดทั้งพูดทั้งทำ แต่หายากหน่อย ๖๗ เพราะ
 คนเราไม่เหมือนกัน

อีกประการหนึ่ง บางคนก็เกิดมามีพรสวรรค์ในการพูด
 บางคนเกิดมาพูดไม่ถูกหูคน บางคนพูดขาดศิลป์ แทนที่จะได้รับ
 ผลสำเร็จในทางการเมือง กลับเสียผลทางการเมืองก็มีมาก
 อย่างไม่ก็ติการพูดนั้นเป็นเพียงเพื่อเป็นการประกอบเหตุผลใน
 ปัญหาทางการเมือง แต่การยกมือในรัฐสภานั้น เป็นการตัดสิน
 ทางการเมือง การยกมือเพื่อตัดสินทางการเมืองที่ถูกต้องเป็นผลดี
 แก่ส่วนรวมและประเทศชาตินั้น จึงเป็นการยากเหมือนกัน เพราะ
 ต้องอาศัยปัญญาที่ลึกซึ้งของผู้ยกมือ นักการเมืองที่เห็นแก่ตัว
 มักจะทำอะไรเฉพาะแก่ที่เป็นประโยชน์ส่วนตัว ส่วนพวกตัว ส่วน

หัวใจคนอื่นมิได้คำนึงถึง นักการเมืองประเภทนั้นหาได้ง่าย แต่
นักการเมืองที่ “*เป็นการเมือง*” นั้นหายากที่สุด

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นความคิดเห็นของข้าพเจ้า โดยอัตโนมัติ ซึ่งอาจจะผิดก็ได้ ถูกก็ได้ แต่ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคนพูด
เก่งนั้น เกิดจากพรสวรรค์มากกว่าอย่างอื่น จริงอยู่ การพูดเก่ง
นั้นอาจจะหัดเอาได้ แต่ยากเหลือเกินสำหรับคนที่ไม่มีพรสวรรค์
เหมือนกับคนที่ไม่มีพรสวรรค์ในการแต่งบทกวีนิพนธ์ แม้จะแต่ง
ถูกข้อบังคับของฉันทลักษณ์ แต่ก็ขาดความไพเราะเพราะพริ้ง
ขาดกวีวิจจะอ่านไม่ออกรส ไม่รื่นหู และผู้อ่านมองภาพพจน์
ไม่เห็นความงดงามแห่งภาษาเลยฉะนั้น

ข้าพเจ้าเคยฟังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายในสภาไทย
มาตั้งแต่สมัยรับราชการอยู่กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ได้เห็น
นักการเมืองคนสำคัญ ๆ อภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรมาเป็นอัน
มากเหลือที่จะออกนามในบทความนี้ ส่วนประธานสภา ๆ นั้น
เล่า ข้าพเจ้าเคยเห็นวิธีการควบคุมดำเนินการประชุมสภา ๆ ของ
ท่านเจ้าคุณพระยามานวราชเสวี เคยเห็นท่านเจ้าพระยา
ศรีธรรมมาธิเบศ เคยเห็นท่าน “เจ้าคุณ” เกษม บุญศรี
นายพิง ศรีจันทร์ คุณพระราชาธรรมนิเทศ และคุณพระ
ประจันต์จันท์

ข้าพเจ้าได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ เวลานั้นพลเอก พระประจวบเจ้านิก เป็นประธานสภาฯ สังกัดอยู่ในสมัยที่ คุณพระประจวบเจ้านิกเป็นประธานสภาฯ ไม่ค่อยซีให้สมาชิกพูด เช่นเดียวกับสมัยที่เจ้าคุณมานวราชเสวี ท่านเกษม บุญศรี นายฟุ้ง ศรีจันทร์ และคุณพระราชาธรรมนิเทศ ซึ่งเป็นประธานฯ มีชั้นเชิงพิจารณา มาก่อนที่จะซีให้ท่านผู้ใดพูดแต่ละครั้ง ข้าพเจ้าเป็น ส.ส. จังหวัดพระนครอยู่ ๖ เดือน ๒๐ วัน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้ทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ยุบเลิกสถาบันผู้แทนราษฎร ข้าพเจ้าก็ไม่ได้เห็นประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานสภาว่างรัฐธรรมนุญอีกเป็นเวลา ๑๐ กว่าปี

ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ข้าพเจ้าได้รับเลือกทั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนครอีกครั้งหนึ่ง ในสมัยนี้พลตรีศิริ สิริโยธิน ได้เป็นประธานสภาผู้แทน พลตรีศิริ สิริโยธิน เป็น ส.ส. ชลบุรี พลตรีศิริ สิริโยธิน เป็นประธานสภาฯ ในสมัยนี้สมาชิกฯ มีโอกาสอภิปรายกันได้เป็นจำนวนมาก โอกาสที่จะพูดในสภามีมากขึ้นกว่าสมัยก่อน ๆ ด้วยน้ำใจอันกว้างขวางของประธานสภาคนนั้น

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ทำการปฏิวัติยุบเลิกสถาบันผู้แทนราษฎรอีก ข้าพเจ้า

จึงไม่ได้เห็นประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เช่นเดียวกันอีก
ครั้งหนึ่ง

ภายหลังวันมหาวิปโยค ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทรงพระ-
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีสมาชิกแห่งชาติขึ้น เกิดมีสภานิติบัญญัติ
แห่งชาติขึ้น ข้าพเจ้าได้มีโอกาสได้รับเลือกและทรงพระกรุณา-
โปรดเกล้าฯ ให้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติฯ เมื่อวันที่ ๒๓
ธันวาคม ๒๕๑๖ ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติคราวนั้นท่านอดีต
นายกรัฐมนตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และต่อมาคุณ-
ประภาส อวยชัย เป็นประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ใน
สมัยนี้สมาชิกสภานิติบัญญัติฯ ได้อภิปรายกันอย่างกว้างขวางและ
มีโอกาสดอภิปรายกันได้มากกว่าสมัยก่อน ๆ เท่าที่ข้าพเจ้าได้
เคยเห็นมา

เมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติสิ้นสุดลง และเกิดมีสภาผู้แทน
ราษฎรขึ้นอีกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ใช้อยู่ใน
ปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้าได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดพระ-
นคร เขต ๔ เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๘ คุณประสิทธิ์
กาญจนวัฒน์ ได้รับเลือกให้เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร
สมาชิกฯ ก็มีโอกาสดได้พุกกันมาก ประธานสภาฯ ได้เปิด
โอกาสให้สมาชิกฯ อภิปรายกันได้ตลอดเวลา ท่านประธานสภา

ผู้แทนราษฎร ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ เป็นประธานสภาฯ อยู่
 เกือบปี ก็ถูกรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี
 ยุบสภาผู้แทนราษฎรให้มีการเลือกตั้งใหม่ ในวันที่ ๔ เมษายน
 ๒๕๑๔ และข้าพเจ้าก็ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. กรุงเทพมหานคร
 เขต ๔ อีกครั้งหนึ่งนับเป็นครั้งที่ ๔ ซึ่งกำลังเป็นอยู่ในขณะ
 ปัจจุบันนี้

ขณะที่ท่านประธานสภาผู้แทนราษฎร คือ นายอุทัย
 พิมพ์ใจชน ซึ่งเป็นบุคคลหนุ่มที่สุดในบรรดาประธานสภาผู้แทน
 ราษฎรเท่าที่ผ่านมาในอดีตกาล ก็ได้เปิดโอกาสให้มวลสมาชิก
 อภิปรายกันได้อย่างกว้างขวาง ตามความประสงค์ของสมาชิก ฯ
 ท้ายมือโดยทั่วถึงเช่นเดียวกับสมัยก่อน ๆ มาหลายสมัยดังได้
 พรรณนามาแล้ว

ที่ข้าพเจ้าได้เล่าความเป็นมาแก่ท่านจนถึงตอนนี้ ก็เพื่อจะ
 ให้ท่านผู้อ่านได้เห็นว่ามีวิธีการเมืองของเราดีขึ้น การเลือกตั้ง
 ส.ส. ก็ดีขึ้น การต่อสู้ในการเลือกตั้งก็ดีขึ้นโดยเฉพาะการอภิปราย
 ในสภาผู้แทนราษฎรนั้น ได้คลี่คลายมาเป็นประโยชน์แก่สมาชิกสภา
 ผู้แทนราษฎรเป็นอันมาก วิธีการเมืองเกี่ยวกับการอภิปรายใน
 สภาผู้แทนราษฎร ประธานสภา ฯ ได้ให้โอกาสแก่สมาชิกมาก
 กว่าสมัยก่อน ๆ เป็นอันมาก ซึ่งสมาชิกสภา ฯ และประชาชน

กวรรจะภาคภูมิใจเป็นที่ยิ่ง ข้าในสมัยหลัง ๆ นี้ ได้มีการกระจาย
 เสียงให้ประชาชนได้ฟังทั่วโลก ซึ่งน้อยประเทศนักก็ได้ให้โอกาส
 แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแสดงบทบาทได้สะดวกสบายถึงเพียง
 นี้ แต่อย่างไรก็ดี มือที่ยกในรัฐสภานั้นข้าพเจ้าเห็นว่ามีควม
 สำคัญที่สุด และขอจบลงด้วยโคลงโลกนิติบทที่คุณแนบ ผ่องแผ้ว
 ได้ทอให้ข้าพเจ้าฟังสมัยร่วมหาเสียงด้วยกันในกรุงเทพมหานคร
 เขต ๔ ว่าดังนี้

๑ รุ้ <u>น้อยว่า</u> มารู้	เริงใจ
กลกบเกิด <u>อยู่</u> ใน	สระจ้อย
ใ <u>้</u> เห็น <u>ทะเล</u> ไกล	กลางสมุทร
ชม <u>ว่า</u> น้ำ <u>บ่อ</u> น้อย	มาก <u>ล้า</u> ล็ก <u>เหลือ</u> *

บ้านตะบองเพชร

๑๒ ซอยอินทามระ ๓๗ แยก ๑

ถนนสุทธิสาร กรุงเทพมหานคร

๑๓ ต.ก. ๒๕๑๕

* จากระโนตสังสรรค์ ครั้งที่ ๑๔ พ.ศ. ๒๕๑๕ วันเสาร์ที่ ๑๑ กันยายน
 พ.ศ. ๒๕๑๕

เรื่องที่ ๘.

เจ้าพระยาบดินทรเดชา

(สิงห์ สิงหเสนี)

แม่ทัพเอกของไทย

ลองเฟลโลว์ จินตกรรมของอเมริกา มีชีวิตอยู่ในระหว่าง พ.ศ. ๒๓๕๐-๒๔๑๕ มาตายลงในสมัยรัชกาลที่ ๕ ของเราเอง ได้เขียนโคลงแสดงถึงคุณประโยชน์ของการศึกษาชีวิตประวัติของคนไว้บทหนึ่ง นับเป็นสุภาษิต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลเป็นโคลงมหาวิเศษขุมธาตุว่าดังนี้

• ประวัติกวีบุรุษไซรั	เตือนใจ เรามา
ว่าอาจจะยังชนม์	เลิศได้
และยามจะบรรลีย์	ทรงขง
รอยบาทเหยียบแน่นไว้	แทบพันทรายสมัย

ข้าพเจ้าได้อาศัยพระราชนิพนธ์ดังกล่าวมานี้ มาเป็นโคลงขวัญสำหรับเตือนใจให้เขียนชีวิตประวัติของคนไทยอยู่ในทุกวันนี้

แม้จะเป็นเรื่องซึ่งคนอื่นไม่สนใจ แต่ข้าพเจ้าก็อดสนใจในชีวิต-ประวัติของคนไทยกันเองยิ่งกว่าคนเทศไม่ได้ เพราะเห็นอย่างชัดแจ้งว่า คนไทยควรจะศึกษาเรื่องของไทย เรื่องของคนไทย และเรื่องทวีปส์สมบัติวัฒนธรรมของไทยยิ่งกว่าของต่างประเทศ เราจะได้รู้ได้ทราบได้เห็นว่าไทยเรามีความเป็นมาอย่างไร เป็นอยู่อย่างไร และจะเป็นไปอย่างไรในอนาคตกาล ประวัติศาสตร์ ในอดีตกาลเป็นกระจุกเงาส่องทางดำเนินชีวิตของประเทศและคนในชาติให้แลเห็นได้เป็นอย่างดี

พระมหาประสิทธิ์ เขมมงคล สุทธิพันธ์ ได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องลงในหนังสือพิมพ์ ซึ่งวัจจักรวรรดิราชาวาสจะจัดพิมพ์ขึ้น ข้าพเจ้ารับด้วยความยินดีว่าจะเขียนเรื่องท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ให้ลงพิมพ์เพราะเป็นบุคคลสำคัญยิ่งของไทยคนหนึ่ง และเป็นผู้ปฏิสังขรณ์สร้างวัจจักรวรรดิราชาวาสนี้ ในวัจนี้มีอนุสาวรีย์ของท่านนี้ประดิษฐานอยู่ผู้ใดซึ่งคนเขมรนับถือเป็น "องค์บดินทร" ประดิษฐานเป็นที่สักการบูชาของคนทีเลื่อมใสอยู่นานมาแล้วตลอดมาจนบัดนี้ และก็สมควรอย่างยิ่งที่ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชาควรจะได้รับความเคารพนับถือสักการะบูชาจากคนไทยโดยทั่วไปในฐานะเป็นบุคคลสำคัญของชาติไทยที่เกิดในสกุล "สิงหเสนี" ซึ่งท่านเป็นต้นสกุล

กล้วยท่านเป็นนักรบคนสำคัญของไทยในรัชกาลที่ ๓ เป็นแม่ทัพเอก
 อุปราชเวียงจันทน์ เขมร ญวนไว้ในพระบรมเชษานุภาพของ
 พระมหากษัตริย์ไทย ในราชสำนักรัชกาลที่ ๓ เรียกท่านเจ้าพระ-
 ยาบดินทร เดชา (สิงห์) ว่า “เจ้าคุณผู้ใหญ่” ดังปรากฏใน
 จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ เป็นต้นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
 เจ้าอยู่หัว นนทรเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระศุภพิริยธรรม
 อย่างประเสริฐและทรงรักษาพระบรมเชษานุภาพไว้ได้เป็นอย่างดี
 คี้อย่าง บ้านเมืองประเทศราชโคกที่ตั้งตนเป็นขบถแข็งเมืองแล้วทรง
 มีพระบรมราโชบายที่จะปราบกวาดล้างให้สิ้นกำลัง ดังปรากฏอยู่
 เนื่อง ๆ ที่พระองค์ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่แม่ทัพ
 นายกองว่า “พากันยกออกไปไล่เจ้าเอาให้ยับเยินเสียทีเดียว
 กวาดต้อนเอามันมาเป็นหญ้าช้างหญ้าม้าเสียให้สิ้น เอา
 ให้จนใบไม้เสี้ยนหญ้าก็อย่าให้หลงเหลือติดแผ่นดินอยู่ได้
 ให้สมน้ำหน้าสาแก่ใจมันที่เป็นเสี้ยนหนามแผ่นดิน แต่
 ก่อนคิดเวทนา” ดังนี้ เป็นต้น และแม่ทัพใหญ่ที่มีความปรึกษา
 สามารถกำเนินตามพระบรมราโชบายของพระองค์ท่านดังกล่าวมา
 นี้ได้มองเห็นประจักษ์ ในการปราบเวียงจันทน์ ลาว เขมร ญวน
 ก็คือ “ท่านเจ้าคุณผู้ใหญ่” คือ เจ้าพระยาบดินทรเดชา
 (สิงห์) นั้นเอง กล้วยเหตุนั้นเมื่อท่านปราบทีใดแล้ว ท่านก็กวาด

ก่อนเขลยของไทยอย่างไม่เหลือหลอ ทำลายจนกระทั่งไม่เหลือ
 เวียงทำลายเวียงเสียจนไม่เหลือหน้าติดแผ่นดิน ที่ท่านทำดังนี้
 ท่านทำตามโดยเสด็จพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระ-
 นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งถ้าเรียกตามภาษาทุกวันนี้ ก็เรียกว่า
 “แม่ทัพ” ทำตามพระบรมราโชบายของ “จอมทัพ” ท่าน
 ทำลายบ้านเมืองที่เป็นเสี้ยนหนามของแผ่นดินไทยเท่านั้น แต่ถ้าม
 หมดความเป็นเสี้ยนหนามเป็นเมืองไมตรีดีแล้ว ท่านก็มีไมตรี
 ตอบเหมือนกัน เช่น ที่ประเทศกัมพูชา ท่านได้ใช้ความปรีชา-
 สามารถสร้างบ้านสร้างเมืองให้เจ้าแผ่นดินเขมรอยู่เป็นสุขมาได้
 หลายครั้งหลายเมือง เช่น สร้างเมืองอุคงมีชัย ให้องค์พระหริรักษ์
 เป็นต้น ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์) ได้สร้าง
 กำแพงเมืองพระตะบองและศาลเจ้าหลักเมืองมีโคลงฉันท์จารึกไว้
 ที่ผนังศาลเจ้าหลักเมืองดังกล่าวเป็นอนุสรณ์แก่ ท่านเจ้าพระยา-
 บดินทรเดชา (สิงห์) ดังต่อไปนี้:-

ที่ผนังด้านตะวันออก

“๑ อลักษ์ณศักกียศพร้อง สมญา
 หลวงลิขิตปรีชา ชื่ออ้าง
 นิพนธ์สรรพพจนา โคลงพากย์ ฉันท์เอย
 เนาะครหนักนามบ้อมสร้าง สฤชศ์ไว้เป็นเฉลิมฯ

๑ บ้อมนารายณ์นารายณ์ทรง จักรแก้วฤทธิ์รงค์ ประหาร
 ประหัต กัษกร บ้อมเสื่อเสื่อร้ายแรงขจร ในกำวกงคอน จัก
 บาทฤอาจเทียบทัน บ้อมหมี่หมี่สมรรถแข่งขัน รุกขชาติ
 เเทอบทัน ขบเคียวพินาศบักใจ บ้อมราชสีห์สี่เกรียงไกร แผล
 เสี่ยงกินไหว มฤคม้วยชีพลาญ บ้อมนาคราชนาคราชร้ายราญ
 พิศม์เพียงเพลิงผลาญ ฉกาจอำนาจเวียงรณ บ้อมราหูราหูผจญ
 สูงใหญ่ค้ำกลด ละเมออันตั้งบังโถง ฯ

๑ นารายณ์เรื่องสุรภาพด้วย	เดชจักร
ล้างเหล่าปรบักษ์	บันสน
ไกรแลอาจทะนงศักดิ์	ศึกต่อ ท่านเฮย
ขวางจักรคัคเคียรกัน	รท้าวลัมกลางสนาม ฯ
๑ พยัมเบบเบบเปรียง	คำราม
พงพนัศพนรนาม	สนั่นก้อง
หมุ่มฤกแสงขาม	เขตสง่า
หวาคะหวั้นจิกค้อง	กินแก่นเว้นหนี ฯ
๑ หมี่สามรรตกลันเกล้า	แก่งกาจ
เหตุนักสิทธิประสาทร	เวทให้
ยุ่งยางขบเคียวซาก	หักโค่น
ไกรบออาจรายใกล้	ชลาทกล้ำสง่าหมี่ ฯ

๑ ราชสีห์มีเขชดำ

แผ่นแปดบันลือเสียง
ผิวะไกรและไกรเกรียง
พลันพินาศชีพค้วย

สำเนียง

สัตว์ม้วย

จักต้อ ฤทธิฤ

แผกถันสนั่นไหว ฯ

๒ นาคราชมีพิษเทียม

นฤมิตรกายแปลง
อาจยังสัตว์แสวง
ฤพักบรมราญให้

กำแหง

อินไต้

ชยากระย่อ พ่ายแฮ

เหน้อยรพฬหาร ฯ

๓ ราหูอสุรวาย

สูงใหญ่ดำมืดมิด
ไทยเทพทั่วทุกทิศ
อำนาจฤทธิเลื่องลั่น

แรงฤทธิ

ยิ่งพัน

ท้อเดช ทานเฮย

ศึกเสียนสยบสยอน ฯ

จบผนัง้านตะวันออกแต่เพียงเท่านั้น

ผนังด้านตะวันตก มีว่าดังนี้

๑๖	ปางปันอกตีควมู่ทรวง	ทศพิธราชวัง	จารีตราษประเพณี
	เฉลิมกิตติภาพพิภพศรี	อุยุทธเยศมูรี	พระเกียรติเกรนธรรวาท
	สถิตยพระโรจรัตนโสภณ	พร้อมหมู่มุขมน-	ศรีสุตกรเกียรติยศ
	บัตเอนรวาไชยการประภาษ	สังข์ขำบาท	ผู้รองเบองมุลิกา
	เนาตำแหน่งนิตยสมุหหา	ยกอรรคมหา	บตีเผด็จราชการ
	ให้มาตฤชติบุรีฎานาน	กำพูชสถาน	มีนามบัญญัติประทับตะบอง
	พร้อมพรังพหตผลอง	จัดเป็นหมวกทอง	ระคมประจำทำงาน
	เว้งกอปรก่อบ้อมปราการ	เชิงเทอญทวาร	หอรบและกุชารา
	ไพโรบุลย์สุนทรภาพโสภ	คลังกระสุนปืนยา	ศาลาอารักษ์หลัดกันกร
	สร้างสรรคเพื่อกันกัษกร	ทุกทิศาจร	บให้มะเออมมะอาจองค์
	หวังผลตุงพุทธศาสนให้คง	ถาวรธำรง	จิวิฎีกาลนามมี
	หน่งตุนิยมยนิต	รงงศฤชติบุรี	ติเรกเรือไฟบุลย์

ป้องประโยชน์ประชาชนเป็นมรดก	หมายยิงอนุกล	นุเคราะห์แก่สัตว์นิกร
กำหนดกิจสำคัญนคร	เสรีพร้อมบวร	ฉิ่งชดดีสังขยา
บริเจทกาลจันทวา	ระเจตมาสา	ศุภะบุษบับณะมี
เถลิงจุดศักราชวีร	พันสองร้อยปี	จอมฤทธิศกเสวีจสรพ
ข้าขออมรเทพยแก้ว	ทุกช่องสรวงสวรรค์	พิมานมาทอากาศสถาน
คือท้าวจตุภักดิ์มหาร	จตุโลภยบริบาล	อันทรงมหันตเหลือหลาย
อีกวงษอิศวรรายัน	พุทธชินนทวิชัย	แสนราอารักษ์ศกิตสิทธิ์
เสอเมืองทรงเมืองเรืองฤทธิ์	ภูมพฤทษทุกทิศ	ล้วนมีสุระภพศักดิ์กา
จงช่วยบริรักษ์พารา	เขตรชั้นทิตมา	สมเด็จพระนารายณ์จักร
อย่าให้อินราชไพร	วันท่าย้าย	กัวยอำนาจมาจาพะนงใจ
อนงชอมรเทพยไทย	คุ้มครองบึงไทย	ซึ่งผู้ป้องโพธิญาณ
เสรีจากรำประกาศอิฐฐาน	เทพยจงบันดาล	ประสิทธิสัมฤทธิบริบูรณ์

จบหนังสือตำนานตลกแก่เพียงนี้

ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์) เป็นนักรบเอกคนหนึ่งของไทย ได้เสียสละเลือดเนื้อในยามรบทัพจับศึก บางครั้งถึงต้องอาวุธข้าศึก แต่ด้วยความกล้ากล้าอย่างยิ่งยวดจึงสามารถเอาชีวิตรอดมาได้ ท่านสามารถปราบเวียงจันทน์อัญเชิญพระบางพระพุทธรูปสำคัญของลาวมาประดิษฐานไว้ ณ วัดจักรวรรดิราชาวาสนี้ได้คราวหนึ่ง พระบางเมื่อประดิษฐานอยู่ ณ วัดจักรวรรดิกันได้แสดงอภินิหารบ่อย ๆ ถึงปรากฏในจดหมายเหตุของหมอบรัดเลคราวหนึ่งในรัชกาลที่ ๔ “เดือนกันยายนที่ ๑๘ พ.ศ. ๒๔๐๕ โจทย์กันว่าพระบางปาฏิหาริย์ที่วัดสามปลื้ม” ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์) ได้ถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๓๕๒ ในรัชกาลที่ ๓ อายุได้ ๗๔ ปี พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโศกเศร้าอาลัยมากที่ขาดแม่ทัพใหญ่คู่พระราชหฤทัยไปคนหนึ่ง ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานเพลิงศพที่วัดสระเกศพร้อมด้วยเจ้านายหลายพระองค์ เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๓๕๓ ท่านเกิดวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๓๑๘ เกิดในสมัยกรุงธนบุรี เป็นบุตรเจ้าพระยาอภัยราชา(ปิ่น) และท่านผู้หญิงฟักเป็นมารดา

กวีแห่งที่ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์) เป็นบุคคลสำคัญของไทยจึงกล่าวมาโดยสังเขป ท่านจึงได้รับความยกย่องจากคนไทยและพระเจ้าแผ่นดินไทยตลอดมา ท่านพระยาบุรี

นวราชรัฐได้กราบบังคมทูลขอให้อภัยท่านเจ้าพระยาอภัยราชา(ปิ่น) เป็นต้นตระกูลสิงหนเสนี แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริเห็นว่า “เจ้าพระยาบดินทรเดชา นับว่าเป็นนักรบสำคัญของไทยเรากคนหนึ่ง ซึ่งจะมีนามติดไปในตำนานของชาติไทยอีกนาน” ท่านได้ช่วยรักษาพระบรมเชษานุภาพแห่งพระเจ้าแผ่นดินไทยให้ดำรงมา ดังนั้นจึงพระราชทานนามสกุล “สิงหนเสนี” โดยให้ท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์) เป็นต้นสกุลด้วยประการฉะนี้และเห็นสมควรจะเรื่องเกียรติคุณ โดยสังเขปของท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์) แม่ทัพเอกของไทยลงเพียงดังกล่าวมา

ขณะเขียนบทความนี้ ได้รับ ส.ก.ส. ๒๕๐๖ จากเพื่อนฉบับหนึ่ง ข้าพเจ้าจึงขอจบบทความนี้ลงด้วย ส.ก.ส. ๒๕๐๖ ของเพื่อนข้าพเจ้าคนนั้นว่า :-

“ประการหนึ่งเพราะชาติพระศาสนา
 ทั้งโลกาเกิดทุกข์ถึงยุคเข็ญ
 ซึ่งจะกลับค้ำร้อนให้ผ่อนเย็น
 ก็ต้องเป็นไมตรีปรานีกัน”

๒๓ มกราคม ๒๕๐๖*

* พิมพ์ในหนังสืองานนักษัตรฤกษ์นักษัตรพระพุทธรูป วัดจักรวรรดิ
 ราชวาต ๖-๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖

เรื่องที่ ๑๐.

วัฒนธรรมบักซ์ไต้เดินทางเข้ากรุง ฯ

โดย

นายฉัฐวุฒิ สุทธิสงคราม

ราชบัณฑิต*

คุณสว่าง ลงจันทร์ นายกสมาคมชาวบักซ์ไต้คนก่อนได้
ขอให้ข้าพเจ้าเขียนบทความลงพิมพ์ในหนังสือสหภูมิทักษิณ ข้าพ-
เจ้าจึงได้เขียนในหัวข้อว่า “วัฒนธรรมบักซ์ไต้เดินทางเข้ากรุง ฯ”
วัฒนธรรมคือคุณสมบัติจารึกประเพณีอันดีซึ่งเป็นที่นิยมนับถือกัน
มาในหมู่ประชาชนชาวถิ่นต่าง ๆ ทั่วโลก

วัฒนธรรมบักซ์ไต้ที่เดินเข้ากรุงที่จะพูดถึงนี้คือ งาน
ประเพณีทำบุญเดือนสิบของชาวบักซ์ไต้ ซึ่งนิยมทำบุญกันเพื่อ
อุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นงานแสดงความ
ความกตัญญูทุกเวทีย์ ซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งกตัญญู งานนี้ทาง
บักซ์ไต้เรียกกันสั้น ๆ ว่า “งานเดือนสิบ” หรือ “ชิงเปรต”

---

* ข้าพเจ้าได้ใช้ “ราชบัณฑิต” เป็นครั้งแรกในบทความเรื่องนี้—ผู้เรียบเรียง

เป็นงานทำบุญใหญ่ประจำปี ทำกันมาเป็นเวลานาน เวลาหนึ่งงาน
เดือนสิบได้เดินทางตามชาวบักซ์ไตมาอยู่ที่วัดพิชัยญาติการาม ผัง
ธนบุรีแล้ว สำหรับพี่น้องชาวบักซ์ไตจะได้บำเพ็ญบุญกุศลอุทิศ
ส่วนกุศลผลบุญไปให้บรรพบุรุษ ไม่ต้องเดินทางไปบักซ์ไต แต่
ทำบุญได้ที่วัดพิชัยญาติ ฯ นี้เอง วัฒนธรรมบักซ์ไตดังกล่าวมานี้
ได้เดินทางเข้ามากรุงเทพฯ ฯ ด้วยพระภิกษุสงฆ์นำเข้ามาเพื่อชาว
บักซ์ไตโดยเฉพาะ วัฒนธรรมอันนี้ได้กระทำกันมาด้วยความ
สามัคคีเป็นหลายปีมาแล้ว เป็นของดีบักซ์ไตตามชาวบักซ์ไตเข้า
มาเหมือนกับลูกสตอลูกเนียงแกงเหลือง แกงโคปลา ข้าวยา ซึ่ง
นิยมบริโภคกันทางบักซ์ไต เวลานี้ได้ถามพวเราชาวโกมาด้วย
แล้ว ข้าพเจ้าเคยพูดและเคยเขียนมานานแล้วว่า "กรุงเทพฯ ฯ คือ
บักซ์ไต" เพราะเราอยู่เราเกิดบักซ์ไต แต่มาอยู่กรุงเทพฯ ฯ แต่
เรานิยมปฏิบัติตามวัฒนธรรมบักซ์ไต ซึ่งเข้ากันได้กับวัฒนธรรม
ชาวกรุง

พูดถึงของดีบักซ์ไต เช่น หลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด
เวลานี้ท่านก็ได้เดินทางมาประทับบนแท่นบูชาหรือโต๊ะหมู่พระ
ประจำบ้านทั้งชาวไตและชาวกรุงแล้ว

ของดีบักซ์ไต เช่น ลูกสตอลูกเนียง หรือลูกเพเนียง แกง
เหลือง แกงโคปลา ก็ได้ติดตามเดินทางจากไตมาอยู่กรุงเทพฯ ฯ

แล้ว และยังเดินทางเลยไปทั่วเมืองไทย ข้าพเจ้าเคยไปกินแกง
เหลือง แกงไตปลาที่สุโขทัยและพิษณุโลกมาหลายครั้ง ถูกสตอ
เมื่อข้าพเจ้ามาเป็นนักเรียนในกรุง เวลากลับบ้านแล้วเอาสตอมา
ฝากเพื่อนกรุง เขาไม่รับบอกว่ามีกลิ่น ครั้นต่อมาไม่กี่ปี เพื่อน
กรุงคนนั้นขอร้องข้าพเจ้าว่า “ลือไปได้ เอาสตอมาฝากบ้างซี”
เวลานั้นเราอาจจะเอาสตอมาฝากเพื่อนไม่ได้เสียแล้ว เพราะสตอ
ตามมาอยู่กรุงแล้ว ราคาแพงเสียด้วย ผักหนึ่งถึงสิบสลึง

ผักที่โตที่สงขลามีอำเภอหนึ่งเรียกว่า “ควนเพ็ญ” ซึ่ง
ชาวใต้หมายถึงลูกเขาเนินเขาเตี้ย ๆ ที่เรียกว่า “ควน” และมีลูก
คันเนียงหรือเพ็ญขึ้นอยู่มาก ๆ ไม่ใช่ “ควนเนียง” ที่หมาย
ความว่า “ควนนาง” ซึ่ง “เนียง” นั้นตามภาษาเขมรแปลว่า
“นาง” จะเขื่อนมากไปกลัวเกินหน้ากระชาย

วัฒนธรรมผักที่นั่นสูงส่ง คงจะเดินทางไปทั่วประเทศ
และทั่วโลกลงภายในเวลาอันไม่ช้านี้ พวกฝรั่งคงจะได้ชมโนราและ
หนังตลุง กันในยุโรปและสหรัฐอเมริกากันอย่างแน่นอน

สวัสดิ์

* จากหนังสืออนุสรณ์งานวันสารทศกัญญาภาคทักษิณ ๒๕-๒๘ กันยายน
๒๔๒๕

เรื่องที่ ๑๑.

ลูกสะตอ, และลูกพะเนียง,
ของดีแห่งบักซ์ใต้

โดย

ณัฐวดี สุทธิสงคราม

ราชบัณฑิตในประเภทประวัติศาสตร์

คำว่า “บักซ์ใต้” ของไทยเวลานี้ได้เกิดขึ้นแดนอัน
อยู่ในเขต ๑๔ จังหวัด นับตั้งแต่จังหวัดชุมพรตลอดลง
ไปทางใต้จนสุดจังหวัดนราธิวาส ก็คือจังหวัดชุมพร
จังหวัดระนอง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดพังงา
จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่
จังหวัดพัทลุง จังหวัดตรัง จังหวัดสตูล จังหวัดสงขลา
จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็น
ดินแดนแหลมทองของไทยตลอดมา

ส่วน “ของดี” ของบักซ์ใต้นั้นมีมากเหลือที่จะกล่าว
พรรณนาให้หมดกันได้ ในบทความนี้ จะกล่าวแต่เพียง “สะตอ” กับ

“พะเนียง” เท่านั้นซึ่งชาวบักซ์ไท้เรียกสั้น ๆ ว่า ลูกตอ ลูกเนียง
เข้าใจว่าลูกตอ หมายถึงตอกันก็มีฝักมีเม็ดตอกันตลอดฝัก
สำเนียงบักซ์ไท้ คำว่า ตอ กับ ตอ ออกเสียงเหมือนกัน ส่วนลูก
เนียงนั้นเข้าใจว่า สีสูกเนียง เหมือนกับสีหม้อน้ำเนียงเคลือบ
หรือโทเคลือบ โองเคลือบ อ่างเคลือบ สถานที่กวนเนียงที่อยู่ใน
เขต อำเภอรักขุมิ จังหวัดสงขลานั้นก็คือ กวนพะเนียงซึ่งหมาย
ถึงเนียงที่มีต้นพะเนียงขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากไม่ใช่กวนนาง ซึ่งเป็น
ภาษาเขมร คำว่า “เนียง” เขมรแปลว่า “นาง” แต่ “กวนเนียง”
ชื่อสถานที่นี้ เนียง คือต้นพะเนียง เป็นภาษาถิ่นบักซ์ไท้

คำว่า “ตอ” นั้นตามปทานุกรมกรมตำรา กระทรวง
ธรรมการ ฉบับพิมพ์ครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๔๗๐ ให้ความหมายไว้
ว่า “ต้นไม้ชนิดหนึ่ง เมล็ดในใช้เป็นอาหาร” ความจริงเปลือก
ก็รับประทานได้ ผู้เขียนขอรับประทานทั้งเมล็ดด้วยรู้สึกว่ามีรส
อย่างเคี้ยวรสจืดจกเกินไป

ส่วนคำว่า “พะเนียง” นั้นตามปทานุกรมฉบับดังกล่าวได้
ให้ความหมายไว้ว่าพะเนียง คือ (๑) ดอกไม้เพลิงชนิดหนึ่ง ทำ
ด้วยกระบอกไม้ไผ่ใช้ตั้งจุดไฟลูกเป็นช่องามเรียกว่า ไฟพะเนียง,
คือ (๒) ต้นไม้ชนิดหนึ่งมีฝักเมล็ดแบน ๆ กินได้ คือ (๓) เรียก
หม้อขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง “แต่ที่จะกล่าวโดยเฉพาะในบทความนี้

ก็คือพะเนียงที่เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งมีฝักเมล็ดแบน ๆ กินได้เป็น
 ประการสำคัญ เพราะเป็นคู่กับสตอ” ซึ่งนับเป็น “ของดีของ
 บั๊กซ์ไต้” ทั้งสองชนิด ลูกพะเนียงมี ๒ ชนิด คือชนิดใหญ่และ
 เล็ก เรียกว่า “ลูกพะเนียง” รสจืด และชนิดใหญ่เรียกว่าลูก
 “พะเนียงตะบ้ำ” และอื่น ๆ อีก และจะขอกล่าวตลกันไป เพราะ
 ทั้งสตอและพะเนียง ชาวบั๊กซ์ไต้ใช้จมน้ำพริกเป็นประการสำคัญ
 นอกจากใช้ปรุงอาหารอื่น ๆ ตามความต้องการอย่างอื่น ๆ แล้ว

ลูกสตอและลูกพะเนียงคงจะเป็นอาหารของชาวบั๊กซ์ไต้มา
 เป็นเวลานานแล้ว เมื่อข้าพเจ้าเกิดมาจำความได้ก็เห็นคนกิน
 สตอพะเนียงกับแกงเหลืองแกงไตปลา จมน้ำพริก หรือ “เหนาะ
 น้ำซุบ” ซึ่งเป็นอาหารพื้นเมืองบั๊กซ์ไต้กันแล้ว เวลาที่ข้าพเจ้า
 อายุ ๖๓ ปีเศษ เมื่อมาอยู่กรุงเทพ ฯ นับแต่ พ.ศ. ๒๔๘๐ เป็น
 ต้นมา จนกระทั่งทุกวันนี้ เป็นเวลา ๔๕ ปีแล้ว นาน ๆ จึงได้
 กินลูกสตอลูกพะเนียงสักทีหนึ่ง ข้อเสียมีอยู่ประการหนึ่ง คือ
 บั๊ตสวามีกลิ่นและกล่าวกันว่าถ้ากินมากเกินไปจะชักเบา

เมื่อมาอยู่กรุงเทพ ฯ แล้วได้กลับบ้าน (ตั้งได้แยกกล่าวมา
 บ้างแล้วในปี ๒๕๒๔ แต่ในบทความนี้จำเป็นจะต้องกล่าวซ้ำอีก
 บ้างสักเล็กน้อย เพราะเป็นเรื่องสตอพะเนียงโดยเฉพาะ) ได้เอา
 สตอพะเนียงมาฝากเพื่อน ๆ ที่กรุงเทพ ฯ ท่อนแรก ๆ เพื่อน

บอกว่า “เหม็น” กินไม่ได้ แต่หลายปีต่อมาเพื่อนที่ว่า “เหม็น” นั้น สั่งให้ข้าพเจ้าหาสะตอพะเนียงมาฝากบ้าง เพราะกินสะตอพะเนียงเป็นแล้ว คุณยล ธีระกุล หัวหน้าศาลจังหวัดภูเก็ต ซึ่งได้ถึงอนิจกรรมไปแล้วเคยเล่าให้ฟังว่า เมื่อไปเป็นผู้พิพากษาทางบักซ์ใต้ใหม่ ๆ กินสะตอพะเนียงไม่เป็น ทรนอยู่นานเข้าเกิดชอบรับประทานสะตอขาดไม่ได้ เวลานั้นคนกรุงเทพฯ ฯ กินสะตอพะเนียงเป็นกันมากแล้ว สะตอพะเนียงได้เดินทางจากบักซ์ใต้มาสนองความต้องการของชาวบักซ์ใต้และคนกรุงเทพฯ ฯ ตลอดจนคนภาคอื่น ๆ ที่ว่าราชอาณาจักร สะตอพะเนียงซึ่งเป็นต้นไม้ป่าเวลานี้มีการปลูกทำเป็นสวนสะตอพะเนียงกันแล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าสะตอพะเนียงจะเป็นสินค้าสำคัญอย่างหนึ่งของประชากรไทยในอนาคตอันใกล้นี้ เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ศกนี้ ข้าพเจ้าไปโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ได้ยินชาอคนหนึ่งพูดอธิบายถึงคุณประโยชน์ของสะตอว่าเป็นยาแก้โรคเบาหวานได้ค้ำย เขาว่าอย่างนั้นแต่จะเป็นจริงอย่างไรไม่ทราบได้ เราต้องคอยคุ้ยคุ้ยฟังกันต่อไปในอนาคตกาล เข้าใจว่าสะตอพะเนียงนั้นไม่มีน้ำตาลมากกระมัง จึงเป็นยาแก้โรคเบาหวานได้ แต่เขาว่ามีไขมันสูง

ข้าพเจ้าเคยเป็นที่ปรึกษากฎหมายห้างหุ้นส่วน ‘แสงประทีป’ เติมรด โดยสารภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก็ทราบดีเหมือนกันว่าความจริง

สะท้อนทางภาคตะวันออก คือจันทบุรีก็มีเหมือนกัน แต่รสซัน
กินไม่ดีเหมือนสะท้อนบักซ์ไค สะท้อนตำบลเกาะใหญ่ กิ่งอำเภอ-
กระเสสตินธุ์ จังหวัดสงขลา ภูเก็ต พังงา รสดีเป็นพิเศษเท่าที่
เคยกินมา

เฉพาะทางบักซ์ไคนี้ คงจะมีการซื้อขายสะท้อนพะเนียงกัน
เป็นเวลานานแล้ว คงมีปรากฏข้อความอยู่ในนิราศกลาง ซึ่งกล่าว
กันว่านายมีหรือหมื่นพรหมสมพักสร จินตกวเือกคนหนึ่งของไทย
ไค้แต่งนิราศกลางในรัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์ ข้อความใน
กลอนนิราศกลางตอนหนึ่งกล่าวถึงการซื้อขายสุภาพะเนียง หรือสุก
เนียงตอนเดินทางถึงอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีทุกวันนี้
ไว้ว่าดังนี้

“ถึงไชยาธานีบุรีสถาน
เห็นเมืองบ้านใหญ่โตสโมสร
สพริบพร้อมไพร่ฟ้าประชากร
สถาพรพูนสุขสนุกสบาย
ตั้งตลาดสองแถวแนวถนน
ล้วนผู้คนองออกมาซื้อขาย
เสียงกระหนุงกระหนิงทั้งหญิงชาย
บ้างร้องขาย ลูกพะเนียง เดียงกันอง

บ้างก็ขายมะปรางปรางมะทรางสด
 ทุเรียนรสขื่นใจสองใบสลึง
 ชมตลาดลานจิตคิดรำพึง
 นึกคนึงทศนาแล้วคลาไคล
 สู่ประเทศเขตทางกลางสมุทร
 ก็รีบรดเข้ล้าแม่น้ำไหล
 ถึงบ้านดอนลมหมดก็ลดใบ
 ๗๗ ๗๗ ๗๗”

เวลานั้นลูกสะกอดลูกพะเนียง ไ้เดินทางจากกินแดนปักข์ไ้
 เข้ามาเยี่ยมเยียนชาวกรุงแล้ว หวังใจว่าในอนาคตอันใกล้ลูก
 สะกอดลูกพะเนียงคงจักเดินทางออกนอกประเทศไทยไปเยี่ยมยุโรป
 และสหรัฐอเมริกาไม่รัฐใดก็รัฐหนึ่ง นี่เป็นความหวังดีของข้าพเจ้า
 ขอยุติแต่เพียงนี้*

* จากหนังสืออนุสรณ์งานวันสารทศกุมภาพันธ์ภาคทักษิณ ครั้งที่ ๑๘ ณ วัด-
 ทิรชญาติการาม ๗๗ ๑๖-๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๕

